İSTANBUL AKADEMİ

HAZİRAN - TEMMUZ - AĞUSTOS 2022

EĞİTİM ÖZEL SAYISI

AYŞİN KAHRAMANTEKİN
BETÜL COŞKUN
DEMET SAKARYA
ELİF EROL
ENES ÇELİK
FAHRİ MUŞTU
FİLİZ KARA BİLGİN
FUNDA ÖZSOY ERDOĞAN
GÜLHAN TUBA ÇELİK
GÜLŞEN FUNDA
HASAN ÖZDEMİR
İBRAHİM AKÇAY
İLHAN KURT
KADER ARKAN SEZGİN
KÜBRA TETİK
MİNE KARAHAN
NİLÜFER PEMBECİOĞLU
NİLÜFER TURHAN
NURCİHAN ASLAN
OKTAY AYDIN
ÖZGE KARAEVLİ
SEDA KARAKAŞOĞLU
SELÇUK OSMANOĞLU
SERDAR ARSLAN
SERKAN DEMİR
ŞİRİN Ş. AYDINOĞLU
VURAL YILDIRIM
ZEYNEP BODUR

Röportajlar:

DOÇ.DR. AHMET BEDEL ▪ BANU GÖKCÜL ▪ SÜLEYMAN BELEDİOĞLU

İSTANBUL İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
İstanbul Öğretmen Akademileri

SAYI 7

İSTANBUL AKADEMİ
HAZİRAN - TEMMUZ - AĞUSTOS 2022 / SAYI - 7

İSTANBUL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ADINA SAHİBİ
Levent Yazıcı

GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Mehmet Nezir Eryarsoy

YAYIN YÖNETMENİ
Funda Özsoy Erdoğan

YAYIN KURULU
Hale Yurttabir, İlksen Kodal, Oğuz Akyol, Mehmet Öztürk, Zehra Esra Balkan, Dr. Nurhûda Sözen, İsmail Erdoğan, Ayşin Kahramantekin, Asuman Güzelce, Seda Karakaşoğlu, Nurcihan Aslan, Dr. Selçuk Osmanoğlu, Şirin Şükran Aydınlıoğlu, Hasan Özdemir, Yasemin Başlantı, Dr. Filiz Gülhan, Tuba Cebeci, Betül Coşkun, Kübra Tetik, Mine Karahan.

YAYIN DANIŞMANLARI
Prof. Dr. Ahmet Şükrü Özdemir, Prof. Dr. Tansel Ak, Prof. Dr. Tahsin Görgün, Prof. Dr. Belma Tuğrul, Prof. Dr. Selda Özdemir, Prof. Dr. Mehmet İnan, Doç. Dr. Mehmet Güneş, Doç. Dr. Salih Uçak, Doç. Dr. Hanifi Parlar, Dr. Süleyman Şenel, Dr. Gökhan Karaosmanoğlu, Dr. Filiz Kara Bilgin, Dr. Sibel Ergün Elverici, Dr. V. Hasan Kaya, Dr. Mahmut Babacan, Dr. Nevin Eryılmaz

GRAFİK TASARIM
Betül Demirci

KAPAK
Enver Aykol

İLETİŞİM
istanbulakademidergi@gmail.com

Sevgili Öğretmenlerimiz,

İstanbul Akademi dergimizin 7. sayısında yine sizlerle olmanın sevincini yaşıyoruz. İnsanın kendini geçekleştirmesinin yolunun eğitimden geçtiğinin bilinci ile istedik ki sizler için bir "Eğitim Özel Sayısı" hazırlayalım. Bu özel sayımızın siz öğretmenlerimiz, hatta öğrencilerimiz ve velilerimiz için dahi ufuk açıcı olacağına inanıyoruz.

Önümüzdeki günlerde öğrencilerimizin gireceği çok önemli sınavların olduğunu hatırlatmak adına eğitim özel sayımıza Betül Coşkun'un sınav kaygısının altını çizen bir makalesi ile merhaba dedik. Ardından eğitim dünyasının Bonus Hoca lakabı ile tanıdığı eğitimci yazar Süleyman Beledioğlu ile arkadaşımız Hasan Özdemir'ın sınav stresini merkeze aldığı röportajını okuyacaksınız. Yine Serkan Demir'ın davranış bilimleri uzmanı Dr. Banu Gökcül ile sınavın bir uzantısı olan motivasyon üzerine yaptığı röportajı ilgi ile okuyacağınızdan eminiz.

Bu sayımızda eğitimin önemli bir uzantısı olarak meslek seçiminin de altını çizmek istedik. Prof. Dr. Nilüfer Pembecioğlu, geleceğin meslekleri ni anlatan makalesi ile eğitim özel sayımıza katkıda bulundu. Fahri Muştu ise seçtiğimiz mesleğin geleceğimizi inşa edeceğinin bir göstergesi olması açısından mesleki eğitim merkezlerini anlatan rehber niteliğinde bir yazı yazdı. Kariyer rehberliği üzerine arkadaşımız Kübra Tetik de Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Psikolojik Danışmanlık Programı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Bedel ile bir söyleşi gerçekleştirdi.

Yetenek keşfi üzerine çok önemli çalışmalara imza atmış olan Dr. Oktay Aydın bizi kırmadı ve "Yetenekten Kariyere Yolculuk" yazısı ile bizleri aydınlattı. Yine bu konu ile bağlantılı olarak Dr. Kader Arkan Sezgin de "Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanması, BİLSEM ve ARGEM süreçleri"ni yazdı.

Günümüzde artık eğitimin ilk adımlarının okul öncesinde atılması gerektiğinin farkındayız.

Günümüzde artık eğitimin ilk adımlarının okul öncesinde atılması gerektiğinin farkındayız. Dr. Özge Karaevli "Geleceğe Atılan İlk Adım: Okul Öncesi Eğitim" makalesi ile bunun önemini hatırlatıyor bize. Nurcihan Aslan ise yazısında bu süreçte Montessori eğitim yaklaşımının ne kadar önemli olduğunun altını çizdi. Dr. Filiz Kara Bilgin, sanat eğitiminin diğer disiplinler ile ilişkisini yazarken, müzikolog Vural Yıldırım da yazısında müzik eğitiminin bireyin kişilik gelişimine katkılarını anlattı. Elif Erol'in yabancı dil öğrenim stratejilerinin detaylarını aktaran makalesinin ardından Enes Çelik, dikkatlerden kaçmaması gereken bireysel farklılıklarla öğrenmenin altını çizen makalesi ile bize önemli bilgiler verdi. Ayşin Kahramantekin'in "Doğamızda Var Olan Doğa Zekası" makalesi ise çok da fark edilmemiş olan doğa zekasının başarıya katkılarını detaylı bir şekilde anlatması açısından dikkatle okunmalı.

Eğitimin bireyin karakterini şekillendirdiği kadar toplumun kaderini de inşa ettiğini biliyoruz. Bu açıdan eğitimin asla ihmale gelmeyeceğinin de farkındayız. İşte Dr. Selçuk Osmanoğlu, 1921 yılında gerçekleşen Maarif Kongresi'ni anlattığı yazısı ile Milli Mücadele yıllarında temelleri yeni atılan Türkiye Cumhuriyeti için eğitim davasının ne kadar önemli olduğunu bize hatırlatıyor. İlhan Kurt, denemesi ile bize "Eğitim Vadisinde Metafizik Yolculuk" yaptırırken, sinema yazarı Serdar Arslan, Aamir Khan'ın "Üç İdiot" filmi ile ilgili yazısında eğitimin bireyin ihtiyaçlarına ne düzeyde cevap verdiği üzerinde duruyor.

Elbette eğitim dediğimizde okul yöneticilerinin işlevinin önemini de unutmamak gerekiyor. Şirin Şükran Aydınlıoğlu, kendisinin de bizzat katıldığı, 14-25 Mart tarihlerinde Erzurum'da gerçekleştirilen MEB Eğitim Yöneticisi Geliştirme Programı (YÖGEP) seminerini merkeze alan yazısında, etkin eğitim ve kaliteli yönetim ilişkisini anlattı. Seda Karakaşoğlu'nun ise çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun tespit edilmesi ve müdahalesi üzerine makalesinin ardından İbrahim Akçay, bir eğitim materyali olarak geçmişten günümüze hala işlevini devam ettiren sözlüklerin öneminin altını çizdi. Zeynep Bodur'un İŞKUR'dan yararlanmak isteyen engelli bireylere yol gösterici nitelikteki yazısı da kariyer rehberliğinin bir uzantısı olarak mutlaka okunmalı.

Elbette sanatın olmadığı yerde bilim de yeşermez. Çünkü sanat, bilimin ilham kaynağıdır. Eğitim ise bu ikisini harmanlayan bir güce sahiptir. Bunun bilinciyle dergimizin her sayısında sanat ile bilimin altını beraber çizmeye özen gösteriyoruz. Gülhan Tuba Çelik bir hikâyesi ile Funda Özsoy Erdoğan ve Nilüfer Turhan da hatıraların ışığında kaleme aldıkları yazıları ile bu sayımızı güzelleştiren yazarlarımızdan.

Eğitim özel sayımızda İstanbul'a yeni atanan aday öğretmenlerimize de yer ayırmak istedik. Zira onların varlığı, eğitim ailemize dâhil olmaları, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü olarak bizlere güç katıyor, aday öğretmenlerimizin mesleğe yeni adım atışlarının heyecanını yürekten paylaşıyoruz. Mine Karahan arkadaşımız, farklı branşlardaki aday öğretmenlerimizle "İstanbul'da Öğretmen Olmak" üzerine konuştu. Yine bu sayımızda aday öğretmenlerimizin yazılarına da yer verdik. Demet Sakarya "Güzide İnsanlar Tablosu" hikâyesinde genç bir köy öğretmenini anlatırken Gülşen Funda "Yaşamak" isimli denemesinde hayatın ince ayarına dikkati çekiyor.

Sevgili Öğretmenlerimiz,

Eğitim, bir taraftan bireylerin ahlaki gelişimlerinin sağlanması ile bilgi ve beceri edinmelerinde vazgeçilmez bir unsurken, diğer taraftan bireyin kendini gerçekleştirerek yeteneklerini sonuna kadar kullanabilmesini amaç edinir. Bu kazanımlar, yaşanabilecek olumsuzluklar karşısında dahi kişiler için hayatı daha yaşanır kılar ve başarı bilincini korumalarını sağlar. Biz de eğitim özel sayımızı hazırlarken bütün bu ince ayrıntılara dikkati çekmeye çalıştık. Çok büyük bir emekle hazırladığımız 7. sayımız, umarız hedefine ulaşır, eğitim adına bir farkındalık oluşturur.

İstanbul Akademi dergisi olarak her sayımızda sizlerin katkıları ve destekleri ile kendimizi daha da mutlu ve coşkulu hissediyoruz. Daha pek çok sayıda beraber olmak ümidiyle sağlıcakla kalın.

Değerli Meslektaşlarım,

Eğitimin varlığı, insanlık tarihi kadar eskidir ve eğitim, bireyi odağa alıyor gibi görünse de uzun vadede toplumu şekillendirmektedir. Nitekim eğitim, bireylerin toplumsallaşmaları için temel bir araçtır. Eğitimin muhatabı ise hem maddi hem manevi boyutları olan insandır. Nasıl ki insanın geleceği bu iki boyutla dengelenen bir eğitimle şekillenirse, toplumun geleceği de eğitimin nitelikleriyle şekillenir.

Öyleyse diyebiliriz ki eğitim, hem bireylerin gelişmesinde hem de toplumun kalkınmasında hayati bir önemde var olmakta ve bunun temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple eğitim, aslında insanın ve toplumun geleceğine yapılan en önemli yatırımdır. İşte tam da bu yüzden Milli Mücadele'nin en kritik safhalarının yaşandığı 1921 yılının 15-21 Temmuz tarihleri arasında Maarif Kongresi, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında toplanmış, böylece eğitimin asla ihmale gelmeyeceğinin de altı çizilmiştir.

Yaşamın ilk yıllarından başlayarak bireyin dünyayı ve hayatı tanımasını, anlamlandırmasını sağlamanın yolu da yine eğitimden geçer. Üstelik eğitim, birey aracılığıyla ülkenin kalkınmasında öncü bir rol üstlenir. Çok önemli değişimler ve dönüşümleri yaşadığımız günümüzde, yaşanan gelişmelere ayak uydurabilmek için eğitime hak ettiği önemi verebiliyor olmak, kritik bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Değerli Meslektaşlarım,

İnsan, yaşamış ve öğrenmiş olduklarının toplamıdır. Eğitim, insana belirli konularda bilgi ve beceri sağlarken, aynı zamanda kişilerin değerlerini, inançlarını ve ahlaki alışkanlıklarını da etkileyerek her açıdan hayata bakış açısını belirler. Hepinizin de bildiği üzere eğitimin sonu yoktur; insanın yeni bir şeyler öğrenme serüveni, hayatının her aşamasında devam eder.

Tüm bu bilgiler ışığında, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz tarafından yayına hazırlanan İstanbul Akademi dergisinin bu "Eğitim Özel Sayısı"nda birer eğitimci olan ve hayatında öğrenmeyi merkeze alan değerli eğitimcilerimizin yazılarını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyor ve bu anlamlı sayıda emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Levent YAZICI
İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü

İÇİNDEKİLER

• **Konuşan:** Hasan Özdemir

• **Konuşan:** Kübra Tetik

6 Kaygı Sınavını Geçmek
• Betül COŞKUN

16 Geleceğin Meslekleri
• Prof. Dr. Nilüfer PEMBECİOĞLU

22 "Mesleğim Geleceğim" Meslekî Eğitim Merkezleri
• Fahri MUŞTU

28 Yetenekten Kariyere Yolculuk
• Dr. Oktay AYDIN

32 Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanması BİLSEM ve ARGEM Süreçleri
• Dr. Kader ARKAN SEZGİN

37 Geleceğe Atılan İlk Adım: Okul Öncesi Eğitim
• Dr. Özge KARAEVLİ

40 İstanbul'da Öğretmen Olmak
• Hazırlayan: Mine KARAHAN

47 Güzide İnsanlar Tablosu
• Demet SAKARYA

50 Yaşamak
• Gülşen FUNDA

52 Erken Çocuklukta Alternatif Yaklaşımlar Ne Kadar Alternatif? Montesorri Eğitim Yaklaşımına Temel Bir Bakış
• Nurcihan ASLAN

60 Eğitim Vadisinde Metafizik Yolculuk
• İlhan KURT

62 Üç İdiot'un Sorduğu: Meslek Edinmek mi Yoksa Değerler mi?
• Serdar ARSLAN

64 Disiplinlerarası Sanat Eğitimi
• Dr. Filiz KARA BİLGİN

66 Müzik Eğitimi
• Vural YILDIRIM

• **Konuşan:** Dr. Serkan Demir

• Dr. Selçuk Osmanoğlu

İÇİNDEKİLER

68 **Yabancı Dil Öğrenim Stratejileri, Araştırmalardan Örnekler ve Uzaktan Eğitime Dair bir Değerlendirme**
• Elif EROL

72 **Bireysel Farklılıklarla Öğrenme**
•Enes ÇELİK

76 **Fikriye, Seren Öğretmen ve Kapı Önleri**
• Gülhan Tuba ÇELİK

78 **Doğamızda Var Olan Doğa Zekası**
• Ayşin KAHRAMANTEKİN

82 **Yönetici Geliştirme Programı ile Etkin Eğitim - Kaliteli Yönetim**
• Şirin Şükran AYDINLIOĞLU

85 **Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu: Okul Çağı Çocukluğunda Dikkat, Odaklanma ve Hiperaktivite**
• Seda KARAKAŞOĞLU

89 **Yıllara Meydan Okuyan Materyal: Sözlük**
• İbrahim AKÇAY

90 **Engelli Bireylerin İstihdamına Güçlü Destek: Destekli İstihdam Modeli**
• Zeynep BODUR

92 **Suskun**
• Funda ÖZSOY ERDOĞAN

96 **Masamdaki (Mürekkepsiz) Kalem**
• Nilüfer TURHAN

MAKALE

KAYGI SINAVINI GEÇMEK

BETÜL COŞKUN

Sınav kaygısına; özgüven eksikliği, planlı bir çalışma düzeninin olmayışı, erteleme davranışı, zamanın etkili kullanılamaması, kişinin diğerleriyle kıyaslanması gibi etkenler de neden olabilmektedir.

Eğitim bireyin kendini gerçekleştirmesine alan açarak, bilgi ve beceriyle donatılmış, sağlam ve iyi karakterli bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Pek çok eğitim sistemi ise öğrencilerin ders başarılarını eğitimde temel başarı kriteri olarak ele alır. Okul başarısı özellikle ergen bireylerin meslek seçimleri ve refah düzeylerinde etkin bir belirleyici durumundadır (Özcan, 2021). Bir dizi bilişsel, duygusal, sosyal ve biyolojik değişikliğin eşlik ettiği ve çoğunlukla sancılı bir dönem olarak anılan ergenlik dönemi; aynı zamanda kimliğin oluştuğu ve kariyer planı belirleme gibi alanlarda önemli kararlar verilen bir dönemdir. Okul başarısı ergen açısından son derece önemliyken, okul başarısızlığı ise büyük ve önemli bir sorun haline gelebilmektedir. Bu başarıyı ölçmenin en yaygın yöntemi ise eğitim sisteminin kaçınılmaz bir parçası olan sınavlardır.

Esasen sınavlar, öğrencileri hedeflerine ulaştıran birer araçtır, onların kariyer gelişimleri içerisinde birer basamaktır. Fakat daha katı bir bakış açısında öğrenci, sınavı hayatın amacı ve kendi kişiliğini değerlendiren bir ölçme aracıymış gibi algıladığında kaygı duymakta ve huzursuz olmaktadır (Feta, 2019).

Ülkemizde eğitim sistemi, artan bir şekilde sınav odaklı hale gelmiştir. Her yıl milyonlarca kişi sınavlara girmekte ve başarı ölçütü de bu sınavların sonucuna göre belirlenmektedir. Eğitim kademeleri arasında geçişten çalışma yaşamına varana kadar akademik başarıyı sınavla ölçen sistem, öğrencilerin yaşamında sınava verdiği önemi ve değeri artırmaktadır.

Elbette ki bir öğrencinin girdiği tüm sınavlarda başarılı olması beklenemez. Daha gerçek bir bakış açısıyla sınavlar, her zaman için başarısız olma riskini de içerisinde taşıyan sınanma durumlarıdır (Aydın, 2018). Türk Dil Kurumu (TDK), "sınav" kelimesini "Direnme, dayanışma, güç gerektiren, sonuçta bir deneyim kazandıran zor durum" olarak tanımlamaktadır. Öğrencinin başarısı, kısa bir zaman dilimi içerisinde pek çok faktörün etkisi altında ölçüldüğü için öğrencinin gerçek başarısını yansıtamamasına ve kaygı yaşamasına neden olmakta ve bahsedilen bu zor durum, bazı sınavlarda beraberinde rekabeti de getirmektedir. Sınava dair hissedilen kaygının bir kısmı bu bağlamda, içinde bulunulan rekabet ortamından kaynaklanan gerçek ve akılcı bir temele dayanmaktadır. Fakat sınav kaygısı aynı zamanda, öğrencinin başarısız olduğu durumlarda anne babasıyla veya çevresiyle nasıl yüzleşeceği gibi akılcı olmayan nedenlere de dayanabilmektedir (Esirkış, 2021). Öğrenci, sınava hazırlık esnasında gösterdiği kişisel çabasının, sınav sonucuna yansımadığı durumlarda, sosyal çevresi tarafından eleştirilmekten kurtulamamakta ve

her sınav, bu sebeple öğrenci için kendini birilerine ispatlama durumunu ortaya çıkarmaktadır (Eker, 2016).

Sınava yönelik oluşan bu kaygı, öğrenilen bilgilerin sınav yaklaştıkça unutulmasına ve sınav sırasında ise soruların etkin cevaplanamamasına yol açar. Aynı zamanda bu durum, sağlık açısından da birtakım problemlere neden olabilir. Bütün bunlar göz önüne alındığında öğrencilerin yaşadıkları bu kaygıyı ortadan kaldırmaya yönelik alınacak tedbirlerin son derece önemli olduğu açıktır.

Kaygı

Kaygı duygusunu tanımlamak zordur. Kaygı, genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkar ve sebebi bilinmez. Amerikan Psikoloji Derneği (APA) kaygıyı "gerginlik duyguları, endişeli düşünceler ve artan kan basıncı gibi fiziksel değişikliklerle karakterize edilen bir duygu" olarak tanımlar.

Yaşamın bizzat kendisi kaygı potansiyeli gerektirir. Ortalama düzeyde bir kaygı, günlük hayatı idame ettirmede, hedeflere ulaşabilmek için gerekli olan motivasyonda, karar alma süreçlerinde ve bu doğrultuda harekete geçmede elzemdir. Dolayısıyla kaygı kişinin performansını yükseltir. Ancak düzeyi çok artarsa, kişi enerjisini verimli bir şekilde kullanamaz, düşünme ve hatırlama süreçleri bozulur, dikkatini yapacağı işe yönlendirmekte güçlük çeker. Potansiyelinin tamamını gösteremeyince istenen performansa erişmesi zorlaşır.

Daha açık bir ifadeyle kaygı; fiziksel, zihinsel ve davranışsal değişimleri beraberinde getirir ve kontrol edilebilir bir seviyede olduğunda yararlıdır. Fakat kaygı devamlılık kazanırsa ve yüksek düzeylere ulaşırsa, kişinin içinde bulunduğu sorun için bir fayda sağlamaz ve hatta kişiyi daha da güç bir duruma sokar.

Korku ve kaygı, sıklıkla karıştırılan duygular olduğu için burada ikisi arasındaki farka değinmekte de fayda var. Bu iki kavram arasında ayırt edici olan özellik, tehlike anında ve sonrasında var olup olmamaları ile ilgilidir. Tehlike anında hissedilen hoş olmayan duygular ve beraberindeki fizyolojik tepkiler korku olarak isimlendirilir. Kaygıda ise tehlikenin çıkış noktası belli değildir. Korku, tehlikenin ortadan kalkmasıyla ortadan kaybolurken, kaygı tehlikenin varlığından bağımsız olarak varlığını sürdürür (Baltaş, 2020).

Toparlayacak olursak; "Genel anlamıyla kaygı, herhangi bir tehlikenin korkusunun yansıması olarak insanda ortaya çıkan tedirginlik ya da akıl dışı korku durumu olarak tanımlanabilir." (Manav, 2011).

Sınav Kaygısı

Kaygı kavramı kendi içerisinde sürekli ve durumluk kaygısı olarak ikiye ayrılmaktadır. Sürekli kaygı, bireyin karakterine ait bir özelliği tanımlarken durumluk kaygısı, bireyin içinde bulunduğu olaydan dolayı hissettiği kaygı durumudur. Durumluk kaygı içerisinde değerlendirilen sınav kaygısı, eğitim sisteminde sıkça rastladığımız bir durum haline gelmiştir ve hatta 2020 yılı başı itibariyle tüm dünyayı etkisi altına alan covid salgını süreci de bireylerin kaygı düzeylerinin artmasına sebep olmuştur (Demir, 2020).

Sınav kaygısı; öğrencilerin sınav veya herhangi bir sınanma durumu sırasında hissettiği rahatsızlık, kaygı veya endişe olarak tanımlanabilir (akt. Eker, 2016).Bu yoğun kaygı durumunda sınav öncesinde öğrenilen bilgiler, sınav esnasında etkili bir biçimde kullanılamaz ve bu da başarının düşmesine yol açar.

Sınav kaygısı, duyuşsallık ve kuruntu olarak iki farklı bileşenden oluşur. Kuruntu, sınav kaygısının bilişsel yönüdür ve kişinin kendisine dair algılamalarını ve olumsuz değerlendirmelerini, performansıyla ilgili beklentilerini ve başarısızlığın sonuçları ile ilgili durumları içerir. Örneğin, "daldım", "okuduklarımı anlayamıyorum", "başaramazsam" gibi

çarpıtılmış inançlar, kuruntunun varlığına işarettir. Bu gibi olumsuz düşünceler, öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına ve odaklanamamalarına neden olur. Duyuşsallık ise sınav öncesinde ya da performans gerektiren durum boyunca fiziksel şikâyetlerin varlığına işaret eder (Ürgüp, 2017).Esasen sınav kaygısı; bilişsel, duygusal, davranışsal ve fizyolojik boyutları kapsayan çok boyutlu bir yapıdadır. Fizyolojik boyutta çarpıntı, ağrılar, nefes daralması, bağırsak ve mide bozuklukları gibi rahatsızlıklar ve vücut işlevlerinde bazı bozulmalar meydana gelebilir. Bilişsel boyutta, sınav kaygısının bellek süreçlerine ve konsantrasyona olumsuz etkileri görülebilir.

Yoğun kaygı yaşayan kişilerde bilgiyi depolayamama ya da bilgiyi geri getirememe gibi durumlar da oluşabilmektedir. Davranışsal boyutta ise, soruyu çok hızlı okuyup geçme ve bir soruda çok fazla vakit harcama gibi durumlar ortaya çıkabilir. Kaygı, bazen de davranışsal olarak kaçınmayı da beraberinde getirebilir ve kişilerde ders çalışamama, derse başlayamama gibi davranışlar gözlenebilir.

Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin %47'sinin yüksek düzeyde sınav kaygısı yaşadığı tespit edilmiştir (Yıldırım, 2015). Buradan hareketle Türkiye'de sınav kaygısının öğrenciler arasında yaygın görülen bir problem olduğu söylenebilir.

Sınav Kaygısının Nedenleri

Sınav kaygısının oluşmasındaki temel sebep, sınavlara yüklenen anlamlar ve kişiliğin sınava tabi tutulduğu düşüncesidir. "Sınav kaygısı" şeklinde kavramlaştırılan değerlendirme korkusu, özellikle özgüven eksikliği yaşayan öğrencilerin sıklıkla yaşadığı bir duygudur.Öğrencilerin büyük bir bölümü sınavı kendi kişiliklerini ölçen bir test olarak algılamaktadırlar. Bu bağlamda sınav kaygısının özündeki inanç, kişinin performans değerinin onun kişilik değerini yansıttığı yönündedir. Bu kişilik değerini elde etmeye çalışan öğrenci, performans öncesinde kendisine aşırı yüklenerek sınırlarını zorlamakta ve "ya başarılı olamazsam", "ya beceremezsem" gibi olumsuz birtakım düşüncelerle performansının yetersiz olması durumunda "başarılı" kişilik değerini kaybedeceğini düşünmektedir (Özer, 2012).

Bununla beraber sınav kaygısının başka pek çok nedeni de bulunmaktadır. Örneğin; okulda yaşanan başarısızlıklar, anne baba ile öğretmenlerin olumsuz değerlendirmeleri ve bunların kişi üzerinde ortaya çıkardığı öze yönelik tehdit duygusu, sınav kaygısı üzerinde en etkili olan nedenlerdendir (Öner, 1989).

Sınav kaygısı, özellikle anne baba ve öğretmenlerin beklentilerini boşa çıkarma endişesinden oldukça etkilenmektedir. Aileler ve öğretmenler çocukların geleceği için sınav başarılarının çok önemli olduğunu düşünmekte ve bu sebeple öğrenciler de sınav kaygısına neden olabilecek bazı davranışlar sergileyebilmektedirler. Anne babaların, çocuklarının girdikleri sınavlara verdikleri önem ve bu önemle beraber artan yüksek başarı beklentisi, öğrencilerin altından kalkamayacakları büyüklükte bir sorumluluk duygusu altında ezilmelerine sebep olabilmektedir. Bu şekilde yoğun bir kaygı düzeyi ile sınava giren öğrenciler ise sınavda gerçek performanslarını yansıtamamakta ve başarısız olmaktadır. Kısacası ailelerin tutum ve davranışları, öğrencilerin akademik başarı beklentilerini ve sınav kaygılarını etkileyebilmektedir. Yurt içinde yapılan pek çok araştırmada da anne baba tutumları ile öğrencilerin sınav kaygıları arasından anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Gölçek, 2020).

Kişinin gireceği sınava yeterli düzeyde çalışmaması veya edindiği bilgileri yeterli görmemesi de bu kaygıya neden olan etkenlerin başında gelmektedir. Bunun sonucu olarak birey, öğrendiği bilgileri sınavda kullanamayacağı düşüncesiyle kaygılanır, dikkati dağılır, zamanı verimli kullanamaz ve dolayısıyla hedeflediği başarıya ulaşamaz.

Kaygıya neden olan etmenlerden bir diğeri ise; düşünce hatalarıdır. Düşünce hataları, bireyin her şeyin kötü bir biçimde ilerleyeceğine ve sonunun hep kötü olacağına dair olumsuz düşünceleri içerir.

"Bir sınavda kötü not alırsam, diğer sınavlarda da kötü not alacağım demektir." gibi aşırı genelleme hatasıyla tek bir olaydan neredeyse kural niteliği taşıyan genel bir sonuç çıkarmak ya da kişinin kendisi için "Ben tam bir aptalım." şeklinde bir etiketleme yapması, düşünce hatalarına örnek olarak verilebilir.

Araştırmalar ışığında sınav kaygısına; özgüven eksikliği, sınavın sonucuna yoğunlaşılması, planlı bir çalışma düzeninin olmayışı, erteleme davranışı,zamanın etkili kullanılamaması,kişinin diğerleriyle kıyaslanması,uykusuzluk ve beslenme bozukluğu gibi etkenler de neden olabilmektedir (Nurtan, 2021).

Sınav Kaygısı ile Baş Etme Yolları

Sınav kaygısı ile baş edebilmenin pek çok yolu bulunmaktadır. Kaygı durumundan kurtulmak için, öncelikle bireylerin kaygı problemleri ile kaygıya neden olan duygu ve düşüncelerinin farkında olmaları gerekmektedir. Bireyler kaygı yaşadıkları anları, kendilerini kaygıya iten durumları düşünmeli ve bu durumun üstüne gitmelidir. Buradan hareketle ilk olarak şu soruların cevabının aranması uygun olur: "Kaygı anında davranışlarım hangi bakımdan farklılık gösteriyor? Kaygıyla baş etmek için hangi yöntemleri kullanıyorum?"

Semerci (2007)'ye göre kaygı yaşantısında başa çıkmamız gereken birbirinden farklı üç faktör vardır: Bunlardan ilki, kişiyi rahatsız eden fizyolojik belirtilerdir. İkincisi kontrol altına alınabilen kaygı etkenleridir. Üçüncü ve sonuncu faktör ise tek başına bir etkisi yokken kişinin yorumlaması sonucunda kaygı oluşmasına neden olan faktörlerdir(Bozkurt, 2019).

Bütün bunlarla başa çıkmada etkili olabilecek bazı teknikler şöyle sıralanabilir:

1.Nefes Egzersizleri: Baltaş (2017), sınav kaygısının fizyolojik etkilerini azaltmak için öncelikle solunumun kontrol altına alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun için doğru nefes almayı öğrenmek önemlidir. Tek başına bile bir gevşeme metodu olan nefes alma, aynı zamanda diğer gevşeme egzersizlerinin de temel bir parçasıdır. Doğru ve derin nefeslerle birlikte doğrudan damarlar genişler ve böylelikle kandaki oksijen bedenin tümüne ulaşmış olur. Oksijen miktarının artması ise hormanal dengeyi düzenleyerek kişiyi sakinleştirir ve duygu durumunu düzenler (Aydın, 2018).Bu metotta, nefes ağızdan alınarak göğüs kafesi şişmeli ve ardından alınan nefes burundan boşaltılmalıdır. Bu 5-10 defa tekrarlandığında bireyin kaygı seviyesini azaltabilmektedir (Yıldırım, 2015).

2.Gevşeme Egzersizleri: Bireylerin vücudu kaygı sebebiyle gergin olabilmektedir. Bu gerginliğin azaltılmasında etkili sonuç veren diğer bir yöntem, düzenli olarak fiziksel egzersiz yapmaktır. Jacobson tarafından 1938 yılında geliştirilen bu egzersizde kişi el, ayak, kol, boyun ve vücudundaki diğer kasları belirli bir düzen içerisinde iyice gergin hale getirir ve ardından her bir kasını hissederek yavaş yavaş rahatlatır. Bu egzersiz sayesinde kaygı durumunda azalma görülebilecek ve bir rahatlama meydana gelebilecektir. Fiziksel egzersiz; kasları ve zihni gevşeterek öğrenme için uygun bir zihinsel ortamın oluşmasına da destek olmaktadır (Baltaş, 2017).

3.Düzenli Çalışma Alışkanlığı: Düzenli çalışma alışkanlığı olmayan, öncelik sırası belirlemekte zorlanan öğrenciler, sınava dair daha yüksek bir kaygı duymaktadır. Bu sebeple öğrencilerin sınav kaygısı ile baş etmede kendi çalışma alışkanlıklarının farkında olmaları ve bunları düzenleyebilmeleri önerilmektedir. Başarısız olma durumunda ise öğrencilerin bunun sebeplerini sorgularken kendilerini bu sürece dâhil etmeleri ve sorumluluğu paylaşmaları gerekmektedir.

4.Olumsuz Düşünceleri Olumluya Çevirme: Olayları ve durumları algılayış biçimi, kaygının bir diğer belirleyici unsurudur. Özellikle çevrenin söylemlerine çok fazla duyarlı olan bireylerin kaygı düzeyleri artmaktadır. Sınav anında kaygılandıklarını fark eden öğrenciler, bu durumu azaltmak için kendi kendilerine; "Vücudumda bir huzursuzluk fark ediyorum." , "...ama düzelebilirim, bu kalıcı bir durum değil." gibi ifadeler kullanabilirler (Kurt, 2006).

5.Dengeli ve Düzenli Beslenme: Tükettiğimiz yiyecek ve içeceklerin içeriğinde bulunan birtakım maddeler, kaygı seviyesini artırabilmektedir. Dolayısıyla kaygı seviyesini dengede tutmada düzenli ve sağlıklı beslenme de önemli faktörlerden bir tanesidir.

6.Sistematik Duyarsızlaştırma: Wolpe (1969), yüksek seviyede kaygı yaşayan bireylerin kaygı seviyelerini azaltmanın bir anda olamayacağını, bunun zamana

yayılmış bir tekniğin kullanılması ile mümkün olduğunu ifade etmiş ve bu tekniğe sistematik duyarsızlaştırma ismini vermiştir. Sistematik duyarsızlaştırma tekniğine göre, korkulan ya da kaygı duyulan bir durumun üstesinden gelebilmek için birey öncelikle kendisine asgari düzeyde kaygı hissettirecek durumla yüzleştirilmeli ve aşamalı olarak daha fazla kaygı duyacağı olaylarla sistemli bir şekilde karşı karşıya kalması sağlanmalıdır (akt. Konyalıoğlu, 2012).

Sınav Kaygısı İçin Ailelere, Öğretmenlere ve Öğrencilere Öneriler

1.) Başarılı olma konusunda ailelerin çocuklar üzerinde yaptığı baskı, kaygı düzeyini yükseltmektedir. Bunun için aileler daha dengeli bir biçimde çocuklarına anlayışlı ve hoşgörülü davranmaya gayret etmelidirler. Demokratik anne-baba tutumunun, çocuklarının sınav kaygısıyla baş etmede olumlu bir rol oynadığı belirlenmiştir. Demokratik tutum artıkça kaygı azalmakta ve başa çıkma düzeyi de artmaktadır. Bu açıdan ailelerin bu tutumu sürdürmeleri önerilir.

2.) Anne-babaların bilinçli ve çoğunlukla bilmeyerek çocuklarına karşı sergiledikleri olumsuz tepkiler; çocukların özgüven, benlik saygısı ve bunun doğal bir sonucu olarak sınav performanslarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu konularda anne-babaları bilinçlendirme eğitimleri düzenlemek gerekmektedir. Çocuğun akademik başarısında anne-baba tutumunun etkisini inceleyen Satir (1996), çocuğuna yakın ilgi gösteren, çalışma ortamını düzenleyen ve planlayan, başarısını övücü sözlerle destekleyen, başarısızlığında ise onu sözleriyle yüreklendiren anne-babaların çocuklarının akademik başarılarının yüksek olduğunu belirtmiştir (Eker, 2016).

3.) Kaygı sirayet eden, bulaşıcı bir duygudur. Şayet anne veya baba kaygılı bir kişiliğe sahip ise bu, çocuklarına da etki etmektedir. Anne babaların kendi kaygı problemleri üzerine çalışması ve bilgilendirilmesi bu sorunun önüne geçmede etkin bir rol oynayabilir. Gerekli hallerde kaygının azaltılması ve kaygıya neden olduğu düşünülen anne-baba tutumlarının değişimi için psikoterapi desteği alınabilir.

4.) Öğrencilerin hayata bakış açısında ve sınav psikolojisinde öğretmenler de önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin sarf ettiği olumsuz sözler, öğrencilerin özgüvenini kırmakta, baskıcı tutumları ise kaygı duymalarına neden olmaktadır. Bu açıdan öğretmenlerin de öğrencilerin yaşadıkları zorlayıcı duygulara karşı daha duyarlı olması ve hem davranışları hem sözleri ile onların özgüvenlerini desteklemeleri gerekmektedir.

5.) Ailelerin ve öğretmenlerin mükemmeliyetçi tutumdan uzaklaşarak çocuklarına karşı daha gerçekçi beklentiler içerisinde olması, çocukların kendilerine olan saygılarını ve özgüvenlerini arttırabilir. Ayrıca her bir çocuğun kendine özgü ve biricik olduğu düşüncesiyle onları kıyaslamaktan kaçınmaları da yine özellikle sınav kaygısına olumlu anlamda etki edebilir.

6.) Öğrencilerin gerçek performanslarını sınavda yansıtabilmeleri, halihazırdaki psikolojik durumlarıyla yakından ilgilidir. Özellikle ergenlik döneminde yaygın olarak görülen duygudurum ve anksiyete sorunları çalışma ve başarı performanslarını düşürmektedir. Bu bağlamda okulların rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinden destek almak faydalı olabilir. Ayrıca okul rehberlik servisleri tarafından;

- Anne-babalara aile tutumları, sınav kaygısı ve akademik başarıya dair eğitimler verilebilir.
- Öğrencilerle verimli ders çalışma teknikleri ve zaman yönetimi konulu eğitimler yapılabilir.
- Öğrencilere sınav kaygısıyla baş etmek için nefes ve kas gevşetme egzersizleri bireysel ya da grup rehberliği şeklinde uygulanabilir.

7.) Öğrencilerin yaşadığı sınav kaygısının azaltılmasında ve bu kaygıyla sağlıklı başa çıkma yöntemlerinin geliştirilmesinde okul, aile ve öğrenci arasında etkin bir iş birliği kurulmalıdır. Öğrencilerin sınava karşı olumlu bir algı geliştirmeleri, okullarda ve kurslarda deneme sınavları aracılığıyla sağlanabilir.

8.) Okullarımızda özellikle merkezi sınavların olduğu son senede öğrencilere kazandırılmaya çalışılan sınav kaygısı ile başa çıkma becerileri üzerine yapılan çalışmalar, son yıla bırakılmaktansa belirli bir plan dâhilinde yıllara yayılabilir.

9.) Kaygıya neden olan önemli unsurlardan birinin sınavlara yeteri kadar hazırlanamamak olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin düzenli ve planlı ders çalışabilecekleri uygun bir ortamın anne-babalar tarafından sağlanmasına çalışılabilir.

10.) Öğrencilerin kaygılarını arttıran kendileriyle ilgili olumsuz düşüncelerle başa çıkabilmeleri için; drama vb. etkinliklerle onların duygularıyla yüzleşmeleri ve duygularını yönetmeleri sağlanabilir.

11.) Öğrenciler kademe geçişlerinde alternatif

okullar hakkında bilgilendirilirken, başarının ve iyi bir kariyerin tek bir yolu olmadığı konusunda da bilinçlendirilebilir.

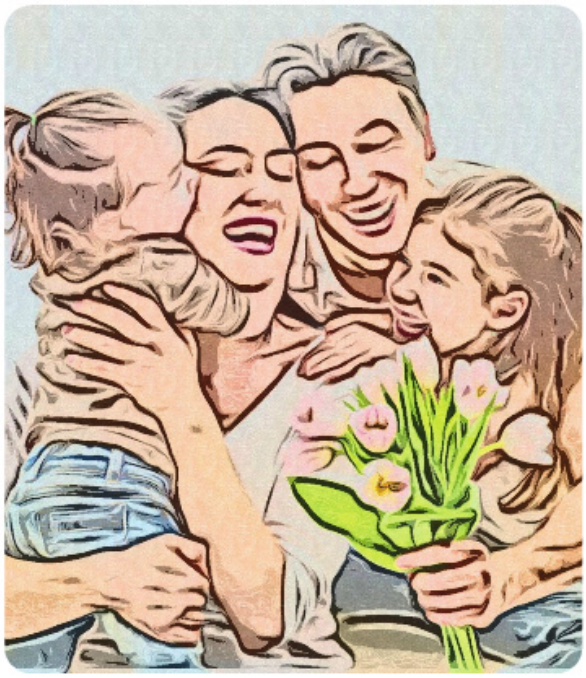

Sonuç

Eğitim öncelikle ailede başlar ve çocuk nasıl bir ortamda büyürse o ortama göre bir şekil alır. Evde ve okulda çocuğa bakış açısı ve iletişimde kullanılan dil ne ise, bir süre sonra çocukta bunun yansıması görülür. Zaten zorlayıcı bir durum olarak tanımlanan sınavları daha da güç bir duruma sokup, öğrencileri bir de kaygı sınavı ile baş başa bırakmamak adına herkese sorumluluk düşmektedir. Gelecekteki tek kurtuluş yolu sınavlar değildir ve bu bakış açısını kazanmanın temel yolu eğitimden geçmektedir. Bu nedenle her şeyden önce öğrencilerin hayata bakışında anne babaların ve öğretmenlerin en büyük etkiye sahip olduğu unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Aydın, D. Y.Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygısı, bağlanma stilleri ve annelerinin kaygı düzeyi.Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2018.
- Baltaş, A. (2017). Öğrenmede ve sınavlarda üstün başarı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. ve Baltaş. Z. (2020). Stres ve başa çıkma yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bozkurt, N. Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve bilişsel esneklik düzeylerinin sınav kaygısı ile ilişkisi.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Demir, B. N.Lise son sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ile sınav kaygısı arasındaki ilişkide duygu yönetiminin aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2017.
- Eker, O.Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı sınav kaygısı nedenleri ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısına etkisi: Merzifon örneği.Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, 2016.
- Esirkış, R.Sınava hazırlanan kişilerde anne-baba tutumları, sınav kaygısı ve baş etme tutumları.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, 2021.
- Feta, M. Farklı lise türlerindeki öğrencilerin sınav kaygısı ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2019.
- Gölçek, S. Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişki: akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmaların aracı rolü.Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2020.
- Konyalıoğlu, A. P. (2012). Bilinçli hipnoz ile sınav kaygısı programının üstün zekalı öğrencilerin sınav kaygılarını azaltmadaki etkilerinin karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, İ. (2006). Sorularla kaygı ve sınav kaygısı. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı.Toplum Dergisi, 5, 9.
- Nurtan, F.Lise son sınıf öğrencilerinin yaşadıkları sınav kaygısı ile algıladıkları anne baba tutumu arasındaki ilişki.Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi, 2021.
- Öner, N. (1989). Sınav kaygısı envanteri el kitabı. İstanbul:-Yükseköğretimde Rehberliği Yayma Vakfı Yayını.
- Özer, K. (2012). Kaygı: Sınanma duygusuyla baş edebilme. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Semerci, B. (2007). Sınav stresi ve başa çıkma yolları. İstanbul: Merkez Kitapçılık.
- Ürgüp, B.Ebeveynle gerçekleştirilen bağlanma stilinin sınav kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisi.Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, 2017.
- Yıldırım, F. B. (2015). Üniversite öğrencilerinde kendini sabotaj: cinsiyet, öz-saygı,erteleme, sınav kaygısı ve öz- anlayışın rolü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), OrtaDoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

"STRES, SINAVA EŞLİK EDEN BİYOLOJİK BİR GERÇEĞİMİZDİR"

KONUŞAN: HASAN ÖZDEMİR

Eğitim dünyasının Bonus Hoca olarak da tanıdığı eğitimci-yazar Süleyman Beledioğlu ile meslek seçimi ve sınav sonuçlarına göre tercih yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar üzerine konuştuk.

Sayın Hocam, kariyer rehberliğinin de altını çizmeye çalıştığımız, dergimizin eğitim özel sayısında bir eğitimci-yazar olarak size sormak isteriz; gençler meslek seçiminde nelere dikkat etmeli diye?

Meslek seçimi, üzerinde düşünülmesi gereken geçmiş yaşantılarımız ve mevcut algılarımıza ilişkin bir süreçtir. Geçmişte severek ve büyük bir ilgi ile yaptığımız tek bir şey, meslek seçimimizde kullanacağımız en iyi rehberdir. Belki de meslek seçiminde en çok dikkat edilmesi gereken şey; seçtiğimiz mesleğin hayal kurmamıza, gelecek tasarımlarımıza ilişkin düşünceler ve planlar üretmemize yol açıp açmadığıdır. Eğer hedefiniz hayal üretmiyorsa, yanlış hedef seçmişsiniz demektir yargısı, bence tepeden tırnağa çok doğru bir değerlendirmeyi taşıyor içerisinde. Eğer seçtiğimiz mesleğin zihnimizdeki sınırları, iş bulma ve maaş alma ile sınırlıysa bu hedef, bizi bir yerlere taşımaz. Hedef ve hayal arasındaki ayrımı en basit şekilde örneklendirecek olursak; Aziz Sancar'ın "Kimya" okuması hedef ama "Nobel" ödülünü kazanması hayallerini ifade eder. Gençlerimizin meslek seçiminde en çok dikkat etmesi gereken şey; o mesleğin (Tıp, Hukuk, Mühendislik vb.) hayalleri ile bütünleşip bütünleşmediğine bakmalarıdır. Hayalleri ile bütünleşmeyen bir mesleği seçmemelidirler.

Türkiye'de öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik saha çalışmaları yapmış birisiniz. Size göre meslek seçiminde aileler çocuklarına nasıl yardımcı olabilirler?

Ailelerde çocuklarına yönelik olarak var olan "çocukların geleceği ve güvenliği kaygısı" onların yaşamın her alanındaki tutumlarını derinden etkilemektedir. Bazı aileler bu gelecek ve güvenlik kaygısını, hemen bulunan bir iş ve yeterince alınan bir maaşta ararken; diğer aile türleri ise, çok büyük başarılar, çok büyük kazançlarda arayabilir. Bu iki aile türünden hangisi daha iyi derseniz; aslında her ikisi de içinde eksiklikler taşıyor. Birinci aile grubu çocuğunu sınırlandırırken, diğer aile türü çocuğunun yetenek ve becerilerinden daha fazlasını bekliyor. Bu gibi durumlarda doğru olan şey; çocuğun ne ile mutlu bir yaşam süreceğinin öncelikle dikkate alınması gerekliliğidir. Şu önemli bir gözlemsel veridir ki; eğer bir mesleği severseniz o mesleğin zahmetlerini zevk olarak görürsünüz, ancak bir mesleği sevmezseniz o mesleğin zevklerini zahmet olarak görürsünüz. İşte bu durum tam olarak; kendi mesleğinden gün boyu yakınan birinin yaşam mutsuzluğunun nedeninin, iş yaşamı mutsuzluğu ile karıştığının en açık göstergesidir. Aileler seçimlerini meslekten yana değil, çocuklarının mutluluğu adına olan taraftan yana kullanmalıdırlar.

Peki, buna bağlı olarak kariyer planlaması yaparken nelere dikkat edilmeli, geleceğin meslekleri nasıl değerlendirilmeli?

İnovasyon uzmanı Alec Ross "Veriyi kontrol eden dünyayı kontrol eder. Artık dünya Cold War (Soğuk Savaş) akımını geride bıraktı. Günümüzde ekonomi, ticaret, siyaset, kültür ve askeri alanda Cod War (Dijital Savaş) başladı." diyor. Artık her üniversite mezunu hangi bölümü bitirmiş olursa olsun, istihdamda cold war'e hakim olanların, yani dijital teknolojiye hakim olanların öncelikle tercih edileceğini bilmeleri gerekir. Artık teknolojik gelişmeleri dikkate almayan bir kariyer planlaması, kariyer planlaması dahi sayılmaz.Gençlerimizin daha üniversite sıralarındayken yabancı dil, inovatif düşünme becerileri, sözlü ve yazılı iletim becerileri, teknolojik gelişmelere uyum kapasitelerini geliştirmeleri gerekiyor.Geleceğin mesleğinden çok "geleceğin insanı" olmayı hedeflemek, gelecekte hedeflenen "karanlık fabrikalar" modelinde beyaz yakalı çalışan olmak için değişimi kovalamak, hatta onun önüne geçmek gerekmektedir. Gençler teknolojiye hâkimiyetleri oranında geleceklerinin güvende olduğunu unutmamalılar.

Yeteneğe göre meslek seçimi önemli midir?

Elbette. İş arayan mezun değil, aranan mezun olmanın temel şartlarından biri, yetenek ve becerilerinize uygun meslek seçiminde bulunmaktır. Seçtiğiniz bölümü okurken dersler ilginizi çekmiyorsa mezun olunca o mesleğin iş ortamı da ilginizi çekmeyecektir. Zaten istemediğiniz bir mesleği, ya puanınız tuttuğu için ya da ailenizin veya öğretmenlerinizin tavsiyesi üzerine seçmişseniz ve o mesleği aslında hiç istemiyorsanız, şu süreci kaçınılmaz olarak yaşayacaksınız demektir: Ya birinci sınıfta başka bölüme geçersiniz ya dersleri bırakır, okulu uzatırsınız ya da mezun olsanız dahi diplomanızı bırakıp başka bir iş yaparsınız. Genel olarak zaman zaman duyduğumuz, mühendis oldu, ancak ticaretle uğraşıyor gibi haberlerin kaynağı budur. Yeteneği ticaret olan bir çocuğu, mühendis olmaya teşvik etmenin sonucu bu aslında.

O halde Sayın Hocam, buna bağlı olarak STEM becerileri üzerine de söyleyecekleriniz olmalı?

2015 yılında Türkiye'de PwC tarafından yapılan ve ülkemiz sanayicilerinin desteklediği bir araştırmaya göre; ülkemizdeki üniversite mezunlarının %88'inde STEM becerileri yok denecek seviyede. Bu mezunların istihdamında ciddi bir sorun oluşturmakta ve sektörler teknolojiye hâkim çalışan bulmakta zorlanmaktadır. Peki, mezunlarımız neden teknoloji becerisini geliştirme konusunda planlama yapmamakta? Bunun nedeni 21. yüzyılın becerileri arasında sayılan kendini yenileyebilme ve yenilikleri takip edebilme becerilerinin gelişmemiş olmasıdır. Artık gencimizin üniversite lisans diplomasının kendilerini geliştirmek için ilk adım olduğunu ve bu adımların kesintisiz bir şekilde atılmaya devam edilmesi gerektiğini bilmeleri gerekir.

Söyleşimize meslekler üzerinden devam edecek olursak, mesleklerin popülaritesini neler belirliyor ve değiştiriyor acaba?

Ülkemizde mesleklerin popülaritesini belirleyen etkenlerden biri, iş bulma imkânlarının yaygın ve kolay olması. Buna ek olarak da yapılan yasal düzenlemelerle o meslek mezunlarının istihdamının kolaylaşmasıdır. Ancak bunlar dönemsel olup sürekli bir popülarite oluşturamamaktadır. Gençlerin yoğun olarak yöneldiği evrensel meslek grupları, eğer teknolojik dönüşüm ürünü ise çok yüksek bir popülariteye kısa sürede yükselmektedir. Yapay zekâ bunun en iyi örneğidir. Eğer mezun sayısı, istihdam talebinin çok üstüne çıkarsa o meslek, tercih edilirliğini yitirmektedir. Çünkü gençlerin çok büyük bir kısmı meslek seçiminde mezuniyet sonrası iş bulma süresi ve alacağı ücreti öncelikle hesaplamaktadır. Aslında gençler, şunu iyi bilmeliler ki; işe yaramayan tek bir meslek yoktur. Sadece bilim teknoloji ile buluşturup işe yarar hale getiremediğimiz meslekler vardır. Unutulmamalıdır ki; her gencimiz bir 'beyaz kuğu' olarak mezun olur. Onların ilk yapması gereken şey diplomalarını, yüksek lisans, yan dal, çift ana dal, sertifika programları ile 'siyah kuğu' haline yani nadir bulunur hale getirmeleri gerekir.

Gençlerin önünde zorlu bir üniversite sınavı var ve peşinden tercih dönemi başlayacak tabii. Tercih yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar üzerine neler söyleyebilirsiniz bizlere?

ÖSYM tarafından her yıl tercih döneminde yayınlanan tercih kılavuzu diyor ki; "Tercihi hangi sırada olursa olsun puanı büyük olan adaya öncelik verilecektir." Bu ne demek? ÖSYM'nin tercih formlarınızı okuyan yazılımı; "Puanı büyük olan adayın tercih formunu değerlendirip, onun yerleştiğini ya da yerleşemediğini görmeden; puanı düşük olan adayın tercih formunu değerlendirmeye almıyor." diyor. Peki, bu durum

• *Bonus Hoca ismi ile bilinen eğitimci-yazar Süleyman Belediođlu*

bize başkaca ne söylüyor? "Puanı sizden küçük olan bir kişi, asla sizin önünüze geçemez." Demek istiyor. Daha açık bir örnek verecek olursak; Sizden düşük puanlı bir öğrenci, sizin 24. tercihe yazdığınız bir bölümü 1. tercihine yazmış olsa dahi o bölüme girme sırası sizdedir. Yani siz ilk 23 tercihinizi kazanamadınız ve geriye sadece 24. tercihiniz kaldı, diğer öğrenci aynı yeri 1. tercihine yazsa dahi o bölüme siz girersiniz. Bu çok açık bir hüküm. Bu nedenle, tercihlerinizi yaparken korkmadan istek sıranıza göre yapmalısınız.

Peki, tercih yaparken bölüm seçimi mi yoksa üniversite seçimi mi öncelikle dikkate alınmalıdır acaba?

Elbette ki, öncelikle bölüm sonra üniversite seçiminizi belirlemelisiniz. Hiç istemediğiniz bir bölümü, çok istediğiniz bir üniversitede okumak, çok büyük ihtimal, hayal kırıklığı ve iş hayatında mutsuzlukla sonuçlanacak gerçek bir hayat hikayesiyle tanıştıracaktır sizi.Tercihler sıralamaya bakılarak yapılır. Puan esas alınarak tercih yapmak risklidir. Çünkü aynı puanı alan öğrenci sayısı birden fazla olabilir. Bu da bir sorun oluşturur.Sıralama ile tercih yapılırken o bölümün sıralamasının bir yıl önceki şartların oluşturduğu sıralama olduğu dikkate alınarak, sıralamaların düşme ya da yükselme eğilimi gösterebileceği hesaplanarak tercihler yapılmalıdır. Ayrıca tercih listenizi teslim etmeden, tercih ettiğiniz bölümlerin özel hükümleri dikkatlice okunmalıdır.

Sayın Hocam, stres ve beyin temelli öğrenme üzerine araştırmalar yapmış ve kitaplar yazmış bir eğitimci-yazar olarak söyleşimizin devamında korku ve stres üzerine tespitlerinizi de bizlerle paylaşmanızı istesek?

Aslında insanın ilk algısıdır korku. İnsanlar yaşamının ilk altı ayında sadece korku ve öfke ile savaşırlar. Haz ve sevgi ise ikinci altı ayı takiben ortaya çıkar. İşte bu nörolojik (zihinsel) ve psikolojik gelişim, stres algımızı da olumsuza çevirmektedir. Stresin bu şekilde algılanması, elde edilen bütün olumsuz sonuçların sadece stresin varlığına bağlanması gibi bir sonuç doğurmakta, bu da asıl problemin unutulup, stresin peşine takılmamıza neden olmaktadır. Eğer stresi olumsuz olarak algılayıp, stresin başarınıza engel olacağını düşünürseniz, kontrol sizden çıkar ve olumlu stres yerini olumsuz strese bırakır.

Bu durumda öğrenciler, sınav öncesinde stresi nasıl algılıyorlar?

Sınav öncesinde öğrenci; stresi sınav algısının, gelecek kaygısının ve aile beklentisinin ağırlığı altında bütüncül olarak algılar. Zihninde dersleri, konuları küçük küçük sorulara bölerek düşünemez. Hatta zamanı dahi birim zamanlara ayıramaz ve bir bütün halinde algılar. Kendisine tanınan sürede tek bir hamle yapıp o hamlenin sonunda sınavı bir bütün halinde kazanacağını ya da kaybedeceğini düşünür. Sınav öncesinde oluşan bu algı, kontrol odağının aslında kişinin kendisi olmamasından kaynaklanan bir algıdır. Çünkü ortada bir sınav yoktur. Hangi soruların geleceği de belli değildir. Bu da bütüncül bir algının oluşmasına sınavın öğrenci üzerindeki baskısının artmasına neden olmaktadır.

Peki, sınav anı stresi?

Öğrenci sınav anında stresi çok küçük parçacıklara ayrılmış halde algılar. Yani bir sınavda 160 soru sorulmuş ise öğrenci 160 sorunun stresini

aynı anda yaşamaz. Stresin kaynağını en az 160 parçaya ayırarak hisseder. Bilişsel psikologlar bunu; sınav anında bütün zihinsel kaynakların tünel görüşü ile birincil göreve odaklanması olarak ifade eder. Eğer sayılardan bir soru gelmiş ise, sadece sayılar konusunu, sayılar konusunun sadece o sorusunu, sayılar konusunun o soruya ilişkin ek bir özelliğini, hatta o özelliğin sadece o soruda istenen yanını stres konusu yaparak, sınav stresini adeta bin parçaya bölerek etkisiz hale getirir.

Öğrenciler bu eylemi bilinçli olarak yapmıyorlardır tabii?

Evet, doğru. Beynin esnekliği ve çözüm odaklı özelliğinden dolayı bunu akıl kendiliğinden gerçekleştirir. Kendi aklının kontrolüne giren öğrenci, bu eylemiyle koca bir sınav stresini tek soru stresine indirger ve "bu soruyu yapamazsam daha 159 soru var!" algısını oluşturur. Aslında bu, bize zarar vereceğini düşündüğümüz kesici bir cismi çok küçük parçalara ayırarak onu tehlike olmaktan çıkarmak gibi bir şeydir.Tıptan edindiğimiz bilgilere göre; sınav anında zihnimizin çalışmaya başlaması ile birlikte böbrek üstü bezlerimiz harekete geçerek dopamin ve noradrenalin salgılar. Bu da belirli düzeyde bir stres seviyesine ulaşmamıza neden olur. Sınav anında salgılanan bu noradrenalin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan stres dikkatimizi arttırır, konsantrasyonumuzu yükseltir, bu seviyedeki stres zihinsel uyanıklılık ve keskinlik sağlar, hesaplama, değerlendirme yapma ve eleştirel düşünme gücümüzü arttırır. Aslında sınavın genelinde olumlu olarak seyreden sınav stresi, sınırlı zamanlı olumsuz bir stres olup, sınavdan bir gün önce olumsuz seviyeye yükselir, sınav başladıktan 5 dakika sonra tekrar olumlu ve faydalı seviyeye geriler.

Bu durumda öğrencilerin sınava başladığı ilk dakikalar çok önemli olmalı?

Haklısınız. Sınavın bu ilk beş dakikasında öğrencinin en çok bildiği ve kolay çözdüğü sorulardan başlaması gerekir. Çünkü olumlu duygular öğrenmeyi ve hatırlamayı hızlandırır. Öğrenci soru çözdükçe olumlu duygulara sahip olmaya başlar. Bu da stresi olumlu seviyeye çeker ve bu durum sınav başarısını olumlu etkiler.

Sadece öğrencilerin değil, ailelerin de sınav stresi yaşıyor demek yanlış olmayacaktır sanırım?

Elbette. Bir işi yapan stresi parçalara ayırarak algılar. Oysa o işe dışarıdan bakan ya da seyreden stresi bütüncül olarak algılar. Maç anında seyirci, sporcudan daha streslidir. Maç öncesinde ise sporcu da seyirci kadar streslidir. Çünkü maç öncesinde o da maçı bütüncül olarak algılamaktadır. Bu da onun stresini arttırmaktadır. İşte sınavlara hazırlanan öğrenciler ve aileleri de benzer bir durumu yaşamaktadırlar. Öğrenciler sahaya çıktıklarında, yani sınava başladıklarında artık stresi parçalar halinde algılarken, ailelerin bütüncül stres algısı aynen devam etmektedir. Ailelerin yaşadığı bu bütüncül ve ağır stresi, eş zamanlı olarak çocuklarının da yaşadığını düşünmeleri; onların sınava hazırlık aşamasında çözüm odaklı değil, kaçınmacı odaklı düşünmelerine neden olmaktadır. Bu da ikinci bir dalga ile stresin daha da ağırlaşmasına yol açmaktadır.

Peki sayın hocam, stres mi yoksa konu eksiği mi diye sorsak?

Öğrenci diyelim ki girdiği bir sınavda karşısına çıkan 40 matematik sorusundan 32 doğru 8 yanlış yaptı ve bu 8 yanlış soruyu evde rahatlıkla çözdü. Şimdi burada akla ilk gelen şey; sınavda stres yüzünden çözülemeyen soruların evde stres olmadığı için rahatlıkla çözülebildiğidir. Ancak bu stres, öğrenciye soruları yanlış yaptıracak kadar tek başına etkili ise; o halde aynı sınavda aynı dakikalarda aynı salonda aynı stres altında iken aynı öğrenci bu 32 soruyu nasıl doğru yapmış olabilir sizce? Yanlış yaptığı 8 soruyu ise neden stresli iken doğru yanıtlayamamıştır? Demek ki öğrenci, 32 sorunun konusunu stres altında iken dahi yanıtlayabilecek kadar iyi öğrenmiş ve pekiştirmiştir. Oysa 8 sorunun konusunu iyi öğrenmeyip, pekiştiremediği için stresli iken o soruları yapamamıştır. Eğer olaya böyle bakmaz ve 8 yanlışı sadece strese bağlarsak, öğrencinin ders çalışmasına ve eksiğini kapatmasına engel olmuş oluruz. Unutmamalıyız ki, eğer bir bilgiyi stres altında kullanamıyorsak o bilgiyi öğrenememişiz demektir. Ve yine unutmamalıyız ki; insan zihni çalışmaya başladığı anda, böbrek üstü bezler adrenal üretir ve stres oluruz. Yani soruyu çözmek için okumaya başladığımız anda bünyemiz stres üretir. Kısacası stres sınava eşlik eden biyolojik bir gerçeğimizdir. Stresin peşinden sürüklenmeyi bırakıp, konuları öğrenmeye ve pekiştirmeye yönelik strateji belirlersek yüzde yüz başarılı oluruz.

Sayın Hocam, bize zaman ayırdığınız ve bu değerli bilgileri bizlerle paylaştığınız için İstanbul Akademi dergimiz adına size çok teşekkür ederim.

MAKALE

GELECEĞİN MESLEKLERİ

PROF.DR. NİLÜFER PEMBECİOĞLU

Meslek, beraberinde bir mesleki doyum, mutluluk ve umut, gelişim ve donanım getirmediği sürece, insana yük olan bir etiketten ötesi değil aslında.

İnsanlığın içinden geçtiği savaşlar, göçler, icatlar ve buluşlar ile coğrafi keşifler, insanoğlunun dünyanın hemen her yanına yayılmasını ve çeşitli toplumlarda çeşitli önceliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Dolayısı ile meslek seçmek denildiğinde, örneğin küçük bir balıkçı kasabasında yaşayan bir çocuk için ailesinin yaptığı işi yapmaya devam etmekten başka pek fazla bir seçenek olmadığı düşünülebilir. Dünyanın pek çok yerinde çocuklar, toplumsal açıdan, aile işlerini devam ettirecek olan bireyler olarak değerlendirilmektedirler. Zaman zaman da, ailenin karşı yönde bir baskısı söz konusu olabilmektedir. Örneğin, bir marangoz, duvar ustası ya da bakırcı, kendisinin okuyamadığını ve bu yüzden çocuğunu okutarak bir meslek sahibi yapmak istediğini söyleyebilmektedir. Bu durumdan kasıt, çocuğun mavi yakalı çalışan olmaktansa beyaz yakalı bir çalışan olmasının yolunun açıldığının vurgulanmasıdır.

Yüzyıllardır bu iki meslek grubu arasındaki mücadele farklı biçimlerde devam etmekte olduğundan, bazı durumlarda çocuğun birinden ötekine geçmesi ailenin zorlaması ve ısrarı ile de gerçekleşebilmektedir.

Toplumsal iş gücünün "Mavi Yakalılar" olarak adlandırılan kesimi, bedensel güçlerini kullanarak üretmekte, üretimleri karşılığında da parça başı, saatlik veya yevmiye ile de ücretlendirilebilmektedirler. Belli bir kuruma dâhil olması durumunda maaş karşılığı ya da süreli ücret karşılığı çalışan işçiler olarak değerlendirilen bu gruptaki çalışanların temel özelliği, el emeğine dayanan işlerde çalışıyor olmalarıdır.

"Beyaz Yakalılar" olarak değerlendirilen grup ise genellikle ofis çalışanları, masa başı iş yapan kesim olarak bilinmektedir. Bedensel değil daha çok zihinsel güç ile ve masa başı çalışmaları ve yönetici pozisyonlarına yükselebilme gibi kavramları da beraberinde getiren beyaz yakalılar, daha çok idari ve araştırma geliştirme işlerinde yer almaktadır.

Günümüzün gelişen teknolojileri ile hem mavi yakalılar hem de beyaz yakalıların teknolojiyi de ağırlıklı olarak kullanabilmesi, işlerin çeşitlenmesine, üretim ve tüketim biçimlerinin farklılaşmasına neden olmaktadır.

Her meslek, toplumsal açıdan büyük bir açığın kapatılması, bir işlevin yerine getirilmesi bağlamında her ne kadar saygın ve onurlu görünse de sosyal senaryolarımızda kalıplaşmış duruma gelen öğretmen olma, doktor ya da mühendis olma gibi kavramlar aileler ve toplum açısından daha üstün görülebilmektedir.

Günümüzde ise yaşam biçimlerinin ve coğrafyaların zorlamaları dışında, kurulan modern uygarlıklardan, akıllı şehirlerden ve teknolojik yeniliklerle dolu sanal dünyalardan söz edildiğinde, meslek seçimi konusu çok daha çeşitlenebilmekte, bireylerin istekleri ve yeteneklerine göre biçimlenebilmektedir. Bununla birlikte, tüm bu sonsuz seçimler arasından, çocuğun "çocuk aklı" ile en doğru seçimi yapabilmesi neredeyse olanaksız görünmektedir. Seçenekleri belirleyen ve çocuğu, kendisine en çok yakışan seçeneğe

yönlendiren de genellikle toplum olmaktadır.

İnsanların meslek seçimi konusu, meslek bilimciler, sosyal bilimciler ve psikologlar için temel bir ilgi alanı oluşturmaktadır. Çünkü seçim, yalnızca bireysel bir karar verme olgusundan ibaret değildir. Bu kararın verilmesi için gereken sürecin ve karar verme faktörlerinin değerlendirilmesi çerçevesinde oldukça karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Örneğin toplumumuzda, çocuklar, "Büyüyünce ne olacaksın?" sorusu ile karşılaşmakta, her soran kişiye yanıt vermekten sıkılmaktadırlar. Yaşları biraz daha ilerleyip üniversite düzeyine geldiklerinde de "Ben ne olacağım?" sorusu, yerini bir kaygıya ve endişeye bırakabilmekte, ya üniversitede istedikleri bölüme girememekten ya da olmak istedikleri bir şeyi olamamaktan korkmaktadırlar. Toplumsal açıdan, yönlendiricilik bağlamında ne ailenin ne de yakın çevrenin çocuğa ilişkin gözlemleri, izlenimleri onun doğru mesleği kazanımı yolunda rehberlik edebilecek kadar detaylı değilmiş gibi görünmektedir.

Kimi zaman da ailenin oldukça yoğun olan istekleri ve beklentileri çocukların istemedikleri mesleklere yönelmelerine neden olabilmektedir. "Benim oğlum doktor olacak!" gibi söylemlerle çocuğun düşüncesi bile alınmadan sunulan hazır giyim kıyafetler, bedenine olup olmayacağı bile denenmeden çocuğun kendi istekleri, beklentileri ve yetenekleri baskılanarak toplumsal bir uzlaşı şeklinde sunulabilmektedir.

Edmund Husserl, Martin Heidegger ve Maurice Merleau-Ponty gibi olgu bilimciler, fenomenolojinin beş temel boyutu ve insanın meslek seçiminin araştırılması için bir araştırma metodoloji ve üretim tüketim çerçevesi ile olanakların da incelenmesini öngörmektedirler. Park Lala &Kinsella'nın (2011) aktardığına göre, bunlar: (a) bilgi üretiminin yeniden kavramsallaştırılması, (b) amaçlılık ve yaşam dünyası, (c) varlık kavramı, (d) yaşanan beden ve (e) fenomenolojinin eleştirel içgörüleri ortaya çıkarma potansiyeli olarak özetlenebilir.

Wilcock, (1993) çalışmasında mesleğin, yani amaçlı faaliyetin, insan deneyiminin merkezi bir yönü olduğundan söz eder. Ona göre, insanın mesleğe olan ihtiyacına ilişkin bir kuram geliştirirken, mesleki evrimin yanı sıra mesleki davranışın biyolojik ve sosyo-kültürel yönlerinin araştırılması gereklidir. Her bireyin beyin yapısı biricik olduğundan, meslekler her ne kadar birbirine benzese de birbirlerinden farklı şe-

killerde algılanıp uygulama sürecinde değişikliğe uğrayabilmektedirler. Bu bağlamda, günümüzdeki mesleki dağılımları daha net görebilmek ve bu çeşitliliği anlamlandırabilmek daha kolay olmaktadır.

Örneğin, meslek seçiminin neredeyse bir "moda" olarak algılandığı, farklı meslek isimleri söyleyebilmenin bilgi ve toplumsal konum göstergesi olarak değerlendirildiği günümüzde; bir örnekleştirilmiş, bilinen meslekler yerine farklı, ayrıcalıklı, kişiye özel tasarımlara olanak tanıyan meslekler daha çok ön plana çıkmaktadır.

Wilcock (1993) temel biyolojik ihtiyaçların artık milyonlarca yıllık kazanılmış değerlere dönüşmesi ve bir anlamda bilincimizde gizlenmesi nedeniyle günümüz farkındalığının, o dönemlerde sağlıklı bir biçimde hayatta kalmak için temel olan ve büyük olasılıkla hala temel olan bazı insan gereksinimlerini yansıtmayabileceğini vurgulamaktadır. Aslında, geri dönüp biyolojik ihtiyaçların neler olduğuna bakılması gerekirken, bu, son zamanlarda ya ihmal edilmiş ya da göz ardı edilmiştir

Bu açıdan bakıldığında, insanın herhangi bir meslekle ilişkisinin bireysel bir ilişki olmaktan çok toplumsal bir ilişki olduğu açık ve net olarak görülebilmektedir. Yalnızca toplumsal açıdan biraz daha fazla takdir edildiği için ya da daha fazlaca bir getirisi olduğu düşünüldüğünden meslek olarak seçilen eylemlerin de bireylerin çok hızlı tükenmesine neden oldukları da bir gerçek.

Meslek, beraberinde bir mesleki doyum, mutluluk ve umut, gelişim ve donanım getirmediği sürece, insana yük olan bir etiketten ötesi değil aslında. Her mesleğin kendine göre şerefli, onurlu, uzmanlık gerektiren bir yönü olduğu kabul edilmediği sürece değerlendirmelerin sağlıklı yapılabilmesi olanaksızdır.

Öğrenme ve Meslek İlişkisi

Gerek yüzyıllar boyu süren çabaların bir ürünü olarak okullaşma ve okuryazarlığın artışı, gerekse toplumsal tabakalaşmanın geçtiğimiz yüzyıllardan daha geniş ve daha kaygan olabilmesi, günümüz gençlerinin ne isterlerse olabilecekleri bir zemin yaratmaktadır. Bir diğer yandan da gerek teknoloji gerek altyapı ve insan gücü farklılaşmaları nedeniyle yapılabilecek olan işler çeşitlenmekte, daha yeni iş alanları ortaya çıkabilmektedir. Ancak bu durumda da büyük bir rekabet gündeme gelebilmekte, kimin ne olacağına yetenekler değil, sınavlarda alınan puanlar karar verebilmektedir. Bir mesleğin seçilebilmesi için gerekli olan bireysel yatkınlık, yetenek, algı, eğilim, hazır bulunuşluk gibi ilkeler göz ardı edilerek genel anlamda sınav sonuçlarına bakılarak üniversitelerin ilgili bölümlerine yerleştirilen gençler ise genellikle mutsuz olmakta ya da mezun olduklarında kendilerine uygun iş bulamamaktan endişe duymaktadırlar.

Günümüzde eskiden olduğu gibi belli bir öğrenme ve meslek ilişkisi kurulamamakta; çıraklık, babadan oğula geçen bilgiler, donanım ve uzmanlıktan çok yeni ve akışkan bilgi gerektirmektedir. Günümüzde insanların kendilerini "uzman" olarak görebilecekleri maharet, ustalık, deneyim ve bilgi donanımı gerektiren işlerin yerini; belli bir eğitim düzeyinde olan hemen herkesin yapabileceği işler almaktadır. Dolayısı ile zanaat olarak adlandırılan bu tür ustalık isteyen işler yerine bilgi temelli işler gündemdedir. Bu da insanların işe yerleşmelerini kolaylaştırabildiği kadar yetersiz bilgi ve donanımlı olan insanların çabucak işlerinden ayrılmalarına neden olabilmektedir. Gerek kurumlararası gerek uluslararası dolaşım kolaylıkları nedeniyle, bireyler bir ülkede oturup bir başka ülkede çalışabilmekte, bildikleri dil ve uzmanlık alanları çerçevesinde küresel bir "uzmanlaşma" alanına sahip olabilmektedirler. Bu nedenle, herhangi bir mesleğin, küresel kodlarla kodlanması gereği ortaya çıkmış olup, meslek kodları hemen her ülkede aynı standartta olacak şekilde ücretlendirilmeye ve vergilendirilmeye başlanmıştır (https://www.mergumder.org.tr/_yuklenenDosyalar/_dernekDuyurulari/SGK_Meslek_Kodlari.pdf). Bununla birlikte, her bir mesleğin farklı kültür ve toplumlarda farklı saygınlık alanları içerdiği düşünülebilir.

Bunun da ötesinde, Avrupa Birliği İşletme İktisadı ve Yenilikçilik Araştırma Merkezi 2006 yılı araştırması sonuçlarına göre; her bir mesleğin ne çeşit bir bilgi ve beceri donanımı gerektirdiğinin saptanması gerekli görülmüştür. Böylelikle gerçekleştirilen NODAC araştırması, her meslek dalının, müteşebbisini başarılı kılacak bilgi ve tecrübe yükünü bir kitap analojisine oturtup, o iş koluna ait bilginin en az kaç sayfalık bir kitaba eş değer olduğunu ölçme çalışmasını amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, her bir mesleğin bir kitabı olduğu düşünülmekte ve her kitabın bu mesleğin icra edilmesi için gerekli olan teknik bilgi, işletme bilgisi, iş yönetimi, tecrübe ve ahlaki-etik değerler cinsinden veriler içerdiği var sayılmaktadır. Buna ilişkin sonuçlar oldukça çarpıcıdır. Örneğin, bir manav olabilmek için 3080 sayfalık bilgi yeterli olabilirken, bir kasap olabilmek için gereken bilgi birikiminin 7254 sayfaya eşit olduğu görülmektedir. Örneğin, beceri ağırlıklı bir meslek olarak değerlendirilen marangozluk mesleği için 9317 sayfalık bir bilgi birikimine ihtiyaç vardır. Bir vatmanın ise 11800 sayfalık bir bilgi birikiminden sonra işinin başına geçebileceği öngörülmektedir.

Günümüzde bireysel ya da kurumsal çalışmanın birbirinden farklı dinamikler getirdiğini düşünen gençlerin çoğu, kendi işini kurabilme düşlerinin peşinde koşmaktadır. Oysa, örneğin; bir kuru temizleme işletmesinin kurulup yönetilebilmesi için 77.500 sayfa bilgiye, bir Cam Fabrikası İşletmesi için 1.578.000 sayfa bilgiye ihtiyaç bulunmaktadır. Kurumsal işletmelerin ise bünyelerinde çalışanların her biri farklı bir bilgi yükünü taşımakla birlikte toplam kapasiteyi içerecek şekilde nitelikli eleman çalıştırıyor olmaları gerekmektedir. Örneğin, bir Televizyon Fabrika İşletmesinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için çalışanlarının toplam 8.734.000 sayfalık bilgiye hâkim olmaları gerekirken, bir Mikroişlemci Fabrika İşletmesi için bu değer 33.956.000 sayfaya ulaşmaktadır. Daha ileri düzeylerde uzmanlık gerektiren işler için, daha nitelikli çalışanların kuruma kazandırılması gereklidir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, meslek seçiminin ne kadar önemli olduğu, bir bireyin mesleğini eline alana kadar mesleğiyle ilgili bilgi birikimine ve kendini çok yönlü yetiştirmeye ne kadar ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Oysa günümüz gençleri adeta, gezinti güvertesinde yürür ya da deniz kenarında tatil yapar gibi meslek edinme planları kurgulamakta, bir türlü işin ciddiyetinin farkına varamamaktadırlar. Gerek öğretmenlerin gerekse anne babaların onları aydınlatma gayretleri de çok hızlı tükenmekte, gençler gitgide uzmanlık gerektiren işlerden çok, kolay para kazanabilme, şöhret olabilme ya da bir gecede zengin olabilme hayalleri kurmaktadırlar.

Farklılık Çağı ve Yeni Meslekler

İçinde yaşadığımız toplum ve dönem, bilginin çok hızlı akıştığı ve zaman konusunda insanların kendilerini hazırlıksız ve çaresiz hissettikleri bir yapı sergilemekte. Bu noktada, bireylerin zamanı çok iyi kullanmaları, onu kendileri ve toplum için yararlı bir şeylere dönüştürmeleri daha büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle gençlerimize zamanı bilinçli bir şekilde kullanmanın onlara neler kazandırabileceğini anlatmamız gerekli. Çocuklarımızın erken yaşlardan başlayarak akıllı zaman planlamaları ile hayatları boyunca çok büyük başarılara imzalar atabilmeleri mümkün olacaktır.

Geçmişin insanları; savaşları, yoklukları yaşadıkları için, daha kararlı, daha dirayetli ve daha sistematik bir biçimde daha hırslı çalışıyor ve kendilerine güzel bir gelecek kurma düşleri taşıyorlardı. Günümüz gençleri ise, bilgisayar çağına ait kolaylıklara ve teknolojik araçlara sahip oldukları için kendilerini hep yönetsel pozisyonlarda görebilmek istemekteler. Özellikle Covid-19 nedeniyle başlayan uzaktan çalışma ve uzaktan eğitim olgusu, tüm dünyanın kaderini bir çırpıda değiştirmiş gibi görünmekte. Artık hiç kimse, eskiden olduğu gibi "mesai saatlerine" bağlı kalarak ya da deyim yerindeyse "köle gibi" çalışmak istemiyor. Özellikle "Z kuşağı" olarak adlandırılan 2000 sonrası doğan çocuklar, asla memuriyet ya da ofis fikrini benimseyebilecekmiş gibi görünmüyorlar. Mobilitenin, hareketliliğin onları özgürleştirdiğini düşünerek daha esnek çalışma saatleri ve daha özgür çalışma alanları yaratmanın peşindeler. Bir yandan evden çalışma; işe geliş gidiş saatlerinden ve hazırlanma, ulaşım ve dışarıda yemek sorunlarından insanları kurtarırken, bireylerin nitelikli bir biçimde uzaktan çalışıp çalışmadıklarını denetleyen yeni güvenlik ve gözlem mekanizmaları da devreye girerek evden çalışanları denetlemeye hazırlanmakta.

Günümüzün sosyal medya uzmanlığı gibi yeni ortaya çıkan mesleklerinin yerini gelecekte evden çalışma kolaylaştırıcısı gibi meslekler alacak gibi görünüyor. Evde daha çok zaman geçiren insanların diabet, obezite, kalp rahatsızlıkları gibi sıklıkla görülen hastalıklardan etkilenmemeleri için evden çalışanları motive edecek fitness danışmanları gerekeceği de vurgulanmakta. Ayrıca, dar mekânlara çok işlev sığdırmayı arzulayan bireyler için, akıllı ev tasarım yöneticiliği de iç mimarlığın yerini alacak gibi görünüyor. Gelecek tasarımları için algı yönetimi önemli bir alan olacağından, karar danışmanı, yapay zekâ ve algoritma tasarımcılarına çoklukla gereksinim duyulacağı da varsayımlar arasında.

Tüm bu yeni mesleklerin gelecek on yıl içinde ortaya çıkacağı ve büyük bir talep göreceği düşünülmekte. Bununla birlikte, bireysel özgürlüğün ve konforun planlayıcılara ihtiyaç duyduğu kadar, toplumsal bağlamda da çalışanlara gereksinim duyulacağı belirtilmekte. Özellikle iş yerinde ve evde çalışma ortamlarının tasarımlanması, iş yeri ortamı mimarlarının insan merkezli tasarımların öncelikli olacağı ve gitgide artan üç boyutlu sanal ortamlar konusunda bireylere ve kurumlara yardımcı olacak daldırma danışmanlarının da gerekeceği öngörülmekte. Daha bilinen adı ile "XR Daldırma Danışmanları"nın genellikle Yakınlaştırma yoğun ortamlarda,

"Remotopia"da çalışacak gibi görünüyor. Bu bağlamda, ortamı tasarlayacak, zenginleştirecek olan teknik sanatçılar ve yazılım mühendisliği ile çalışacak, eğitim ve iş gücü iş birliğine ihtiyaç duyulacak gibi görünüyor. Hatta geleceğin mesleklerinin, çıraklık eğitimlerinin de sanal ortamlarda deneyimlenerek edinileceği de sıklıkla yinelenen gelecek düşleri arasında yer almakta.

Geleceğin en parlak mesleklerinin başında Big Data odaklı Veri Dedektifliği de yer almakta. Akıllı evler, otomobiller ve şehirlerin sürdürülebilirliği için inanılmaz düzeyde bir veri planlaması yapılması ve bu verilerinin akışının sağlıklı ve nitelikli bir şekilde gerçekleştirilmesi, depolanmasının ise son derece güvenlikli olması planlanmakta. Bu noktada, veri bilimciler için, ortaya çıkabilecek hataları öngören ve sürekli olarak genişleyen bu bilgi havuzunda bilgiyi en iyi şekilde yönetebilecek yazılımcı ve dedektifler iş başında olacak gibi görünüyor. Bu noktalarda oluşabilecek hatalara karşı uyarıcı sistemleri devreye sokabilecek "Risk Analistleri" ile "Siber Felaket Tahmincisi" gibi mesleklerin de günümüzdeki itfaiye, elektrik, su, tesisat arızaları gibi kavramların yerini alacağı varsayılmakta. Tüm bunların daha çok sayısal alanda, yazılım tabanlı işler olduğu ve geleceğin daha çok yapay zekâ ile sanal gerçeklik, arttırılmış gerçeklik temelinde işleyeceği düşünülmekte. Tarımın bile "akıllı tarım" başlığı altında son derece titizlikle ve verim odaklı gerçekleştirileceği öngörülmekte. Kaynak israfının minimuma indirgendiği, temiz ve sürdürülebilir bir dünya söz konusu olduğunda, her bir mesleğin kendi içinde yenilikleri kucaklaması ve daha yoğun, daha disiplinler arası bir bakış açısı ile buluşması söz konusu olacak gibi görünüyor.

Geleceğin başka ne tür işlere açık olduğunu görebilmek için CJoF Endeksini takip etmek de yeterli olabilir. Bu endeks, ortaya çıkmaya başlayan geleceğin hayal edilen iş olanaklarını öngörebilmek için ABD'deki açık iş pozisyonları hakkındaki gerçek verileri kullanmaktadır. Tüm bunların yanı sıra insanlığın gelecek elli yıl içinde robotlarla çevrili bir dünyada yaşayacağına inananların sayısı hiç de az değil. Bu bağlamda insanların çalışıp para kazanmak için bir meslek edinmek yerine robotları kurgulamakla zaman geçirecekleri, sonrasında ise çok fazla boş zamana sahip oldukları için yalnızca keyif için istedikleri işi yapmayı seçecekleri de öngörülmekte.

"Tükenmişlik sendromu" günümüzde her bir meslek grubunda farklı duygusal katılım düzeyleri söz konusu olduğundan farklı boyutlarda kendini gösterebilmektedir. Tükenmişlik, bireyin yapmakta olduğu işten sıkılması ve artık bu işi sürdüremeyecek kadar çok yıpranması, yorulması anlamına gelmektedir ki, günümüzün hemen tüm mesleklerinde tükenmişlikten söz edilebilmektedir. Kimi meslekler için üç yıl, kimileri için altı ya da dokuz yıl olan tükenmişlik olgusunun ortaya çıkışını, ancak işlerin farklılaşması ile ortadan kaldırılabileceğine ilişkin bir görüş de bulunmaktadır. Bu durumda, yatay gelişim çerçevesinde bireylerin bir meslekten diğerine geçiş sağlamaları, onları sürekli olarak gelişmeye kendilerini yenileme ve yeni ortamlara, durumlara, olgulara uyum sağlamaya teşvik edecektir.

Horizon Report 2011 öngörüleri çerçevesinde, bir yıldan daha az zamanda, elektronik kitapların geleceğini, yaşamımızın mobile aksesuarlar ile dolacağını, iki üç yıla kalmadan "Sanal Gerçeklik" ile ve "Oyun Temelli Öğrenme" ile tanışacağımızı, sonrasında ise "Hareket Temelli Öğrenme" ve "Analitik Düşünceyi Öğrenme" aşamalarına geçeceğimizi belirtmişti.

Horizon Report 2020 çerçevesinde ise önem kazanan konuların başlıkları şöyle: Erişilebilirlik, Karşılanabilirlik Analitiği, Yapay Zeka (AI), Rozetler ve Yetkilendirme, Yetkinlik Tabanlı Eğitim (CBE), Veri Gizliliği, Dijital Öğrenme, Dijital Okuryazarlık, Çeşitlilik, Eşitlik ve Kapsayıcılık (DEI), Genişletilmiş Gerçeklik (XR), Yüksek Öğrenimin Geleceği, Yüksek Öğrenim Dönüşümü, Bilgi Okuryazarlığı İnovasyonu, Kurumsal Yönetim, Öğretim Tasarımı, Öğretim Teknolojileri, Öğrenme Analitiği, Ruh Sağlığı ve Zindelik, Yeni Modeller, Yeni Nesil Dijital Öğrenme Ortamı (NGDLE), Çevrimiçi Öğrenme, Açık Eğitim Kaynakları (OER), Başkanlar ve Üst Düzey Yöneticiler, Gizlilik, Öğrenci Deneyimi, Öğrenci Öğrenimi, Öğrenci Başarısını Destekler Öğretme ve Öğrenme.

Tüm bu çalışmalar çerçevesinde, bu meslekler in öyle toplumsal sınıf atlama gibi görülmemesi gerektiğini de vurgulamak gerekiyor. Yeni meslekleri seçeceklerin çoğunluğunun kadın olduğunu vurgulamak gerekli. Ve orta sınıf vatandaşların, genellikle de göçle kente gelmiş olanların, yeni yaşamlarına uyum sağlayabilmek için hızlıca sanal gerçeklikle ilgili bilgi ve becerileri edinmeleri ve uygulamaya koyabilmeleri gerekiyor. Gündeme gelecek yeni enerji biçimleri ile tanışmaları ve nesnelerin internetine de alışmaları son

derece önemli. (https://www.edarabia.com/top-10-jobs-future-2030/).

Gitgide sanal ve üst gerçekliğe odaklı gelişen bir iş dünyası, gerçek dünya insanlarının, daha farklı iş tanımları üstlenmesine de neden olabilmektedir. Örneğin, Potter, (2015)insanların Second Life veya bir MMORPG gibi kurumsal yapılan ürettiği sanal bir gerçeklik dünyasında çalışabiliyor ve bu sanal dünyadaki üretimleri karşılığında, oradaki mal ve hizmetlerle ödeme alıyorlarsa, bunun, insanlığın "ne için" çalıştığına ilişkin sorgusunu yeniden karşımıza getirdiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla belki de çalışmanın ve ödeme almanın ne demek olduğunu yeniden inceleyip tanımlamak gerekebilir. Örneğin, bu sanal dünyanın sunduğu ödeme araçları, aynı zamanda kaynakları gerçek dünyadan sanal dünyalara aktarılmasında bir araç olarak kullanılabilmekte ve gerçek dünya ekonomilerinin canlılığını azaltma etkisine de sahip olabilmektedir. Böylece gerçek dünya ekonomilerinin gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) küçülürken siber dünyanın GSYİH'si büyümektedir. Bu da bireylerin ve toplumların sanal dünyanın alım gücünü kullanarak sanal evrende tüketim gerçekleştirdikleri anlamına gelmektedir. Bu değişim aynı zamanda yeni para birimleri ve yeni transfer mekanizmaları da üretmektedir. Siber çalışanlara genellikle gerçek dünya para birimlerinde ödeme yapılmamakta, bunun yerine yalnızca belirli siber dünyalarda var olan para birimlerinde ödeme yapılmaktadır.

Sonuç

Uzaktan ve sanal eğitim modüllerinin ücretsiz olduğu, yaşam boyu eğitim olanaklarının tüm zamanların en yüksek düzeyine ulaştığı günümüzde, bireylerin kendi isteklerini ve yaşamdan beklentilerini elde edememeleri için önlerinde yalnızca bir tek engel duruyor gibi görünüyor: Kendileri!

Gelecek, çok ilginç bir biçimde belki de hiç düşünmediğimiz, tasarlamadığımız bir biçimde karşımıza çıkmakta. Geleceğin gençlerini, bir değil, iki değil belki de üç meslek sahibi olma düşüncesi karşılayacak gibi görünüyor. Çünkü hızla değişen zaman, yoğunlukla akışan bilgi ve sürekli güncellenen beceriler, bireylerin hayat boyu aynı meslekte çalışmalarına olanak tanımayabilir. Bu yüzden günümüz gençlerinin kendilerini çok yönlü olarak geliştirmeleri, kendilerine sürekli artılar katmaları ve gelecek kurgularına önem vermeleri her zamankinden daha fazla bir önem taşımakta.

Zamanın ve gelişimin her neresinde olursak olalım, gelecek; gençlerin ellerinde ve onların sağlıklı kararları, kaliteli, bilinçli seçimleri ile biçimlenecek gibi görünüyor.

Kaynakça

- https://www.edarabia.com/top-10-jobs-future-2030
- https://www.mergumder.org.tr/_yuklenenDosyalar/_dernek-Duyurulari/SGK_Meslek_Kodlari.pdf
- Park Lala, A., &Kinsella, E. A. (2011). Phenomenologyandthestudy of humanoccupation. Journal of OccupationalScience, 18(3), 195-209.
- Potter, W. J. (2015). Introductiontomedialiteracy. Sage Publications.
- Ramugondo, E. L., &Kronenberg, F. (2015). Explainingcollectiveoccupationsfrom a humanrelationsperspective: Bridgingtheindividual-collectivedichotomy. Journal of OccupationalScience, 22(1), 3-16.
- Uyguç, N. (2016). Cinsiyet, Bireysel Değerler Ve Meslek Seçimi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 18 (1) , 93-104 . Retrievedfrom https://dergipark.org.tr/en/pub/deuiibfd/issue/22758/242919
- Wilcock, A. (1993). A theory of thehumanneedforoccupation. Journal of Occupationalscience, 1(1), 17-24.

"MESLEĞİM GELECEĞİM" MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİ

FAHRİ MUŞTU

Meslekî ve teknik eğitim, herkesin erişimine açık olmalı, bireylere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çağın şartlarına uygun yetkinlikleri kazandırmalı.

Günümüz dünyasında gelişmiş zengin ülkelere baktığımızda, ekonomik olarak gelişmişliklerinin temelindeki en önemli dinamiğin, güçlü bir sanayileşme olduğunu görürüz. Güçlü bir sanayiye ve ekonomiye kavuşmanın temel unsuru ise mesleki açıdan donanımlı, teknik elemanlar yetiştirmektir.

Bu bağlamda ülke sanayisini daha ileri noktalara taşıyacak, mesleki açıdan donanımlı teknik elemanları yetiştirmek üzere eğitim-öğretim görülen, Mesleki Eğitim Merkezlerini yakından tanıyalım.

Neden Mesleki Eğitim?

Mesleki Eğitim Merkezlerimiz, gençliğimizin nitelikli bir meslek sahibi olmasına imkân sağlarken; işyerlerimize de sektörlerinin ihtiyaç duyduğu kalifiye iş gücünü yetiştirme olanağı sağlamaktadır. Meslek liselerinden mezun olanların istihdama katılım oranı %30 seviyesinde iken, mesleki eğitim merkezlerimizden mezun olanların istihdama katılım oranının %88 olduğu bilinmelidir.

Mesleki Eğitimin Amacı

Meslekî ve teknik eğitim; sosyal ve ekonomik sektörler ile iş birliği içinde ulusal ve uluslararası meslekî yeterliliğe, meslek ahlâkına ve meslekî değerlere sahip, yenilikçi, girişimci, üretken, ekonomiye değer katan ehil iş gücü yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Meslekî ve teknik eğitim ile bireylerin ilgi, yetenek ve mizaçları doğrultusunda uygun öğrenme fırsatlarının sunulduğu, iş ve meslek ahlakını merkeze alan, yenilikçi, istihdama hazırlayan, iktisadi ve sosyal sektörlerin ihtiyaçlarına göre geliştirilen ve paydaşlarla iş birliği içinde sürekli yenilenen bir meslekî ve teknik eğitim sistemi oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda da, meslekî ve teknik eğitim öğrencilerini; iyi vatandaş olarak yetiştirmenin yanı sıra esnek bir yapı içinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortak bir genel kültür verilerek bir üst öğrenime ve iş hayatına hazırlamayı hedeflemektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitimin Öncelikleri

- İhtiyaç doğrultusunda nitelikli iş gücü yetiştirmek,
- Meslekî ve teknik eğitimi katılımcı bir anlayışla yönetmek,
- Mezunların üretime katılacak şekilde yetişmesini sağlamak,
- Meslekî ve teknik eğitim sistemini sürekli geliştirmek ve kalitesini yükseltmek,
- İş piyasasının ihtiyaçlarına göre modüler öğretim programları hazırlamak,
- Ekonomide verimlilik ve rekabet gücünün artırılması için eğitimin sosyal ve sektörel entegrasyonunu sağlamak,
- Bireylere bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanı sıra değişime uyum sağlaması için ihtiyaç duyulan yetkinlikleri kazandırmak,

• *İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü sayın Levent Yazıcı Meslekî Eğitim Merkezlerini ziyaret ederken*

• Dijitalleşme süreciyle birlikte belirli alanlarda bireylere bilgi ve iletişim teknolojilerinde temel yetkinliklerin yanı sıra üst düzey becerileri de kazandırmak,
• Öğrencileri millî kültürümüzün temeli olan ahilik anlayışıyla ve bu anlayışa özgü iş ahlakı değerleriyle yetiştirmek,
• Meslekî ve teknik eğitim ile insan odaklı kalkınmanın sağlanmasında etkin yer almak,
• Sektörün dijital dönüşümü çerçevesinde yeni iş alanlarının oluşturulması ve istihdamın artırılmasında rol oynayan girişimcilik anlayışını kazandırmaktır.

Bununla beraber meslekî ve teknik eğitim, ihtiyaç duyan herkesin erişimine açık olmalı, bireylere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çağın şartlarına uygun yetkinlikleri kazandırmalı, bireylerin girişimcilik, ekip çalışması, karar verebilme, sorun çözebilme özelliklerini desteklemeli, ulusal ve uluslararası alanda tanınırlığını ve hareketliliğini sağlamalı ve bireyleri değişen sosyal ve ekonomik koşullara uyum sağlayabilen dinamik bir yapıda yetiştirmeli ve geliştirmelidir.

Mesleki Eğitim Merkezleri Hangi Belgeleri Vermektedir?

Mesleki eğitim merkezleri; şu an için kapsamda bulunan 34 alan, 184 meslek dalında "Kalfalık-Ustalık-Usta Öğreticilik-Anadolu Meslek Lisesi Diploması" belgelerini vermektedir. Gün geçtikçe de kapsamdaki meslek dallarının sayısı artmaktadır. Bu belgelendirmeler, kişilerin taşıdığı şartlara göre, mesleki eğitim ya da sınav yoluyla gerçekleştirilmektedir.

1-)MESLEKİ EĞİTİM YOLUYLA BELGELENDİRME:

Çırakların Kalfalık-Ustalık Eğitimi

Kapsamda bulunan meslek dallarından birinde faaliyet gösteren bir işletmede, çırak olarak başlayan öğrencinin meslekte yetiştirilmesinden ve pratik eğitiminden sorumlu olacak, Usta Öğretici Belgesine sahip bir kişinin bulunması şartıyla; en az ortaokul veya imam-hatip ortaokulu mezunu olan, bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olanlardan herkes, yaş sınırı olmaksızın mesleki eğitime kayıt yaptırabilir. Mesleki eğitim zorunlu eğitim kapsamında olup, 4 yıllık eğitim sürecinden oluşmaktadır. Bu sürecin ilk üç yılı (9-10-11. sınıf) Kalfalık eğitimini, dördüncü yılı (12. sınıf) Ustalık eğitimini kapsamaktadır. Öğrencilerimizden, 11. sınıf sonunda yapılan beceri sınavında başarılı olanlar Kalfalık Belgesini almaya hak kazanarak bir üst sınıf olan 12. sınıfa

geçerek ustalık eğitimine katılabilirler. Ustalık eğitimi, yani 12. sınıf sonunda yapılan beceri sınavında da başarılı olanlar, Ustalık Belgesini almaya hak kazanırlar. Ayrıca 4 yıllık eğitim sürecinde Meslek Lisesi Diploma fark derslerine katılan öğrencilerimiz, başarılı olmaları durumunda, eğitim aldıkları meslek dalına ait Anadolu Meslek diplomasını da almaya hak kazanırlar.

Ustalık Telafi Eğitimi

Ustalık Telafi Eğitimi, en az lise mezuniyeti ya da daha üst mezuniyete sahip, ve çalıştığı işletmede meslek dalına uygun Usta Öğreticisi olanların katılabildiği eğitim türüdür. Şuan için 24 alan ve 97 meslek dalında Ustalık Telafi Eğitimi verilmekte olup, adayın başarılı olması durumunda kişi, bu eğitimin sonunda direkt olarak Ustalık Belgesi alabilmektedir. Bu eğitim en fazla 27 hafta (yaklaşık 6,5 ay) olarak planlanır. Bu süreç, aday okula yüz yüze eğitime gelmeden, bakanlığın hazırlamış olduğu çerçeve öğretim programları doğrultusunda, işletmedeki Usta Öğreticisi gözetiminde verilecek eğitimi kapsamaktadır. Aday kayıt olduğunda 12. Sınıf (Ustalık eğitimi) statüsünde kabul edilerek, eğitim süresi içerisinde staj dosyası tutmakla yükümlüdür. Eğitim sonunda da staj dosyasından alacağı not ve yapılacak olan Ustalık Beceri sınavında başarılı olması durumunda Ustalık Belgesi almaya hak kazanır. Ustalık Telafi Eğitimine kayıtlı adaylar, eğitim süreci boyunca çırak öğrencilere tanınan tüm haklara sahip olmaktadır.

Bakanlığımızın yaptığı son açıklama doğrultusunda; şuan için Ustalık Telafi Eğitimleri sadece, Bakanlık ile Sektör arasında yapılacak protokol ile protokole dahil edilen okullar bünyesinde devam edilebilecektir.

Eğitime katılan öğrencilerin elde ettiği avantajlar:

1- Çırak öğrenciler (9,10 ve 11. sınıf öğrenciler), çalıştığı işletmeden aylık olarak, asgari ücretin yüzde 30'undan az olmamak kaydı ile ücret alır(2022 yılı için minimum 1276,02 TL)

2- Kalfa öğrenciler, Ustalık Telafi Eğitimi öğrencileri (12. sınıf öğrenciler), çalıştığı işletmeden aylık olarak, asgari ücretin yüzde 50'sinden az olmamak kaydı ile ücret alır (2022 yılı için minimum 2126,70 TL)

3- Öğrenciler iş kazası, meslek hastalıkları ve normal hastalıklara karşı sigortalanarak güvence altına alınır.

4- Öğrenciler tüm öğrencilik haklarından yararlanarak, askerlik tecili, indirimli seyahat kartından yararlanır.

5- Öğrenciler 4 yıl boyunca haftada 1 ya da 2 gün okulda teorik eğitime katılırlar.

6- Lise düzeyindeki okullardan, mesleki eğitime geçiş imkânı bulunur.

İstihdam sağlayan işletmelerin elde ettiği avantajlar:

1- İşletmenin çırak öğrenciye (9, 10 ve 11. Sınıf öğrencilerine) ödemekle yükümlü olduğu en az tutar olan, asgari ücretin yüzde 30'u, işletmeye devlet teşviki olarak iade edilir. (Net 1276,02 TL)

2- İşletmenin Kalfa öğrenciye (12. Sınıf öğrencilerine) ödemekle yükümlü olduğu en az tutar olan, asgari ücretin yüzde 50'si, işletmeye devlet teşviki olarak iade edilir. (Net 2126,70TL)

3- Öğrencinin SGK prim giderleri devlet tarafından karşılanır ve işlemler okul tarafından yürütülür.

4- Öğrenciler 4 yıl boyunca haftada 4 ya da 5 gün işletmede beceri eğitimine katılırlar.

5- Öğrenciler için yapılan harcamalar gider gösterilebilir ve vergiden muaftır.

6- Yıl boyunca sürekli olarak çırak öğrenci kayıt yaptırılabilir. 31 Aralık tarihine kadar kayıt olan çırak öğrenciler hemen eğitimine başlar. 1 Ocak itibariyle kayıt olan çırak öğrenciler işletmede hemen çalışmaya başlarken eğitimine eylül ayında başlayabilir.

2-)SINAV YOLUYLA BELGELENDİRME (DENKLİK)

Denklik yoluyla, Kapsamda bulunan 34 alan 184 meslek dallarından birinde; SGK'li çalışması olan ve Milli Eğitime bağlı kurumlardan verilen Kurs Bitirme Belgesi, MYK Belgesi, 3 Yıllık Meslek Lisesi diploması v.b. olanlar, bunları belgelendirerek herhangi bir eğitime tabi tutulmadan Kalfalık-Ustalık sınavlarına katılabilirler. Bu sınavlar, bakanlığın merkezi olarak yapacağı e-Sınav (Teorik Bilgi) ve okulda yapılacak Beceri (Uygulama) sınavından oluşmaktadır. Denklik başvurusu yapanlar, Şubat-Nisan-Haziran-Ağustos-Ekim-Aralık aylarında yapılan Kalfalık-Ustalık sınavlarına alınırlar.

Bu sınavlara;

- 22 yaşını doldurmuş olan,
- En az ilkokul mezunu olan,
- Denklik için kabul edilen belge ya da hizmetleri belgelendiren herkes, katılmak istediği sınav döneminden 1 ay öncesinden başvurabilirler.

Yukarıdaki şartlardan SGK'li çalışması olanlardan; belge almak istediği meslek dalında 1 gün bile SGK primi olan kişiler Kalfalık sınavlarına katılmak için müracaat edebilirler. Belge almak istediği meslek dalındaki SGK prim gün sayısı en az 1800 gün (5 yıl) olan kişiler ise önce Kalfalık, başarılı olması durumunda da bir sonraki sınav döneminde Ustalık sınavlarına katılmak için başvurabilirler.

Usta Öğreticilik (İş Pedagojisi) Eğitimi

Usta Öğretici; çırak, kalfa ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin işyerindeki eğitiminden sorumlu; mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişiyi ifade eder. Ustalık belgesi, İş Yeri Açma diploması, ön lisans ya da lisans diplomasına sahip olan kişilerin katılabileceği 40 saatlik pedagojik formasyondan oluşan bir eğitim türüdür.

Bu eğitim, günümüzde EBA üzerinden eğitim videoları ile gerçekleştirilmektedir. Videoları seyrederek eğitimi tamamlayıp hazır olduğunu düşünen adaylar, bakanlığın yapacağı merkezi e-sınava katılırlar ve başarılı olmaları halinde Usta Öğreticilik belgesini almaya hak kazanırlar.

Anadolu Meslek Lisesi Diploması Fark Dersleri Eğitimi

Kalfalık ya da ustalık belgesi olan kişilerden en az ortaokul mezunu olanlar, bakanlığın belirlediği fark derslerinden eğitime katılarak, başarılı olmaları durumunda Anadolu Meslek Lisesi diplomasını almaları mümkündür. Kişinin sahip olduğu kalfalık-ustalık belgesinin kanun maddesi ve belgenin alındığı tarihe göre; Bakanlığın 15 ile 34 saat arasında belirlemiş olduğu fark derslerine göre eğitim süresi değişmektedir. Ancak kalfalık belgesi olanların bu fark derslerine katılarak lise diploması alabilmeleri için Ustalık Eğitimine kayıt yaptırmaları ön şarttır.

Sevgili gençler, veliler ve işverenler; tüm bu bilgiler ışığında "Mesleğim Geleceğim" sloganından hareketle, meslek sahibi olmak isteyenlere; Mesleki Eğitim Merkezleri, gelecekteki kariyer planlamanız için iyi bir alternatif olabilir diyebiliriz.

"AİLELER ÇOCUKLARINI OKUYABİLMELİ"

KONUŞAN: KÜBRA TETİK

Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Öğretim Üyesi Doç .Dr. Ahmet Bedel ile kariyer rehberliği ve önemi üzerine konuştuk.

Sayın Hocam, izninizle söyleşimize "kariyer rehberliği"nin ne olduğunu sorarak başlayalım istiyoruz?

Kariyer rehberliği, yönetmelikte kariyer gelişimi alanı olarak yer almaktadır. Kariyer gelişimi alanına bakıldığında iki önemli unsur olan; birey ve alternatif meslek alanları karşımıza çıkmaktadır. Birey olarak ele aldığımız durum, onların ilgileri, yetenekleri, değerleri ve kişilik özelliklerini tanıma ve bu yönde PDR (Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik) hizmetlerinin sunulmasıdır.

Peki, biz bu süreci nasıl değerlendirmeliyiz?

Bu durumu iki bilinmeyenli bir denklem gibi düşünebiliriz. X, bireyin kendisi; Y ise alternatif liseler ve alternatif alanlar olabileceği gibi, yaş durumuna göre üniversite düzeyine gelindiğinde alternatif fakülteler ve alternatif meslekler hakkında bilgi sahibi olunmasıdır. Kariyer rehberliği bu iki bilinmeyenli süreci doğru eşleştirmenin yapılmasına destek sağlama sürecidir. Bireyin özelliklerine uygun lise, fakülte ve meslek ile eşleştirilmesidir. PDR hizmetleri yönetmeliğinde bu ilişkinin kurulması ve farkındalığın kazanılması için eğitim sürecinin sonunda değil de daha okul öncesinden başlanarak eğitim kademelerine yayılmış ilkokul, ortaokul, lise ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak yer almaktadır.

Kariyer rehberliğinin aslında yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu söyleyebilir miyiz?

Elbette. Kariyer rehberliği, bireyin kendini tanıması, farkındalığının oluşması ve alternatif seçenekler hakkında bilgi sahibi olması için profesyonel yardım hizmetidir. Bu yüzden sadece tercih senesinde değil, tüm eğitim kademelerine yayılarak yapılmalıdır, yaşam boyu devam etmelidir. Biz yetişkinler de hala zaman zaman ara kariyer değişikliği yönünde kararlar veriyoruz. Meslek hayatına başlandıktan sonra da kariyer süreci şekillenmeye devam etmektedir.

Bu durumda kariyer rehberliği için aslında hayatımızın şekillenmesinde çok önemli bir yere sahip diyebiliriz sanırım?

Evet, doğru. Hayatımızda verdiğimiz önemli kararlardan bir tanesidir. Seçtiğimiz kariyer, bireyin yeteneğine yatkınlığını gösterdiği alan olması, bireyin yaşam doyumuna da ulaşmasını sağlıyor. PDR'de "Akış Kuramı" diye bilinen bir durum var. Akış, ilgi alanıdır. Bir işi yaparken vaktin nasıl geçtiğini fark etmemek, akışı yakalamaktır. İşte bu durum, doğru meslek seçimi ile mümkündür. Doğru eşleşme ile sağlanan mesleki doyum ve yaşam doyumu, tüm aile hayatına yansımaktadır. Kariyer rehberliği bu açıdan önemlidir.

Kariyer rotasını belirlerken neleri göz önünde bulundurmak gerekir acaba?

Tercih danışmanlığı sürecinde, göz önünde bulundurulan en önemli kişi, merkezdeki çocuktur/gençtir. Bu süreçte elbette aile ile iş birliği kurarız. Bazen ailelerin içinde kalmış uhdeleri, çocuklarının amacı, hedefi haline gelebiliyor. Bu durumdan kaçınmak önemlidir. Çocuğun/gencin yatkınlıkları, ilgi alanları, kişilik özellikleri ve değerleri merkeze alınarak bir lise, bir alan veya bölüm tercih edilmelidir. Kısacası; tercihlerde çocuk/genç merkezde olacak şekilde aile, öğretmenler ile bu süreci iş birliği içerisinde yürütmelidir.

Okullarda kariyer rehberliğinin daha etkin yapılabilmesi için nelere dikkat edilmelidir?

Okullar, PDR yönetmeliğinde açık bir şekilde ele alınan kazanımların ve hedeflerin yer aldığı etkinlikleri, haftalık değerlendirmeler ile göz önünde bulundurabilirler. Bir hafta çocukların yatkınlıklarını tanımaya yönelik, sonraki haftalar ilgileri ve kişilik özelliklerini tanımak için envanter ve ölçeklerle çalışmalar yapılabilir. Daha sonra okul (lise), bölüm ve meslek tanıtım günleri düzenlenebilir. Bu çalışmaları sistemli bir şekilde en alt kademeden itibaren yapabilirsek çocukların ve gençlerin mesleki olgunlaşmalarına destek sağlamış oluruz. Yine bu süreçte aileler ile iş birliği içerisinde olmak oldukça önemlidir.

Aileler demişken Sayın Hocam; gençlerin kariyer gelişim sürecine onlar nasıl yardımcı olabilirler?

Aileler öncelikle çocuklarını "okumayı" öğrenmelidir. Bu süreçte onları iyi gözlemlemeli, ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerinde destek olmalıdırlar. Kıyas yapmadan, her çocuğun biricik olduğunu unutmadan, çocuklarının kariyer sürecine destek olabilirler. Yine aileler, bu süreçte farklı alanlarda kariyer sahibi kişiler ile çocuklarını bir araya getirebilirler. Hatta mesleki olgunluk kazanmaları için çocuklarını tatillerde uygun gördükleri meslek erbaplarının yanında çalışmaya teşvik edebilirler.

Peki, eğitimden sonra iş hayatına geçişte talep edilen beceriler nelerdir?

Öncelikle alan bilgisi şart. İletişim ve iş birliği becerisi, kariyer beklentileri arasındadır. Bunların yanında, yaratıcı ve eleştirel düşünebilme önemlidir. Gençlerimizde aranan ve istenen olmazsa olmaz becerilerdir bunlar. Hangi meslek ve alanda olursanız olun iletişim ve iş birliği becerisi hiçbir zaman önemini yitirmeyecektir.

Son olarak, gençlerin meslek seçerken daha gerçekçi kararlar alabilmesi için önerilerinizi öğrenmek isteriz?

Gençler, yatkın oldukları ilgi alanlarının ve değerlerinin farkında olarak merak duygusu ile araştırmaya önem vermelidirler. Meslek elemanlarını gözlemlemeli, onlarla görüşmeler yapmalıdırlar. Bu açıdan en önemlisi; gençlerin uygun zamanlarda çalışma alanlarına birebir dâhil olarak özgüven ve sorumluluk almaları ve bu becerileri kazanmalarıdır. Son olarak doğru eşleşmeler yani doğru meslek seçimi için kendimizi iyi tanımalıyız. Biz yetişkinler de gençlerin kendisini iyi tanımasına yardımcı olmalıyız. Böylece gençler, bulundukları zaman diliminde en doğru kararı vererek eğitim hayatları sürecinde ara kararlar ile bu kariyer sürecini devam ettirebilmelidirler.

MAKALE

YETENEKTEN KARİYERE YOLCULUK

DR. OKTAY AYDIN

Yetenek eğitiminden sadece "üstün ve özel yetenekliler"in de anlaşılmaması gerekir. Ana fikir, her çocuğun "baskın yetenekleri"nin ortaya konması olmalıdır.

Eğitimin klasik tanımının çekirdek yapısı "davranış değiştirme" olarak ifade edilir. Bu tanım, esas itibariyle çocuğu değiştirilmesi, şekillendirilmesi gereken bir nesne olarak görür. Eğitim kavramına yüklediğimiz anlam, bütün sistemin davranış biçimini belirler. Öyle ki, müfredatlar, yöntemler, öğretmenler hep bu kavrama göre şekillenir. Çocuğu değiştirilmesi gereken bir şey olarak algılamak, bir anlamda onu John Locke'un ifade ettiği "tabula rasa" (boş levha) olarak görmek demektir. Oysa insanla ilgili günümüz bilgileri, bu bilginin geçersiz olduğunu; insanın dünyaya bütün alt yapılarıyla oldukça donanımlı olarak geldiğini söylemektedir.

O halde eğitimi, "davranış değiştirme" olarak tanımlamak yerine "potansiyeli keşfetme ve açığa çıkarma" olarak tanımlamak daha yerinde olacaktır. Eğitim, potansiyeli açığa çıkarmak olarak tanımlandığında karşımıza çıkacak ilk kavramlardan biri "yetenekler" olacaktır.

Yetenek ve Yeteneklilik Kavramı

Yetenek kavramı da oldukça karmaşık ve tartışılan bir kavramdır. Burada bütün bu tartışmalara girmeden analiz yapmak gerekirse yetenek kavramını; dört temel özelliğin bir arada olmasıyla tanımlanabileceğini söylemek mümkündür:

1.Beyinde tanımlanabilir bölgelere sahip olma (örneğin, sözel/dil yeteneği için beynin sol tarafında wernicke ve brocka alanlarının olması)

2. Birbiriyle ilişkili beceriler grubuna sahip olma (örneğin, müzik yeteneği diyebilmek için sesleri duyma, ritmi algılama, melodiyi algılama, şarkıyı detone olmadan ritmine uygun söyleyebilme vb.)

3.Yetenek alanıyla ilişkili bir performans, ürün ortaya koyma (örneğin, bir resmi yapıp ortaya çıkarma, bir şarkıyı baştan sona söyleme, bir rakiple masa tenisi maçını tamamlama vb.)

4. Toplumda karşılığı olan bir performans/ürün ortaya koyma (örneğin, bir programlama dili kullanarak randevu programı yapma, söylenen şarkı ile toplulukta etki yaratma, bir törende etkili bir dille şiir okuma vb.)

Yetenek kavramı ile ilgili iki kritik boyuttan söz edebiliriz:

1. Potansiyel yetenek: Her insanın beyni doğuştan belirli yetenek alanlarına daha yatkındır. Genetik ve nörobiyolojik kurulumumuz bazı şeyleri daha iyi yapmamıza imkân verirken bazı şeyleri daha iyi yapmamıza izin vermez. Eğitimden beklenen, bu potansiyeli açığa çıkarmaktır.

2. Aktif yetenek: Potansiyel yetenek alanlarının beceriye, eyleme, ürüne dönüşmüş halidir. Örneğin, potansiyel anlamda müzik yeteneğimiz olabilir ancak ömür boyu bu yeteneğimiz hiç açığa çıkmamış ve ürüne dönüşmemiş olabilir. Bu nedenle, okullardan beklenen, olası yetenek alanlarımızı destekleyecek ve açığa çıkaracak fırsatlar sunmasıdır.

Yetenek kavramı ile ilgili kritik hatalardan biri "yetenekli" kavramı ile karıştırılmasıdır. Yetenek kavramı yukarıda ifade edilen çerçeve üzerinden tanımlanabilir. Yeteneklilik kavramı ise yukarıda belirtilen özelliklerin yaş grubu ile karşılaştırıldığında daha ender görünen halini ifade eder. Yetenek kavramı açısından bakılırsa tüm insanlar kendi çapında yetenekli olarak değerlendirilebilir. Ancak özel olarak "yetenekli" kavramından söz edildiğinde yaş grubuna göre "üstün" olan bir performanstan söz edildiğini söylemek mümkündür. Aslına bakılırsa bu tür kavramlaştırmalar ve tanımlamalar doğanın içinde yoktur. Bütün bu kavramsal çerçeveler, insan algısının bir ürünüdür. İnsan da kavramları kendi çıkarları doğrultusunda tanımlar ve anlamlandırır. Yetenek kavramı da bundan bağımsız değildir.

Eğitim Sistemimizde Yeteneklerin Yeri

Bugün itibariyle ülkemizde anaokulundan lise son sınıfa kadar yaklaşık olarak 18 milyon çocuk bulunmaktadır. Uzun yıllardır eğitim sistemimizin sınav baskısı altında olduğu açıktır. Birçok okul eğitim hizmetini sınav odaklı bir anlayışla yapmakta ve sürekli olarak "eksik bul-etüt yap" kısır döngüsüyle sürdürmektedir. Sınavda yapılan dereceler de bir okul için başarı göstergesi olarak algılanmaktadır. Bu sistem içinde yetenek eğitimi, doğal olarak yapılamamaktadır.

Bu kısır döngüden çıkmak gerekmektedir. Çocukların yeteneklerini yok sayan bir anlayışla eğitim yapılamaz. Bu nedenle, eğitim sistemimizin "yetenek odaklı eğitim" anlayışıyla yeniden düzenlenmesi ve tüm çocukların yeteneklerinin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili bir "yetenek yönetim politikası" geliştirilmesi gerekir. Tarihimizde de değişik örnekleri olan bu modelin güncellenmesi ve sistemin omurgası haline getirilmesi önemlidir.

Burada özellikle vurgulamak gerekir ki, yetenek eğitiminden sadece "üstün ve özel yetenekliler"in de anlaşılmaması gerekir. Ana fikir, her çocuğun "baskın yetenekleri"nin ortaya konması olmalıdır. Şüphesiz ki bu, fırsat eşitliği açısından da daha kabul edilebilir bir yaklaşım olacaktır.

Yetenek ve Kariyer İlişkisi

Eğitim sürecinin sonunda her bireyin "üreten insan" olarak ekonomik sistemin bir parçası haline gelmesi beklenir. Üretim ilişkileri içinde yer alan bireyin hem başarılı hem de mutlu olarak ülkenin milli gelirine en üst düzeyde katkı yapması son derece önemlidir.

Okullarımızda eğitim hayatını sürdüren çocukların geleceğe ve kariyerlerine dair tercih ve kararlarının hangi süreçlerden geçtiği ve ne kadar sağlıklı olduğu önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Özellikle okul rehberlik birimleri tarafından yapılan mesleki/kariyer rehberlik hizmetlerinin hangi modelle ve süreçle işlediği belirsizdir. Genellikle, lise son sınıfta okulun imkânları ile yapılan bazı testlerle yönlendirme yapılmakta; bu yönlendirmelerin çoğu da ebeveyn tarafından kabul edilmemektedir.

Meslek seçmek demek, bir yaşam biçimi seçmek demektir. Dolayısıyla asla tesadüflere bırakılmamalıdır. Mesleki gelişim teorilerine bakıldığında meslek seçimi ile ilgili çeşitli kavramların ön plana çıktığı görülür. Bizi meslek seçmeye iten temel güdüler arasında zekâ, kişilik, ihtiyaç, benlik, yetenek, ilgi, değerler gibi farklı kavramlar sayılmaktadır. Şüphesiz bütün bu kavramlar açısından öğrencileri tanıyacak bir rehberlik sisteminin kurulması oldukça etkili sonuçlar üretecektir.

Burada özellikle ihmal edilmemesi gereken kavramlardan biri de yeteneklerdir. Baskın yetenek alanları kişinin yapması muhtemel meslekle ilgili oldukça güçlü faktörlerden biridir. Bu nedenle, bir çocuk eğitim sistemine girdiği andan meslek seçimine kadar geçen bütün süreçte yetenekleri açısından gözlemlenmeli ve değerlendirilmelidir.

Mesleki yönlendirme açısından her birey, baskın yetenek alanlarına uygun mesleklere yönlendirilmelidir. Böylece çocukların "yapabileceği" alanlarda performans göstermesi sağlanmış olacaktır. Bu da onların kendileri için bir başarı hikâyesi yazmasına imkân sağlayacaktır. Sonuçta bu işten en karlı çıkacak olan da ülke ekonomisi olacaktır.

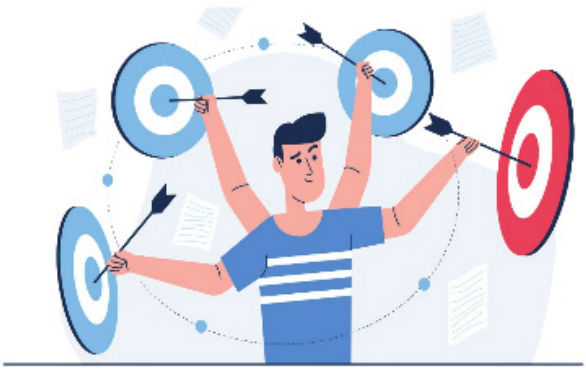

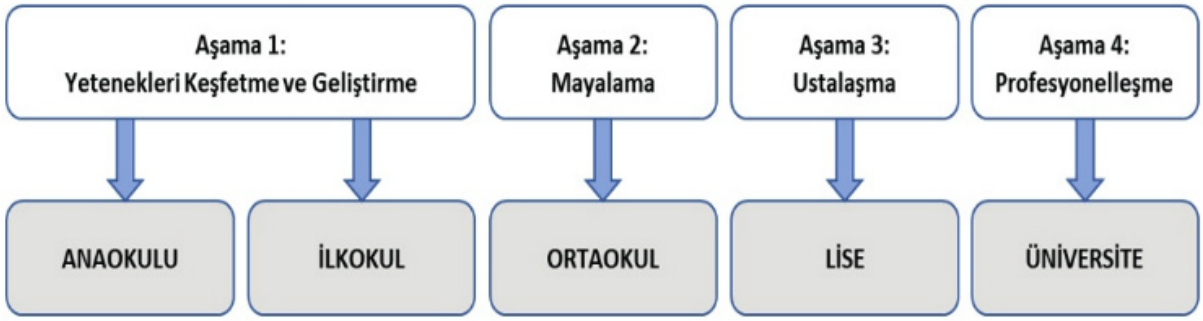

• *Şekil 1: Öğretim K-kademelerine göre yetenek odaklı eğitim modeli önerisi*

Okul Ortamında ve Ailede Yeteneklerin Keşfedilmesi

Yeteneklerin keşfedilmesi bir yanıyla uzmanlık bilgisi gerektiren bir süreçtir. Ancak, bu konuda öğretmenlere ve ebeveynlere de belirli sorumluluklar düşmektedir. Halen var olan sistem içinde de çocukların yetenekleri ile ilgili bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu konuda aşağıdaki önerilerden yararlanılabilir:

• Anaokulundan üniversiteye kadar çocukların yeteneklerini takip edecek bir sistem kurulmalıdır.
• Öğretmenlere ve anne-babalara neyi nasıl yapacakları ile ilgili eğitimler verilmelidir.
• "Yetenek odaklı müfredat"lar geliştirilmelidir.
• Okullardaki sosyal kulüplerin yetenek kulüplerine dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
• Okul rehberlik birimlerinin çocukların baskın yetenek alanlarının keşfedilmesi ile ilgili çalışmalar yapması sağlanmalıdır.

Anne-babalar düzeyinde öneriler:

• Yetenek alanları ve özellikleri ile ilgili bilgilendirici eğitimler almalıdırlar.
• Çocukların baskın yetenek alanları ile ilgili gözlemler yapmalı ve bunları kayıt altına almalıdırlar.
• Okulla düzenli bir iletişim kurmalı ve bilgi alış verişinde bulunmalıdırlar.
• Çocukların yetenek alanları doğrultusunda katılacakları kurs, kulüp, ders, proje, etkinlik vb. faaliyetleri desteklemelidirler.
• Çocuğun yetenek alanlarının keşfedilmesi ile ilgili gerektiğinde uzman desteği almalıdırlar.

Sınıf öğretmenleri düzeyinde öneriler:

• Yetenek alanları ve özellikleriyle ilgili bilgi edinmelidirler.
• Çocukların baskın yetenek alanları ile ilgili gözlemler yapmalı ve bunları kayıt altına almalıdırlar.
• Çocukların yetenek alanlarını keşfetmeyi sağlayacak türden etkinlik, proje, ödev ve görevler vermelidirler.
• Çocukların yetenek alanları hakkında rehber öğretmenler, yöneticiler ve aile ile bilgi alış verişinde bulunmalıdırlar.
• Çocuklara baskın yetenek alanları ile ilgili gözlemlerini aktarmalı ve onların kendileri ile ilgili gözlemlerini de almalıdırlar.

Bir Öneri Olarak Yetenek Odaklı Eğitim Modeli

Eğitim sisteminin sorunlarının çözümünde "Yetenek Odaklı Eğitim Modeli" bir çıkış yolu olabilir. Şüphesiz ki farklı öneriler de geliştirilebilir. Burada ortaya konan model de sınanmaya muhtaçtır. Ancak şimdilik bir fikrin paylaşılması anlamında önemli görülmektedir.

Yetenek odaklı eğitim modeli, öğretim kademeleri ile ilişkilendirilerek yapılandırılabilir. Bu açıdan aşağıdaki aşamalar yol gösterici olabilir:

Şekil 1'de gösterilen modelde anaokulu (48-72 ay) ve ilkokul kademesi "Yetenekleri Keşfetme ve Geliştirme Aşaması" olarak tanımlanmıştır. Bu aşamada her öğrenci bütün yetenek alanları açısından gözlemlenir ve desteklenir. Böylece, öğrencilerin her biri mümkün olduğunca eşit fırsatlara sahip olarak tüm yetenek alanlarında kendini geliştirme imkânı elde etmiş olur.

Yetenek geliştirme süreci için doğaldır ki, okuldaki ders ve müfredat yapısının yeniden gözden geçirilmesi ve yapılandırılması öngörülmektedir. Müfredatta ve haftalık ders çizelgelerinde yapılacak düzenlemelerle okullarda "yetenek programları" uygulanabilir. Hatta bu programlar "yetenek dersi" adı altında değil "yetenek saati" adı altında yapılabilir. Böylece konunun ruhuna da uygun bir kavramlaştırma yapılmış olur.

Öğrenciler yetenek saatlerinde hem yeteneklerini keşfetmiş hem de geliştirmiş olacaklardır. Öğretmenler de bu süreçte gözlemler yapacak ve her bir öğrenci için "Yetenek Özgeçmişi" düzenleyeceklerdir. Her öğretim yılı sonunda da "Yetenek Sertifikası" verilerek öğrencilerin emekleri belgelendirilmiş olacaktır.

İkinci aşama ortaokul kademesindeki "Mayalama Aşaması"dır. Bu aşamada, okulun sosyal kulüpleri, yetenek ve branş kulübü olarak dönüştürülebilir. Bu kulüplerin isimleri, reel ekonomik sektör alanları ile uyumlu hale getirilerek çocukların gerçek hayata hazırlanması sağlanmış olur. Örneğin, Mühendislik Kulübü, Mimarlık Kulübü, Tıp ve Genetik Kulübü, Ziraat ve Tarım Kulübü vb.

Öğrenciler anaokulu ve ilkokul aşamasında keşfedilen baskın yetenek alanları doğrultusunda bu kulüplere yönlendirilir. Böylece, kulüpte yetenek alanları ile reel sektör ilişkilerini kurma imkânı bulmuş olur. Öğrenciler kulüplerde, o ekonomik sektörü tanıtacak, sahada çalışan insanlarla ilişki kuracak, ülkenin o alanla ilgili sorunlarıyla tanışacak ve özgün projeler geliştirecektir. Kendini tanıma açısından da harika fırsatlara sahip olacaktır.

Üçüncü aşama, ortaöğretim (lise) kademesindeki "Ustalaşma Aşaması"dır. Bu aşama oldukça kapsamlı olup ayrı bir yazının konusudur. Ancak temel olarak şunu söylemek gerekir ki, meslek liseleri bu aşamada omurgayı oluşturacaktır. Her öğrenci, yeteneklerine uygun bir meslek odaklı liseye yönlendirilecek ve liseden mezun olduğunda belirli bir mesleki yetkinliğe sahip olacaktır. Uygulanması halinde liseden mezun olan tüm öğrenciler, baskın yetenek alanları doğrultusunda en az bir mesleki yeterliliğe sahip olacaktır.

Dördüncü aşama, üniversiteler ile ilgilidir. "Profesyonelleşme Aşaması" olarak tanımlanan bu aşamada, belirli bir mesleğe sahip olan öğrenciler üniversitede o alanda çok daha sofistike becerilere sahip olacak ve kariyer gelişimi açısından zenginleşecektir.

Sonuç

"Yetenek Odaklı Eğitim Modeli" ile ilgili en temel risklerden biri yanlış anlamaların olmasıdır. Olası yanlış anlamaların önüne geçmek açısından bazı kritik noktaları vurgulamakta yarar vardır. Yetenek odaklı eğitim kesinlikle elitist bir anlayışa dayanmamaktadır. Bu kapsamda insani ve pedagojik referanslar kuvvetle savunulmaktadır. Buna bağlı olarak modelin temel kabulleri şunlardır:

- Her çocuk yeteneklerinden bağımsız olarak önce insandır ve en az diğeri kadar değerlidir.
- Hiçbir çocuğun potansiyel yetenekleri seviyesi ne olursa olsun yok sayılamaz.
- Her çocuk, eğitimden eşit koşullarda yararlanma hakkına sahiptir.

85 milyonluk bir ülkenin eğitim sorunlarını çözmek son derece zordur. Nitekim bugüne kadar sorunların çözümlenmesi ve çağdaş dünyanın gerektirdiği becerilerin kazandırılması amacıyla eğitim sisteminde pek çok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin kimi derde deva olurken birçoğu da daha büyük sorunlara yol açmıştır. Ancak öyle görünüyor ki, sorunlar devam etmekte ve daha köklü çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. "Yetenek Odaklı Eğitim Modeli" bu temel düşüncenin bir ifadesi olarak ortaya konmuştur. Çünkü inancım şudur: "Her çocuğun yeteneklerine uygun eğitim alma ve başarı hikâyesi yazma hakkı vardır."

MAKALE

ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERİN TANILANMASI BİLSEM ve ARGEM SÜREÇLERİ

DR. KADER ARKAN SEZGİN

BİLSEM ve ARGEM'de eğitim alan öğrenciler, günümüzde birçok ulusal ve uluslararası yarışmada dereceler elde etmekte, projeleri ile bilim ve teknolojiye katkı sunmakta.

Ülkemizde özel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili tanılama süreçlerinden başlayıp özel eğitim ihtiyaçlarının karşılandığı kurumlar hakkında toplumsal olarak bilgi karmaşasının yaşandığı bir gerçektir. "Çocuğum üstün yetenekli mi? Özel yetenekli mi? Arasındaki fark nedir? Özel yetenekli olup olmadığı nasıl belirlenir? BİLSEM öğrencisi nasıl olunur? ARGEM nedir?" gibi sorularla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ebeveynler ve hatta öğretmenler tarafından merak edilen bu sorulara yanıt vermek amacıyla bu yazı kaleme alınmıştır. Özel yetenekli bireylerin tanılanması ve özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için açılan kurumlarla ilgili Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan yönetmelik, yönerge ve raporlar derlenmiştir.

Özel yetenek, üstün yetenek, üstün zekâ ve özel zekâ kavramları bazen birbirlerinin yerine bazen de zekâ ve yetenek olarak iki ayrı kavram olarak kullanılmaktadır (Renzulli, 2012). Son yıllarda yapılan araştırmalar göz önüne alındığında üstün zekâ kavramı yerine özel yetenek kavramının kullanıldığı görülmektedir (Sak, 2014). Türk Dil Kurumu (2011) tarafından özel yetenek tanımı "Bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite." olarak ifade edilmektedir. "Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu" hazırlanan strateji planında; özel yetenek kavramının daha az kategorize edici özelliğe sahip olması ve bireylerin yaratıcılık, liderlik, motivasyon ve sanatsal yetenekler gibi beceri alanlarını içermesi sebebiyle "özel yetenekli birey" kavramının kullanılması uygun görülmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013). Buradan hareketle özel yetenekli birey kavramının kullanımı yaygındır.

Ülkemizde özel yetenekli bireylere yönelik eğitim süreci incelendiğinde oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Selçuklular döneminde "Gulamhane" bünyesinde özel yetenekli çocuklara verilen özel eğitim faaliyetleri ve Osmanlı Devleti dönemine ait "Enderun Mektepleri" bünyesinde idarî ve diplomatik yeterlikleri kazandırmak için verilen eğitimler, özel yetenekli bireylerin toplum için önemini göstermektedir (Eker, 2020).

Özel yetenekli bireylere verilen önem, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte devam etmiş ve çeşitli yasal düzenlemeler ile özel yetenekli bireylerin eğitimine ve eğitim sürecindeki uygulama alanlarına vurgu yapılmıştır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir (Bebek, 2021).

Dünyada farklı uygulamaların görüldüğü özel yeteneklilerin tanılanması ve eğitimi sürecinin tamamı ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

07/07/2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ve 24/12/2021 tarihli "Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi" hükümlerine göre hazırlanan Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu ile öğrenci tanılama süreçleri gerçekleştirilmektedir.

Özel yetenekli öğrencilere yönelik MEB tarafından yürütülen destek eğitim odaları, Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) ve Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM) olmak üzere üç farklı eğitim uygulaması bulunmaktadır. Belirli tanılama ve seçme süreçlerinden geçen öğrenciler, kendi okullarında destek eğitim odalarında ya da BİLSEM'lerde destek eğitimi alabilmektedir. Üçüncü eğitim uygulaması ise Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM) okuludur (MEB, 2020).

Özel yetenekli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak BİLSEM ile ARGEM kurumları çalışmalar yürütmekte, tanılanan öğrencilerin beceri gelişimlerine katkı sağlamak ve toplumsal açıdan donanımlı olarak yetişmelerini hedeflemektedir. BİLSEM'lerde özel yetenekli bireylerin oryantasyonun sağlanması, destek eğitiminin verilmesi, bireysel yeteneklerinin farkına varılmasının sağlanması, özel yeteneklerinin geliştirilmesine imkân tanınması ve proje üretilmesi gibi süreçlerin yürütülüyor olması bu kurumların önemini gözler önüne sermektedir.

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Bilim ve Sanat Merkezleri; örgün eğitim kurumlarına devam eden, genel zihinsel, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarında özel yetenekli olan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim hizmeti vermek üzere açılan kurumlardır. İlkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıfta BİLSEM öğrencisi olmaya hak kazanan öğrenciler 12. sınıfın sonunda BİLSEM'den de mezun olurlar. BİLSEM'e kayıtları yapılan öğrenciler; a) Uyum, b) Destek eğitimi, c) Bireysel yetenekleri fark ettirme, ç) Özel yetenekleri geliştirme, d) Proje üretimi ve yönetimi eğitim programlarına alınırlar. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018)'ne uygun olarak aşağıdaki eğitim programları BİLSEM'lerde uygulanmaktadır.

- ***Uyum programı:*** Bilim ve sanat merkezine yeni kaydı yapılan öğrencilerin sosyal ve psikolojik gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmak ve kurumu tanıtmak için yürütülen eğitim programıdır.
- ***Destek eğitim programı:*** Genel zihinsel yetenek alanından tanılanan öğrencilerin tüm alan ve disiplinlerle ilişkilendirilerek alındıkları eğitim programıdır.
- ***Bireysel yetenekleri fark ettirme programı:*** Genel zihinsel yetenek alanından tanılanan ve destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri amacıyla yürütülen eğitim programıdır.
- ***Özel yetenekleri geliştirme programı:*** Müzik ve görsel sanatlar yetenek alanından uyum programını, genel zihinsel yetenek alanından ise bireysel yetenekleri fark ettirme programını tamamlayan öğrencilerin özel yeteneklerini geliştirmek amacıyla yürütülen programıdır.
- ***Proje üretimi ve yönetimi programı:*** Öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir alanda veya disiplinde danışman öğretmen rehberliğinde bireysel veya grupla yürüttükleri eğitim programıdır.

BİLSEM'lerde uygulanan eğitim programları, ilgili sınıf/branş öğretmenlerinin rehberliğinde, öğrenci merkezli ve disiplinler arası yapıda, bireysel öğrenmeye uygun, öğrencilerin etkin problem çözme, karar verme ve yaratıcılık gibi yetişkinlik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları üst düzey zihinsel, sosyal, kişisel ve akademik becerileri kazanmalarını sağlayacak şekilde ilgi, yetenek ve potansiyellerine göre farklılaştırılarak ve zenginleştirilerek hazırlanır. Planlama, uygulama ve değerlendirme aşamaları öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenen, gerçek yaşam problemlerine çözüm üreten, yaratıcı düşünebilen, çevresi ile iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlayacak şekilde yürütülür. Özel yetenekleri geliştirmeye yönelik programlar disiplin ve disiplinler arası yaklaşımlar dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine ve ileri düzeyde bilgi, beceri davranış kazandırma amacıyla hazırlanıp yürütülür. Eğitim programlarının her aşamasında değerler eğitimine yer verilir. BİLSEM'de gerçekleştirilen bütün etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları esas alınmaktadır (MEB, 2021).

BİLSEM'e aday gösterilme süreci, 1, 2, 3 ve 4. sınıf seviyelerinde sınıf öğretmenleri tarafından yetenek alanı/alanlarında aday gösterilecek öğrenciler için her yıl yayınlanan kılavuz takvimi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Aday gösterme süreci okul yönlendirme komisyonları tarafından yürütülmektedir. Okul yönlendirme komisyonu; okul müdürü başkanlığında müdür yardımcısı, rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görev yapan öğretmenlerin tamamı ve her sınıf seviyesinden okul müdürünün belirleyeceği en az bir sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Her okulda her sınıf düzeyinde her bir yetenek alanı için öğrenci sayısının en fazla %20'si aday gösterilebilmektedir. Bir öğrenci en fazla iki yetenek alanından aday gösterilebilmektedir. Sınıf öğretmenleri tarafından önerilen öğrenciler için; kılavuzda belirtilen EK 1 Gözlem Formu'nun çıktısı doldurularak okul yönlendirme komisyonuna teslim edilir.

Ön değerlendirme uygulamaları genel zihinsel yetenek alanı için il tanılama sınav komisyonları tarafından belirlenen uygulama merkezlerinde, resim ve müzik yetenek alanları için ise öğrencilerin kayıtlı bulundukları okullarda gerçekleştirilmektedir. Genel zihinsel yetenek alanı ön değerlendirme uygulamalarında öncelikle uygulamanın yapıldığı bölgedeki RAM'larda görev yapan uygulayıcılar görevlendirilmektedir. Resim ve müzik yetenek alanlarında ön değerlendirme ise aday öğrencilerin okullarında sınıf öğretmenleri tarafından Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gönderilen uygulamalara ilişkin usul ve esaslara uygun olarak aday öğrencilerin okullarında gerçekleştirilmektedir. Ön değerlendirme uygulamalarında Bakanlıkça belirlenen ölçme araçları kullanılmaktadır.

Ön değerlendirme uygulamaları tamamlandıktan sonra yetenek alanlarına göre Bakanlık tarafından belirlenen puanı geçen öğrenciler yetenek alanlarına göre bireysel değerlendirmeye alınır. Bireysel değerlendirme uygulamaları sonucunda Bakanlık tarafından yetenek alanlarına göre belirlenen puanı geçen öğrenciler BİLSEM' kayıt hakkı kazanabilmektedir. Burada genel zihinsel yetenek, resim ve müzik alanlarında

değerlendirme taban puanları Bakanlıkça belirlenmekte ve yıllara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle herhangi bir taban puanın esas alındığını belirtmek günümüzdeki uygulama için gerçekçi olmayacaktır. Genel Zihinsel Yetenek alanı için bireysel değerlendirmelerde Bakanlıkça belirlenen zekâ ölçeği/ölçekleri kullanılmaktadır. Resim ve müzik yetenek alanlarında bireysel değerlendirme ise BİLSEM'lerde görev yapan resim ve müzik öğretmenlerinden oluşan komisyonların öğrencileri değerlendirmeleri ile gerçekleştirilmektedir. Belirtilen alanlardaki bireysel değerlendirme süreçlerinin usul ve esasları da Bakanlık tarafından komisyonlara gönderilmektedir. Tüm bu süreçleri başarıyla tamamlayan öğrenciler BİLSEM'lerde eğitim almaya hak kazanmaktadır.

Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM)

Özel yetenekli öğrencilere ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren Türkiye'nin ilk ayrı ve yatılı okuludur. Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM) ve Okulu; ortaokulu ve lisesi MEB'in bir projesi olarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da açılmıştır. ARGEM; özel yetenekli öğrenciler için açılmış ilk resmî ayrı okuldur. ARGEM'de özel yetenekliler için özel olarak hazırlanmış, hızlandırılmış ve zenginleştirilmiş bir öğretim programı uygulanmaktadır (MEB, 2020).

Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Merkezi (ARGEM) Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün eğitim kurumudur. İlkokul 4. sınıftan ve Ortaokul 8. sınıftan sonra olmak üzere iki sınıf düzeyinde öğrenci alımı gerçekleştirilmektedir. ARGEM öğrenci alım süreçleri üç şekilde ilerlemektedir. Bunlardan ilki bakanlık tarafından BİLSEM öğrenci tanılama süreçlerindeki bireysel değerlendirmelerde bakanlıkça belirlenen zekâ puanı üzerinde puan alan öğrencilerin yönlendirilmeleri şeklindedir. ARGEM öğrencisi olabilmek için BİLSEM öğrencisi olmak ön koşuldur. Bakanlık tarafından belirli bir zekâ puanı üzerinde olan öğrencilerin velilerine BİLSEM yöneticileri tarafından ARGEM hakkında bilgilendirme yapılır, sürece dâhil olmak isteyen velilerin öğrencileri ARGEM öğrenci alım süreçlerine alınırlar. Bir diğer öğrenci yönlendirme şekli ise BİLSEM'lerde eğitim alan, yaptığı çalışmalarla akranlarının önünde performans gösteren öğrencilerin, BİLSEM Öğretmenler Kurulu tarafından önerilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Öğrenciler tarafından hazırlanan projeler, öğrencilerin BİLSEM'lerdeki atölyelerde gösterdikleri başarılar, elde edilen ulusal ve uluslararası başarılar, patent/faydalı model/tasarım süreçlerinde gösterilen başarı ile öğrencilerin yaratıcı düşünme, problem çözme, eleştirel düşünme becerilerinin akranlarından gelişmiş olması, ARGEM öğrenci alım süreçlerine katılması için gereklidir. BİLSEM Öğretmenler Kurulu kararı ile bakanlıkça belirlenen öğrenci sayısı kadar her BİLSEM'den ARGEM'e öğrenci yönlendirilebilmektedir. BİLSEM Öğretmenler Kurulu tarafından yönlendirilebilecek öğrenci sayısı, BİLSEM'de eğitim alan öğrencilerin sayısına göre yine bakanlıkça belirlenen oran kadar olabilmektedir. Diğer bir yöntem ise Liselere Giriş Sınavı LGS'den 500 tam puan alan öğrencilere ARGEM'in teklifi ile gerçekleşebilmektedir.

BİLSEM öğrencileri 4. sınıftan ve 8. sınıftan sonra ARGEM öğrencisi olmaya hak kazanabilirler. Ancak yönlendirilmek yeterli değerdir. Sürece dâhil olan öğrenciler ve veliler, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen ARGEM öğrenci alım kriterlerini yerine getirmek durumundadırlar. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında ARGEM öğrenci alım sürecinde aday öğrenciler ARGEM'de bir gün süren etkinliğe/atölyeye dâhil edilmiş ve her gruptan sorumlu üç bağımsız değerlendirici tarafından gözlemlenerek ARGEM Öğrenci Etkinlik Değerlendirme Formu ile gözlem sonuçları nesnel hâle getirilmiştir. Öğrenci Etkinlik Değerlendirme Formu a) Üst düzey düşünme becerileri b) İletişim ve işbirliği c) Duyuşsal özellikler olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bununla birlikte rehber öğretmenler öğrencilerin aileleri ve öğrenciler ile bireysel görüşmeler gerçekleştirmekte, öğrencinin ARGEM'e uygunluğu ile ilgili rehber öğretmenlerin görüşleri alınmaktadır. ARGEM'e yönlendirilen her öğrenci için BİLSEM yönetimi ve öğretmenleri tarafından MEB tarafından gönderilen form da doldurularak değerlendirmeye alınır. Tüm bu süreçlerin değerlendirilmesiyle öğrencilerin değerlendirme puanları elde edilir ve asil-yedek öğrenci listeleri belirlenir. ARGEM, yatılı bir eğitim kurumudur ve kayıt olamaya hak kazanan öğrenciler 12. sınıfın sonuna kadar ARGEM'de eğitim görürler.

Özel yetenekli bireylerin potansiyellerinin ortaya çıkarılarak bilim, sanat ve teknolojide ilerlemeyi sağlamak adına yürütülen öğrenci seçim süreçleri ve özel yetenekliler için açılan kurumlar bu şekilde özetlenebilmektedir. Öğrenci tanılama ve seçim süreçleri yıllara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle özel yetenek potansiyeli olan çocukların ailelerinin Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün genel ağ adresi olan orgm.meb.gov.tr adresini takip etmeleri önerilebilir. Ayrıca Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığının yayınlarına aynı adres üzerinden ulaşılabilmektedir.

BİLSEM ve ARGEM'de eğitim alan öğrenciler, günümüzde birçok ulusal ve uluslararası yarışmada dereceler elde etmekte, projeleri ile bilim ve teknolojiye katkı sunmakta, geliştirdikleri patent, faydalı model, tasarım tescilleri ile örnek oluşturmaktadırlar. Özel yetenekli çocuklarımızın en iyi şekilde eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, ülkemizin geleceğine ışık tutacaktır.

Kaynakça

- Bebek, G. (2021). Özel yetenekli öğrencilere yönelik tasarlanan stem etkinliğinin öğrencilerin bilimsel yaratıcılık, bilişsel başarı ve eleştirel düşünme becerisine etkisi: yenilenebilir enerji kaynakları konusu örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Eker, A. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini arttırmaya yönelik geliştirilen öğretmen eğitimi programının etkililiği (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Özel yetenekli bireylerin eğitimi strateji ve uygulama kılavuzu. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara: Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2021). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Erişim Tarihi: 03.03.2021. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2076.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020). Türkiye'de özel eğitim hizmetleri. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 05.04.2022 https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13143029_TURKYYEYDE_OZEL_EYYTYM_HYZMETLERY.pdf
- Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent development for the 21st century: A four –part theoretical approach. Gifted Child Quarterly, 56(3), 150-159.
- Sak, U. (2014). Üstün zekâlılar: özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri. Ankara: Vize Yayıncılık.

GELECEĞE ATILAN İLK ADIM: OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

DR. ÖZGE KARAEVLİ

Elimizde değerli cevherler var ve onların zamanı geldiğinde göz kamaştırıcı şekilde parlamasını istiyoruz. Bunun için nasıl bir yöntem uygulanabileceğine dair denediğimiz ve denemeye devam ettiğimiz, yeni öğrendiklerimiz ve öğreneceklerimiz var.

İlk adım, ilk basamak, yeni başlangıç… Okul öncesi eğitimi hep böyle yeni vurgusuyla ve heyecanlı başlangıçlarla ifade ederiz. Çocuğun ilk adımı çok önemlidir. Genellikle yaşını karşılayan bir beceri olarak, bir yaş civarında heyecan ve ilgiyle çocuk sürekli gözlemlenir. Adımı ha attı ha atacak! Herkesin adeta yüreği ağzında… Ayakta kalırsa alkışlanacak, düşerse hemen kol kanat gerilip desteklenecek. Olsun. Denemeye devam. Atılan o ilk adım hemen aile büyükleriyle paylaşılır. Adım çörekleri yapılır, akraba ve komşulara dağıtılır. Evde bir bayram havası… Çünkü artık hayata o ilk adım atılmıştır. Ailenin duyguları yaşanan bu güzel gelişmeyle daha da artar. O ilk adım hem çocukta hem çevresinde coşkuyla karşılanır, hatta bazen kutlanır ve mutlaka yoğun duygular eşlik eder.

Peki, çocuğun ilk okul deneyimi? O da benzer şekilde yaşanmaz mı? Çocuğun eşyalarının hazırlanması, çantasında neler olacağının günler öncesinden başlayarak düşünülmesi, ilk öğretmenini tanıyacak olmanın sabırsızlığı, kurulacak yeni arkadaşlıkların mutluluğu, öğrenilecek onca şeyin heyecanı… Yine aile büyükleri tüm süreci keyifle takip ederler. Nasıl başlarsa öyle gider diye bir söz vardır. Herkes çocuğun o ilk başlangıcının iyi olması için elinden geleni yapar.

Okul öncesi eğitim veren kurumlarda görev yapanlar ne şanslıdır ki, çocuğun ilk adımını ailesiyle yaşaması gibi ilk okul deneyimine eşlik edeceklerdir. İkinci bir aile gibi… Çocuğun hayatında bu denli önemli bir role sahip olmanın hissettirdiği sorumlulukların endişesi, yaşanan mutlulukla kendini dengeler. Çocuğun öncelikle sağlığını, güvenliğini, iyiliğini düşünmekle işe başlayan ve ardından onun hayata hazırlanmasını sağlayacak tüm öğretimsel süreçleri de kapsayan çocuğa hizmet etme amacı; çocuğa değer veren, onu önemseyen ve önceleyen bakış açısına sahip bireyler tarafından mutlulukla yerine getirilir. Yavru bir kuşun cılız çıkan sesinin dinlemeye doyulmaz bir senfoniye dönüşmesi gibi, tayın koşmadan önce ayakta kalmak için gösterdiği azim gibi, Rousseau'nun hayata hazırladığı Emile gibi çocuğun baş döndürücü gelişimine eşlik eder okul öncesi…

***

Günümüzde artık "Okul öncesi eğitim gerekli mi, değil mi?" sorularını konuşmuyoruz elbette. Bugüne kadar yapılan araştırmalar; tartışılan, görüşülen, tavsiye edilen şura kararları ve kalkınma politikalarıyla niyet edilen 5 yaşın zorunlu eğitime dâhil olması, bir başka ifadeyle yüzde yüz okullaşma hedefi, 2023 Eğitim Vizyon Belgesi ile takvime bağlanıp hazırlıkları hızla devam etmişti. 20. Milli Eğitim Şurası'nda görüşülen nitelik, kapsayıcılık ve bütçeleme gibi alt başlıklarla uygulama zeminine yerleştirildi. Dolayısıyla güncel soru artık

şöyle olabilir: 3-4 yaş için benzer durum ne zaman yaşanır? Ya da erken çocukluk eğitimini kapsayan fakat okul öncesi eğitime henüz dâhil olmayan 0-3 yaş arası çocuklar için nelerin yapılabileceği olabilir.

Çünkü okul öncesi eğitim çocuğa birey olma fırsatı sunar.

Çünkü çocuğun çok yönlü gelişimi için profesyonel bir hizmete erişmesi önemlidir.

Çünkü çocuğun da, hayatın da altın yıllarıdır. Çocuk öğrenme çevresinden aldıklarıyla beslenir ve adeta bir ışık gibi parlar.

Çünkü oyun, çocuğun hayatında muazzam bir öneme sahiptir ve çocuk, okul öncesi eğitimle oyun fırsatlarını artırıp zenginleştirir, oyun arkadaşları edinir.

Çünkü çocuk, yaparak ve yaşayarak öğrenir; sadece bir ekrandan ya da yetişkin söylemlerinden değil.

Çünkü çocukları bilinmez bir geleceğe hazırladığımız gerçektir. Bunun için profesyonel kişilerin ve çabaların birlik içinde olması ve çocuğun yararı için doğru planlamalarla işe koşulması önemlidir.

Çünkü çocuk, kendini ifade etme becerilerine yönelik alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirir. Çocuk anlattıkça, anlaşıldıkça hayatın kolaylaştığını fark eder ve rahatlar.

Öyle çok çünkü var ki…

Çocuğun ilkokula başlamadan önceki yıllarına ilişkin emeğe karşılık sağlanan artırımlı kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda, okul öncesi eğitimle ilgili, gerek çocuk gerek öğretmen-yönetici gerekse de veli düzeyinde, yeni çabalara ihtiyaç olacaktır. Peki, bunlar neler olabilir?

Çocuk düzeyinde ilk adım, çocuğu daha iyi tanımak olabilir. Tarihimizden bu yana, kültürümüzün de etkisiyle çocuğun toplum için önemli olduğu söylenebilir. Sağlıklı topluma sağlıklı bireylerle, sağlıklı bireylere ise ancak sağlıklı çocuklarla ulaşılabileceği inancını besliyoruz. Bebeklik evresinde sağlıklı bir aile ortamında yetişen, bakım ve beslenme ihtiyaçları karşılanan çocuğun belirli bir yaşa geldiğinde okul adı verilen kurumların çatısı altına girmesi bizleri "Okul ama nasıl bir okul?" sorusunun cevaplarını düşünmeye ve aramaya yöneltiyor. Donanımı, personeli, yönetimi, uyguladığı program, beslenme, aile ile işbirliği konularında araştırmalar yapılıyor. Başta anayasa olmak üzere, çocuğun eğitim hakkını ve bu eğitimin nasıl, ne şekilde verileceğine ilişkin ayrıntılar kanun ve yönetmeliklerle düzenleniyor. Bu kazanımların yanına neler eklenebilir? Ulusal düzeyde bu topraklarda, bu kültürde doğan ya da yetişen çocuğun özelliklerini, ilgilerini, merakını, potansiyelini, becerilerini, hayallerini biliyor muyuz? Bunu derli toplu ifade edebiliyor muyuz? Toplumdaki çeşitliliği karşılayacak şekilde süreçleri nasıl daha iyi hale getirebiliriz? Bu soruların yine ilk düşünme ve uygulama basamağında okul öncesi eğitim karşımıza çıkıyor. Çünkü yıllar önce yapılan çalışmalarda dahi okul öncesi dönemde çocuğa yapılan bir birimlik yatırımın bize yedi kat oranında bir faydayla döndüğü sonucunu benimsemiştik. O halde elimizdeki cevherin özelliklerini iyi bilmemiz gerekiyor.

***

Öğretmen-yönetici düzeyinde, öncelikle okul öncesi öğretmenlerinin gerek salgın döneminde gerekse salgından önce kendilerine sunulan eğitim fırsatlarını yakalayıp gelişimsel ve öğretimsel bir çabaya odaklanmaları çok değerliydi. Salgın başladıktan üç ay sonra yaptığımız bir bilimsel araştırma için okullarla paylaşılan formlara okul öncesi öğretmenleri görece yüksek oranda dönüş yapmışlardı. Dinamik ve adeta çocuğun faydası için çırpınan bir öğretmen grubu diyebiliriz okul öncesi öğretmenleri için. Çocuğu severek işe başlayan ve kariyerini gözetip kendine uygun gelişim kanalları bulan ve bunlardan yararlanan, her şeyden önemlisi gelişime talip olan… Dolayısıyla öğretmenin gelişimsel odaklı bu tutumunun bir fırsat olduğu ve bu işin, güçlü yanlarından birini temsil ettiği söylenebilir. Ayrıca özellikle bağımsız anaokullarında yönetici olan öğretmenler için de benzer bir çaba ve emeğin olduğu vurgulanabilir. Görevi öğretmen ya da yöneticilik olsun gerek bilimsel kongrelerde gerekse yüz yüze ya da çevrim içi eğitimlerde güzel bir kalabalıkla temsil edilen bir kademe olduğu rahatlıkla dile getirilebilir. Özellikle İstanbul'da görev yapanlar olarak çerçevemizi daraltıp düşündüğümüzde, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünün Öğretmen Akademileriyle bu fırsatı sunuyor olması, öğretmenler için fırsat olmasının yanı sıra teşvik edici de bir rol oynamaktadır. Okul öncesi öğretmeni ya da yöneticilerinin diğer kademe ve alan öğretmenleriyle daha fazla temas etmesi, onları bir araya getiren eğitim buluşmaları ya da bilimsel oturumların düzenlenmesi, daha fazla karşılıklı anlayış ve işbirliğini de beraberinde getirebilir. Kademeler arası geçişte, bir önceki kademeden çocuğun hangi kazanımlarla bir sonraki basamağa ulaştığına ilişkin bilginin yokluğu en fazla okul öncesi eğitim kademesinden bir üst kademeye giden çocuklar için hissedilmektedir.

Öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine yönelik yapılan eğitim planlamaları için konusuna göre eğitim süreleri belirlenmektedir. Sadece bilgi değil, beceri düzeyinde de alınan ve davranışa dönüşmesi için deneyimlenmesi gereken eğitimlerin birkaç günlük ya da bir haftalık olmasından ziyade daha fazla sürece yayılmış olması gerektiği vurgulanabilir. Eğitim bittikten sonra uygulamaya geçildiğinde yaşanan unutmalar, eksik ve yetersiz deneyimlemelerin

sonucunda öğretmenin uygulama konusunda kaygıları oluşabilmektedir. Bu durumda öğretmen hata yapmayı önlemek istediği ya da kendini yeterli hissetmediğini düşündüğü için aldığı eğitimi sınıfına yansıtmaya cesaret edemeyip vazgeçebilmektedir. Öğretmenin kendini geliştirmesi, çocuğa sunulan hizmetin kalitesiyle olumlu bir ilişki içerisindedir. Bu nedenle geleceğe hazırlanan çocukları yetiştiren öğretmenlerin bu konuda öncelikle kendilerinin çağın gereklerine uygun donanımlara sahip olması önemlidir. Bu da iyi planlanmış bir eğitim ve bu eğitimi almaya gönüllü öğretmenlerin varlığıyla mümkün olabilir.

Çocuğun eğitimini düşünen bir grubun elbette en yakın paydaşlarından biri veliler olmaktadır. Ulusal ve küresel düzeyde yaşanan değişimler, teknolojinin gelişmesi, toplumların çocuğu konumlandırdığı yer, gösterdiği değer, toplumu oluşturan insanların günlük uğraşları, ekonomik durumları, hayat tarzları, yaşam felsefeleri vb. eğitimi şekillendiren unsurlar olabilmektedir. Veli profili pek çok değişkenden etkilenip pek çok değişkene de etki etmektedir. Okullarda yaşanan çatışmaların bir bölümü velilerle yaşanmaktadır. Bu durumun altında yatan nedenler arasında en büyük payı iletişimsel konular oluşturmaktadır. 50 yıl önce çocuğunu okula bırakıp gerektiğinde okul süreçlerine müdahil olan ya da olmayan veli davranışı, yerini okuldaki tüm süreçlerin bilgisi dâhilinde ve hatta kontrolünde devam etmesi gerektiğini düşünen bir anlayışa bırakmıştır. Bu durumun nedenlerinden biri olarak, bireylerin gördükleri eğitim seviyesinin yükselmesi olabilir. Eğitim bilimine yönelik uzman olmasını sağlayan bir eğitim görmese de, bazı bireyler gördükleri lisansüstü eğitimlerle yaklaşık 30 yılını eğitimin içinde geçirmekte ve yaşadıklarının ona bu konuda uzmanlık payesi verdiğini hissedebilmektedir. Okul aile birliği sistemi dışında velinin okuldaki süreçleri doğrudan yönetmesine imkân yoktur fakat bilgi sahibi olması elbette hakkıdır, onun da görüşüne başvurulabilir. Çocuğunun mutluluğunu, yeni öğrenmeleri, ihtiyaçlarını çocuğuyla kurduğu sağlıklı iletişim ve ilişki sayesinde öğrenebilir. Meraklarını, endişelerini, önerilerini okulla paylaşabilir, paydaş olarak destek sunabilir. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Veli Akademileri projesi kapsamında okul-aile işbirliği konusunda yıllardır eğitimler verilmektedir. Bu ve diğer eğitimlerin okul-aile anlayış köprüsünün oluşturulmasında önemli katkıları bulunmaktadır. Katılım gönüllülük esasına dayalı olduğundan, bu eğitimlerden yararlanmayan aileler olabilmektedir. Hâlbuki özellikle okuldaki süreçlere çözüm odaklı yaklaşım göstermeyen ailelerin de bu eğitimlere ihtiyacı olmaktadır. Bu nedenle ailede bu anlayışı, hoşgörüyü, katılımı, kısacası eğitimdeki rolünü ve ekip ruhunu artıracak yeni çabalara da ihtiyaç vardır.

***

Eğitimi yerel ya da merkezi düzeyde planlayan tüm süreçler ve paydaşlar düşünüldüğünde muazzam bir ekip karşımıza çıkıyor. Milyonlarla ifade edilen bu ekip, tek bir amaç için yek bir vücut halinde hareket ediyor. O da çocuğun yararı…Bakanlık tarafından okul öncesi eğitim için atılan dev adımlar gerçekten umut verici rol oynuyor ve alandaki motivasyonu da yükseltiyor. Okul öncesi eğitim konusunda karar vericiler tarafından yapılan planlamalar ve düzenlemeler, bu eğitim kademesine öncelik verildiğini gösteriyor. Elimizde değerli cevherler var ve onların zamanı geldiğinde göz kamaştırıcı şekilde parlamasını istiyoruz. Bunun için nasıl bir yöntem uygulanabileceğine dair denediğimiz ve denemeye devam ettiğimiz, yeni öğrendiklerimiz ve öğreneceklerimiz var. Ailelerin çocukları için hissettikleri o "en iyiyle karşılaşması" temennisi, eğitim hizmeti üreten her eğitimcinin hissettiğiyle benzer nitelikler taşıyor. Okul öncesi eğitimden başlayarak çocukları vatan sevgisi duyan, kendisi ve çevresiyle barışık, iyi ilişkiler kuran, iletişim becerilerine sahip, hobileri olan, bilime meraklı, kültürünü bilen ve yaşatan, üreten, okuyan, düşünen, hayal kuran, idealleri olan ve bunlar için çaba gösteren, başarıdan beslenen, çok yönlü gelişimini tamamlayan ve kendi yolundaki hedeflerine ya da kendi potansiyel başarısına imza atan ve en önemlisi mutlu olan bireyler olma hedefine doğru onların yolculuğuna eşlik etmeye çalışıyoruz. Yarın bizi bu hedefe taşıyacak farklı yöntemleri, araçları da keşfedebiliriz. Buna da inanıyoruz.

Çocuklar bize gelişmemiz gereken yönü mutlaka işaret edeceklerdir. Bunun için onların bizlerde bıraktığı izleri takip etmemiz gerekir. Bir kitabın ilk cümleyle başlaması gibi okul öncesiyle başlar eğitim… Çocuğun hak ettiğini sunabilmek için durmadan çalışmalıyız.

İSTANBUL'DA ÖĞRETMEN OLMAK

HAZIRLAYAN: MİNE KARAHAN

İstanbul'a atanan, farklı branşlardaki aday öğretmenlerimizle "İstanbul'da Öğretmen Olmak" üzerine konuştuk. Onlardan hem öğretmenliğe ilk adımı atmanın heyecanını hem de İstanbul'da öğretmen olmanın güzelliklerini dinledik.

Handan Kızıldemir Bacanlı
-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni-

Öğretmen olmaya karar verdiğimde gökyüzünde martıları seyrederek okuluma gideceğimi hayal etmemiştim. Denize yakın olmak beni her zaman mutlu etmiştir.

İstanbul'da öğretmenlik yapacağımı öğrendiğim anda sevinçten martılar gibi havalara uçtum. İstanbul'da olmak, denize yakın olmak, huzurla öğrencilerin kalbine dokunmak... Bazen hayat, hayal ettiklerimizin ötesini bize sunuyor. Ben de şanslı öğretmenlerdenim. Birçok şaire ilham olan, adına şiirler yazılan bir mekânda edebiyat dersi işlemek benim için bir ayrıcalık. İyi ki öğretmenim, iyi ki öğrencilerim var ve iyi ki İstanbul'dayım.

Damla Uzun
-Arapça Öğretmeni-

Milyonlarca insanın yaşadığı kocaman bir şehir... Eski sıcaklığı kalmamış insani ilişkilerin yeniden hayat bulacağını düşündüren o umut... Bu koca şehirde yeni nesilleri şekillendirecek bireyleri yetiştirmek, onlar ile birlikte kendini ve çevreni geliştirmek... İşte İstanbul, benim için büyük şehirlerin betonlaşan yapıları arasında tükenmiş samimi duyguları yeniden keşfetmeye yarayan bir fırsattır. Tertemiz bir kalple öğretmenlerini seven çocuklar sayesinde bu saf duyguların geri döneceğine dair yeşeren inanç için tohum atmaktır.

Çağrı Kaya
-Müzik Öğretmeni-

Benim için İstanbul'da öğretmen olmak, müzik yeteneği olan nice öğrenciyi keşfetmek demektir. O öğrencilere ulaşmak ve onların yeteneğine katkıda bulanmak heyecan verici. Birçok birey kendini müzikte yeteneksiz veya tam tersine olduğundan çok daha yetenekli de hissedebilir. Aslında bu durum, bireylerin kendilerini çevresiyle kıyaslamaları ve önyargılar ile doğru orantılıdır. Müzik, içeriği dolayısıyla çok geniş ve çok yönlü bir sanattır. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların bu yeteneğinin keşfedilmesi için öncelikle sosyal ortamlarındaki iletişim becerilerine, sonrasında duyduğu seslere karşı yaklaşımlarına bakmak önemlidir. İşte ben öğretmen olarak bu sürece katkıda bulunmanın keyfini yaşıyorum şimdi.

Firdevs Çakır
-Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni-

Mekânların ve zamanın önemli olmadığı bir meslektir öğretmenlik. Ne mutlu bana ki, mesleğimin ilk durağı İstanbul oldu. Büyükler öğretmenlik için Peygamber mesleği derler. Bunun bilinciyle sınıfın kapısını açıyorum, bu bilinç ile derslerimi işliyorum. Özellikle bir öğrencinin kalbine dokunduğunuzu hissettiğinizde, onun yüzündeki tebessümü gördüğünüzde kalbiniz bahar oluyor, çiçek açıyor. Ve ben bu muhteşem şehirde, bu muhteşem mesleği icra eden biri olarak kendimi çok şanslı hissediyorum. "Aziz İstanbul" diye sesleniyor ya şair, işte biz de tam olarak buradayız. Bir çiçek ile bahar olmaz ama her bahar bir çiçek ile başlar.

Pelin Filiz
-Türkçe Öğretmeni-

Küçükken oynamaktan zevk aldığım bir oyundu "öğretmencilik". Eve gelir, üzerimi değiştirir, kapı arkasına geçer, başlardım anlatmaya o günün dersini. Önce oyundu, sonra ise hayalden gerçeğe dönüştü. Birçok zorlu yoldan sonra öğretmendim artık. Mesleğe hazırdım da, peki ya İstanbul'a? Tercihler daha başlamadan aklımda olan tek şey, İstanbul'u asla yazmam demekti. Bir büyükşehirde yaşamama rağmen İstanbul'a karşı inanılmaz bir önyargı içindeydim. İstanbul'un insan yoğunluğu, akışı içinde ne yaparım diye düşündükçe stresten kalbim sıkışıyordu. Fakat şimdi buradayım, İstanbul'dayım, tüm korkularımı ve endişelerimi geride bırakıp geldim. İyi ki de geldim, endişelerim boşunaymış. Çok güzel arkadaşlıklar edindim, iyi bir okulda uyumlu bir çalışma ekibi içindeyim. En önemlisi öğrencilerimle beraberim. Şehrin muhteşem geçmişi, kültürü ve dokusu içinde tüm olumsuzluklar kayboluyor. Bazen insan, düzeni kaosun içinde buluyormuş. Nasıl bakarsak öyle görürüz, hep güzellikleri görmek dileğiyle.

Gülşen Funda
-Türkçe Öğretmeni-

"Çocuk göktedir." diyorum okul bahçesinde kiminle göz göze gelsem: Yusuf Mert, bunalmış yine. Selam vermiyor. Zeynep, yalnız başına oturuyor. Volkan duramıyor, birine çatacak ama kim, o da bilmiyor. Osman'ı görüyorum, Kerim'le gülüyorlar. Geçen hafta, "Hayallerinizi yazın." demiştim. Kerim, "Osman'la arkadaşlığımı büyütmek istiyorum." yazmıştı. Büyüttüklerini görüyorum. Esenler'e atandığımı öğrenince kendi hikâyeme değil, onların hikâyelerine dikkatle bakacağımı; öğretenin de ben değil, onlar olacağını düşünüyordum. Şimdi, birlikte büyüyoruz: Ecrin yazdığı o güzel cümlelerden birini okuyor; İshak camdan dışarıyı izliyor, Egemen mandalina yiyor. Eve dönerken, Esenler, Atışalanı'nda bir duvar görüyorum: "Kalbimiz kırıldı, kalbimiz." yazıyor. Bu üç kelimeyi, ismiyle seslenilmediği takdirde konuşmayan çocuklardan birinin yazdığını hissediyorum. Esenler'in de bir gün kendi yaralarıyla birlikte doğacağını ise hissetmiyor; bizzat biliyorum.

Aslıhan Sürücü
-Görsel Sanatlar Öğretmeni-

Öğretmenliğin kaderinde; başka bir coğrafyaya misafir olarak gitmek, öğretirken o yerin insanı olmak vardır. Türkiye'nin neresi olursa olsun, bu kutsal meslek; öğretmeni görev yaptığı okula, memlekete, insanlara bağlar. Ancak İstanbul'da öğretmen olmak bir başkadır. Ne kadar sene burada yaşarsanız yaşayın İstanbullu olmaz insan. Zira İstanbul sürekli değişir, yenilenir, gelenler kalıcı olmadan gider ve yerine yenileri gelir. Bu şehirde öğretmen olmak; zorluğu kadar kolaylığı, yoruculuğu kadar konforu, iyisi kadar kötüsü olan bir durum demektir. İstanbul metropol bir şehir. Bu şehirde zaman hızlı akar, yenilik sürekli devam eder; değişmeyen tek şey, değişimin kendisidir. İstanbul'da öğretmen olmak; sürekli kendini yenilemek, çağın her zaman ilerisinde olmak için çabalamak, değişime hep açık olmak demektir. Durmak bilmeyen bu temposuna rağmen İstanbul'da öğretmen olmak her şeye değer.

Arif Çalışkan
-Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni-

Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan dünyanın göz bebeği İstanbul'da öğretmen olmak benim için bir hayaldi. Napolyon Bonapart'ın "Dünya tek bir ülke olsaydı başkenti İstanbul olurdu." dediği şehirdir burası. İstanbul; surları, sarayları, camileri, mesire yerleriyle, birçok tarihi ve eğlence mekânlarıyla açık hava müzesi gibi. Bu şehrin güzellikleri saymakla bitmez. Keşke İstanbul ile çok daha erken tanışsaydım diyorum. Farklı tarihlerde farklı uygarlıklara ev sahipliği yapan bu şehirde geleceğin sporcularını yetiştireceğim için çok heyecanlıyım. İyi ki öğretmenim, iyi ki öğrencilerim var ve iyi ki İstanbul'dayım.

Sevda Kuas
-Müzik Öğretmeni-

İstanbul'da öğretmen olmak, koca bir tarihi tek nefeste iliklerine kadar hissetmek gibi. Her köşe bucağına sinen sesler, her duvarda âşıkların izleri, havada denizin nemi... Bu şehirde her an yeni bir şey öğrenip hayata dalmak öylesine anlamlı ki! Şehrin karmaşasını dinleyince anlıyor insan içindeki sükuneti. Her telden, her renkten insan doluyor ciğerlerinize. Renkler bütünleşip gökkuşağıyla süslüyor semayı. Bir yandan da yoruyor sizi İstanbul. Belki bir durakta ağlama molasına bile itiyor ama yine size eşlik eden rüzgârıyla sırtınızı okşayıp teselli de ediyor. Bir sokağında Doğu'nun müziği çalarken kulağınıza, öteki sokağın başından Batı'nın kendine has çığlıkları duyuluyor. Tarih, sanat, eğitim, doğasıyla kozmopolit hayatın en güzel örneği İstanbul'u yaşamak ve bu şehirde öğretmen olmak, insanın ruhumu besliyor.

Sümeyye Kaynak
-Matematik Öğretmeni-

Öğretmenliğe aday olmanın yanı sıra bir milletin geleceğini değiştirmeye de aday olduğumuzun bilincindeyiz. İstanbul gibi pek çok kültürün bir arada yaşadığı kentte öğretirken öğrenmeye de adayız. Pek çok kültürü harmanlayan sınıflarımızda bize düşen; bize emanet edilen çocuklarımıza şefkat ve merhametle yaklaşmak, onlara özgüven aşılamak, geleceğin onlara emanet edileceğinin şuuruna eriştirmek, onlara rol model olmak... Bulunduğum okulda meslektaşlarımla ve okul yönetimiyle bir ekip olarak başarılı bir eğitim öğretim sürdüreceğimize inanıyorum. İdealim olan öğretmenlik mesleğinin ilk yıllarının kadim medeniyetleri içinde barındıran ve dünya metropellerinin başında gelen İstanbul'da geçecek olmasından dolayı kendimi çok şanslı hissediyor ve bu vesile ile İstanbul'u tanıma fırsatı bulacağım için de kendimi bahtiyar hissediyorum.

Sıla Yılmaztürk
-İngilizce Öğretmeni-

Yalnızca şehir bazında baktığımızda İstanbul, yaşaması zor bir şehir. Kalabalığı, şehir yapısı ve ekonomik zorluklarını göz önüne aldığımızda dezavantajları çok fazla. Diğer bir yandan bardağın dolu tarafını görmek istersek; bir metropolde yaşıyoruz, ulaşım ağı gelişmiş ve her şey elimizin altında. Her şehrin, her ortamın elbette hem eksi hem artı tarafları vardır. İstanbul, özellikle şark görevi bölgesi sayılan okullarda çalışılıyorsa bence olumlu yanları daha ağır basan bir şehir. Kendi adıma konuşacak olursam, çalıştığım okul şark görevi başlığı altında ve bunu hissettiğim tek noktada okuldaki kültür çeşitliliği. Bunun haricinde okulumuzun olanaklarına, kadrosuna ve okul yönetimine baktığımda kendimi çok şanslı hissediyorum. Okula geldiğim ilk günden itibaren hem idarecilerimiz hem de öğretmenlerimiz yaşadığım her sıkıntıda yanımda oldular ve sorularımı cevapsız bırakmadılar.

Beyza Ayran
-Matematik Öğretmeni-

İstanbul'da öğretmen olmak, anlamlı ve güzel. İki ay önce öğretmen olarak İstanbul'a atandığımda bir anda hayatım değişti. Süreç çok hızlı gelişti. Hayatımın en önemli kararlarını ani şekilde almak zorunda kaldım. Üç gün içinde bambaşka bir hayat bana merhaba dedi ve meslek hayatıma ilk adımlarımı attım. Öğretmenliğimin o ilk gününün heyecanını ve güzelliğini asla unutamam. Öğrencilerimle tanışmam, onlara kendimi anlatmam… Sanırım heyecanımı onlara fazlasıyla hissettirdim. O pırıl pırıl çocuklar, beni nasıl da güzel karşıladılar ve heyecanımı paylaştılar! İstanbul bambaşka bir şehir; keşfedilecek, gezilip görülecek sayısız yer var burada. Bu şehirde geçireceğim süreçte şehrin insanlarını, özellikle de öğrencilerimi keşfetmeye devam edeceğim. Bu şehri seviyorum, okulumu seviyorum, iyi ki öğretmenim ama en önemlisi iyi ki İstanbul'da öğretmenim.

Yeşim Cingöz
-Sınıf Öğretmeni-

Hayat yaptığımız seçimlerden mi ibarettir yoksa seçemediklerimizden mi? Seçme şansımız olmadığında teslim olmak mı gerekir? Ben hep kendi seçimlerimden yana tercihimi yaptım, hayat yolculuğumda. Fakat "Tercih dışı İstanbul'a atandınız." yazısını ekranda görünce beklenenin dışında oluşan duruma teslim olmam ve kabullenmem gerektiğini ancak ağlamaktan vazgeçip de içimdeki sese kulak kesilince anladım. İstanbul belki de anlatıldığı kadar korkutucu değildi? Hayat, benim için irademle yapabileceğimden daha güzel planlar hazırlamıştı belki de, olamaz mıydı? Öyle de oldu. Kim bilir belki de ben çok şanslıydım. İstanbul'a gelir gelmez – abartısız söylüyorum bunu- tanıştığım her insanın canı gönülden bana yardımcı olmaya ve işlerimi kolaylaştırmaya çalışması sayesinde daha ilk günden iyi ki İstanbul'a atanmışım diyebildim.

Songül Ayten
-Sınıf Öğretmeni-

Olmaz diyorlardı, yapamazsın! Daha gelmeden korktum senden, irkildim, geri çektim kendimi, çekindim senden Yeditepe İstanbul! Önyargılarım vardı sana karşı. Peki, ne oldu? Sahiden soruyorum kendime, gözlerimi kapatıp bir an düşünüyorum, ne hissediyorsun diye. O deniz, o vapur, o Kız Kulesi, o balık kokulu Eminönü, o deniz kenarında ince belli bardakla içilen çay, o sokakları turlarken kokusunu yüreğine çektiğin şehir ve martılar; daha sayamadığım, dilimin dönmediği nice güzellikler, ne yaptınız bana? Sanırım ben de kapıldım senin büyüne! Bu şehri, okulumu, sınıfımı, öğretmen arkadaşlarımı, hepsini yürekten sevdim, seviyorum. Ve elbette Öğretmenlik mesleğimin ilk basamaklarını burada çıkmanın gururunu yaşıyorum. Evet, mutluyum, iyi geldin bana İstanbul, iyi hissettirdin bana kendimi. Teşekkür ederim sana, herkes gibi bana da açtığın için kollarını.

Rojda Sak
-Sınıf Öğretmeni-

İstanbul'da öğretmenseniz kendinizi geliştirebilecek her türlü etkinlik ve faaliyetin ana merkezindesiniz demektir. İstanbul'da öğretmen olmak; tarihin beşiğinde sallanmak gibidir. Müzelerin, sinemaların, tiyatroların kalbidir İstanbul. Öğretmenini yalnız bırakmayan, sorunları ile ilgilenen bir il milli eğitim kadrosu ise en büyük güzelliği... Burada doğdum, burada büyüdüm, burada üniversiteyi okudum ve yine seninleyim; eğitim orduna nefer olmaya tüm azmimle hazırım. Kucakla beni İstanbul...

Tuğçe Kapgı
-Özel Eğitim Öğretmeni-

Ben okuluma özel eğitim öğretmeni olarak atandım. Bu okula atandığım için çok mutluyum. Çalıştığım iki ayda okulun işleyişi hakkında birçok şeyi öğrenme fırsatım oldu. Elbette sürekli kendimi geliştirmek için çaba gösteriyorum. Kendimi geliştirme konusunda okul idarecileri ve danışman öğretmenim, bana çok destek oluyorlar. Böyle güzel bir ortamda bulunduğum ve buraya atandığım için kendimi gerçekten çok mutlu ve şanslı hissediyorum.

Özlem Boz
-Sosyal Bilgiler Öğretmeni-

İstanbul'da öğretmen olmak; sınava çalışırken hayalini kurduğum, beni daha çok çalışmaya motive eden bir hedefti. Şimdi hayalini kurduğum şeyi başardım ve artık sadece ülkemizin değil, dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan, değerini her çağda koruyan İstanbul'da öğretmen olmanın gururunu ve mutluluğunu yaşıyorum. İstanbul'da yaşadığım her yeni gün, benim için zaman yolculuğu macerasına çıkmak gibi. Gittiğim her semtte tarihten izler bulmak, geçmişle günümüzün, geleneksel dokumuz ile modernliğin birbirine karışıp yeni bir harmoni meydana getirdiği şehrin kendine has havasını solumak, vapurda martıların telaşlı uçuşlarını izlemek, hava kararkığında boğazın ışıklarının gecede inci gibi ışıldayıp denizin nazlı dalgalarını aydınlatması ve daha sayamayacağım onlarca sebep. İstanbul'da yaşamak, hayatın hep içinde olmak demek. Fatih'i büyüleyip kendine hayran bıraktığı gibi beni de ilk günden sarıp sarmaladı İstanbul. Yeni keşfetmeye başladığım bu eşsiz şehirde öğretmenliğimin en güzel anılarını biriktireceğime eminim.

Rahime Aldanmaz
-Okul Öncesi Öğretmeni-

Öğretmen olmak başlı başına mükemmel bir duygu. Bunu İstanbul'da tecrübe ediyor olmak ise hayal üstü. Çünkü buraya gelirken, İstanbul büyük şehir, ne yaparsın oralarda, nasıl geçinirsin diyen iç sesimle mücadele etmeye başlamıştım. Ama daha adımını attığım, havasını soluduğum anda bütün kaygılarım yok oldu. İstanbul, şimdi benim bakış açımla; mükemmel insanların yaşadığı mükemmel bir şehir. Öğrencilerim de tabii.

İbrahim Sürmeli
-Sınıf Öğretmeni-

İstanbul Türkiye'dir derler. Soğuk, karlı, rüzgârlı günleri sizi şark görevine götürür; kimi zaman Hakkari'desinizdir kimi zaman Van'da. İstanbul Türkiye'dir derler; güneşi, denizi, turisti ile; kimi zaman Antalya'dasınızdır kimi zaman İzmir'de. Ulaşabilmenin sabırlı sürecidir İstanbul. Kalabalığın içindeki saklı yalnızlıktır. Benim için uzun yıllardır aşktır, tutkudur, büyüdürl. Sonuç olarak asıl öğretmen İstanbul'dur; sonu olmayan bir yaşam deneyimini sizlere acısıyla tatlısıyla, hüznüyle sevinciyle aktarır.

Gülşah Kıvrak
-Fen Bilimleri Öğretmeni-

Senelerdir atanıp da öğrencilerime kavuşma hayalleri kurardım. Sınava hazırlandığım süreçte hep sınıf kapısından girip çocuklarıma ders anlattığımı hayal ederdim. İstanbul, bugün artık o hayallerime kavuştuğumun tanığıdır işte. Bu şehir, hayallerime açılan kapı oldu benim için. Burada olmaktan çok mutluyum bu şehirde daha birçok hayalime kavuşacağımdan da eminim.

Ülkü Yüceer
-Beden Eğitimi Öğretmeni-

Göreve başlayana kadar öğretmen olmanın kıymeti ve zorlukları öngörülemez. Hele de uçsuz bucaksız bir yeşillikten gelip sonsuz bir mavilikte öğretmen olmak. İstanbul... Mavinin bin bir çeşidini bünyesinde barındıran ve herkesin dönüp baktığı yaşayan tarih sahnesi… Sayısı belirsiz efsaneyi bağrında saklayan, bunun yanı sıra atalarımızdan bize aktarılan kültürel mirasa sahip, nadir kentlerden biri. Nice imkânlara sahip olan bu kent sayesinde gelişen spor kültürü, beraberinde çok önemli değerleri de ülkemize ve dünyaya kazandırmıştır. Fikrimce İstanbul'da görev yapan öğretmenler çok şanslı. Ve ben de o şanslı öğretmenlerden biriyim. Böyle bir tarih sahnesinin içerisinde yer almaktan gerçekten çok gurur duyuyorum.

Melike Zinnur
-Matematik Öğretmeni-

İstanbul'da öğretmen olmak; yoğun trafikten, insan curcunasından sonra okula gelip öğrencilerinin sesini duyduğunda hissettiğin huzurdur. Güne başladığında kalabalığın getirdiği var olma hissi, seni hayata bağlar. Sınıflar kalabalık olsa bile her öğrenci ile kurduğun doğal bir bağ vardır. İşte o bağ, seni güçlü kılar. Ve iyi ki öğretmen olmuşum dersin, İstanbul'da olmanın sevincini duyarak.

Dilek Çoban
-Fen Bilimleri Öğretmeni-

Benim için meslek hayatına İstanbul'da başlamak büyük bir şans. Hayal ettiğimden de fazlasını bana yaşatan şehirdir İstanbul. Tarihi ve kültürel zenginlikleri ile ülkemizin en gözde şehri İstanbul' da öğretmenlik yapmak güzel bir duygu.

GÜZİDE İNSANLAR TABLOSU

DEMET SAKARYA /ADAY ÖĞRETMEN

Dersler, hayatın ta kendisi olmalıydı; önce istemeyi bilmeyi, sonra isteneni vermeyi öğretmeliydi; rica etmeyi, teşekkür etmeyi, takdir etmeyi, hepsini ama hepsini bu derste öğretmeliydi.

Ölümden uzak ölümlerin olduğu, rızık korkusunun can korkusuyla bütünleştiği çorak toprakların iklimiydi burası. Rüzgârın esintisi, kuşların seyrini değiştirip pencere kenarlarına avuç avuç toprak bırakıyordu. Bir ağacın gölgesinde oturmak olanaksızdı. Toprak zamansız tohum bırakıyor, bir esinti sessizce onu yok ediyordu. Kuyruklu uçurtmaların, mavinin derinliğinde süzülüşünü izliyordu Rasim Öğretmen. Günler geçmiyor, saatler ilerlemiyordu bu memlekette. Geveze Han'ına uğruyor, esnafla biraz laflıyor, demli birkaç çay içip bu güzide insanları, üzerinde aylarca çalışılmış bir tablo gibi inceliyordu. Onların hikâyelerine tanık oluyor, yemyeşil memleketinin soğuk insanlarını anımsıyor; sonra bu düşüncesinden kaçmak istercesine uzaklaşıp, verimsiz toprakların sıcak insanlarıyla yaşamanın tadını iliklerine kadar hissediyordu.

K…kasabasına geldiğinin daha ilk günü Geveze Han'ın esnafı çalmıştı kapısını. Terzi Rüstem pazen kumaştan idarelik perde getirmiş, Bakkal Hayri gaz lambası ile iki somun ekmek sıkıştırmıştı koltuğunun altına.

Kunduracı Halil ise sefer tasıyla yemek getirmişti. İşte o gün bugündür Rasim Öğretmen de bu vefalı insanların gönlünü kırmaz, onların ufak tefek işlerdeki yardımına koşar, kırılan kapı kollarını, rüzgâr giren pencere camlarını onarır, bitlenen çocukların temizlik ve bakımını üstlenir ve gücünün yettiği daha nice işe yetişirdi. Yalnız öğretmen olarak geldiği bu kasabada kimi zaman berber kimi zaman çırak kimi zaman hamal ama en çok da öğretmen, öğreten oluyordu Rasim.

Sabahın ilk ışıklarında hep aynı ahenkle çalardı kapısı. Kasabanın çıkışındaki okula öğrencileriyle bayram havasında güle oynaya giderdi. Öğreterek üreten, üreterek öğreten, yurttaşlık bilgisini aşılayan bir öğretmendi o. Kültür derslerinin yanı sıra teknik dersleri de büyük bir titizlikle işler,tarım-hayvancılıkla ilgili bilgileri K...kasabasında olmasa dahi bir gün mutlaka bir yerlerde kullanacaklar diye öğretirdi yavrularına .Öğrencilerinin en çok kulak kabarttığı noktalar ise küçükbaş hayvan bakımı ile şeker kamışı ve pancarı yetiştiriciliğiydi.

Ama bugün başka çalmıştı kapı; adeta yumruklanıyordu.

"Hayırdır inşallah!"diyerek kapıya yöneldi Rasim Öğretmen. Kapının eşiğindeki kısa boylu, esmer, zayıfça olan bu genç adamı bir yerlerden çıkaracaktı.Uykunun verdiği mahmurluk,yumrukların verdiği şaşkınlıkla ahbaplığın nereden geldiği hususunda pek duramadan karşısındaki genç adam olanca ivediliğiyle

anlatmaya koyuldu:

"Rasim Hoca yetiş kurbanın olam! Bizim buraların meret hastalığıdır,çocukların ateşli hastalık geçirip döşeklere düşmesi. Bizim kızın da dulukları al al oldu, bir zongurdama tuttu ki Allaseni inandırsın, zelzele oluyor zannittik!"

Rasim cevap veremedi. On saniye içinde olayı tüm netliğiyle anlatan genç adama bir kez daha baktı ve içeri girdi. Üzerini değişip çantasını aldı K... kasabasının tabipliği için yola koyuldu. Kasabanın evleri tek mimarın elinden çıkmış izlenimi verdiğinden evin dışıyla pek de ilgilenmedi. Genç adamın, Geveze Han'ın çaycısı olduğunu da yatakta yatan Şerife'yi görünce anımsadı. Durum tam da Hüseyin'in anlattığı gibiydi. Kızın yanakları al al olmuş, soğuk terler dökü-yordu. Evi kekremsi bir koku sarmıştı, hemen camları açtırdı, Şerife'nin ateşine baktı, korkulacak bir şey yoktu. Sırılsıklam ıslanmış olan yastık çarşafından yavrucağızın çok su kaybına uğradığını söyledi ve bol su tüketmesi gerektiğini ekledi.Ardından bildiği ve daha önceleri çok kez uyguladığı ateş düşürme yöntemlerini birer birer uyguladı Rasim Öğretmen. Önce alnına ıslak bez koydu. Daha sonra ailesine yavrucağıza ılık duş aldırıp ince giysiler giydirmelerini önerdi. Ateş düşürücü şurubu da Hatice'ye vererek, evine dönmek için hazırlanırken kahvaltıya alıkonuldu. Hüseyin:

"E Rasim Hoca, sabahın kör saatinde seni uykundan ettik. Alla bir değil, bin kere razı olsun, bir lokma yemeden ölsem komam."dedi, biraz mahcupluk biraz utangaçlıkla. Hoca da sofraya oturdu. Hoca'ya böyle güzel daveti lâyık görürken, eşi Hatice'ye kükrüyordu Hüseyin:

"Kız Hatçe, önce süt helkesini geti, ısıcak ısıcak doldu sütleri,şebitin içine de çökelik kogeti..." Ve daha Hoca'nın ne geleceğini anlayamadığı pek çok şey istedi eşinden.

Anadolu insanın garip huyları vardır. Bu huyları da, dâhil olduğu, içerisine girme fırsatı bulduğu hayatlarda birer birer görüyordu Rasim Öğretmen.Sorular soruyor, cevaplar alıyor, bazen de duyduklarında yanılmak istiyordu.Eşlerini sadece kendileri için gereken hizmeti ettirmekte usta bulan, geri kalan tüm işlerde onların söyleyişiyle "Kadın kısmı anamaz." hükmü bolca sürüyordu. Rasim Öğretmen sütü yudumlarken Hüseyin: "Sümser sümser hayatta dolanıp durma tavalıktan gıgı al da hocaya bi çıkın yapıver."diye gürledi eşi Hatice'ye. Hoca renkten renge girdi, henüz bardağındaki sütü bitirmeden okula geç kalacağını bahane ederek müsaade istedi ve kalktı. Ortalıkta arı misali dönen, çalışkan eşi için Hüseyin'in söylemine üzüldü, sonra döndü kendine baktı, yalnızlığı geldi aklına, iç geçirdi ve yavaş adımlarla sınıfa yöneldi.

O ders Hayat Bilgisi anlatmalıydı. Dersler, kâğıt parçalarında yazan konu dizgilerine göre değil, hayatın ta kendisi, ihtiyaca yönelik olmalıydı. Önce istemeyi bilmeyi, sonra isteneni vermeyi öğretmeliydi; rica etmeyi, teşekkür etmeyi, takdir etmeyi, hepsini ama hepsini bu derste öğretmeliydi. En çok da sevmeyi ve sevilmeyi öğretmeliydi. Okula gelirken yolda planladığı her şeyi o heyecanla sınıfta anlattı kavruk yüzlü çocuklarına.

Günler günleri kovalamış, buralara geldiğinin dokuzuncu ayı bitmişti. Her akşam olduğu gibi o akşam da notlarını düştü mavi kapaklı günlüğüne. Perdeyi sıyırdı, masadaki radyoya dokundu, K...kasabasını izlemeye koyuldu. Derin derin düşünürken kendisini Safiye Ayla'ya eşlik eder buldu.

"Gözlerinden bellidir Cevriye'm, sende de kara sevda var."

Yalnızlığını daha çok hisseder oldu. Öğrencileri, Geveze Han esnafı,kasaba halkı herkes sevip sahiplenmişti onu,o da severdi ayrı ayrı hepsini ama iki göz odasında bir terlik sesi daha işitmek Bakkal Hayri'den bir değil iki ekmek alma arzusu böyle düşündürürdü kimi akşamlar onu.

Gün sabaha kavuşmuştu. Kasaba halkı sanki bir yere yetişircesine aynı yöne doğru ilerliyordu. Uzaklardan ne dediği pek de anlaşılmayan bir ses kulağına geliyor. Topal Seyfi'nin aralıksız öten horozunun sesi olmasa belki anlardı Rasim Öğretmen de, oraya koşardı.

O sırada evin önünden okulun en afacan öğrencisi Yusuf geçiyordu. Rasim Öğretmen seslendi:

"Hayrola, nereden geliyorsun Yusuf, yoksa gene Kamil amcanın yumurtalarını mı aşırdın?"

Yusuf:

"Yok örtmenim Haccemmim buğez kulağımı tiftik kırkar gibi kırkar töbe ettim yapmam. Caminin önüne çerçi gelmiş, şeker verip ceviz aldım." deyip açtı çıkının ağzını, öğretmenine uzattı. Rasim oracıkta yerden taş alarak cevizi kırıp yedi. Ardından kasaba halkı gibi o da caminin önüne hızlı adımlarla ilerledi.

Uzaklardan gelen ses, kendisine yaklaştıkça anlam buldu. Çerçi "kabı kabına"diye bağırıyordu. Etrafı daire biçiminde çepeçevre sarılmış olan bu kalabalık, uzaktan orta oyunu oynanıyor izlenimi yaratıyordu. Neler yoktu çerçide; üzümden leblebiden tut, oyuncağa, tokaya kadar.

Rasim'in memleketine de "bol bolcular " gelirdi. " Ben bol bolcuyum, çok çok veriyorum." deyip atının heybesindekileri dökerdi köy meydanına. Bir an için B… kasabasındaki A…köyü geldi aklına. Her ne kadar köy de olsa, bol bolcular, çerçilerden daha sık uğrardı onun memleketine. Bu kasabaya geldiğinden bu yana Rasim Öğretmen çerçiyi ilk kez görüyordu. Bu çorak, susuz kasabanın nüfusu iki bini geçmiyordu, köyleri de hakeza. Çerçi neden yollara düşsün de K…kasabası ve onun köylerine bir umutla gelsin? Çerçinin kazanacağı sayılı malzeme vardır burada: Birkaç çuval tiftik, şeker ve yumurta. O yüzdendir ki "kabı kabına" takas ederler, "Bol bolcuyum, çok çok veriyorum." diyemezler. Halk, çerçi ile alışverişlerinde parayı yok denecek kadar az kullanırdı. Parayı kullandığı sayılı yerleri vardı onların; Geveze Han'ın esnafı ile alışverişlerinde para işlerdi. Rasim Öğretmen de çerçiden iki düzine renkli kalem aldı, bir de kırmızı kurdele.

Çerçi, K... kasabasının Pınarlı köyünde yapılacak olan düğünün haberini almış, yola koyulmuş meğerse. Çerçi ile lakırdı eden Çolak Naim'den işittik. K…kasabasından geçerken de " Ya Nasip!" deyip buraya da bir sergi açıvermiş. Öğleye varmadan köye yetişeceğinden hızlıca toparlanıp gitmişti.

Evine doğru yola koyulmuşken, öğrencilerinden Fadik ile onun annesini gördü genç öğretmen. Saman doldurdukları kalburun üstüne özenle dizilmiş yumurtalarıyla caminin önüne doğru gittiklerini görünce çerçinin çoktan Pınarlı'ya doğru yol aldığını söyledi onlara.

O günün akşamı kasaba halkı bir araya gelip kapısını çaldı Hoca'nın. İçlerinden seçtikleri bir sözcü, lafa girişerek "Garannık bastırmadan Hocamızın gapısını çalalım, yarım alma gönül alma yapalım dedik,esselaamaliiküm." diyerek birer ikişer eve girdiler.

Hocanın ince bacaklı emektar masasını türlü yemişlerle donattılar. Yoksul toprakların varsıl insanlarıydı onlar. Mutluluğu aramadıkları için buluyorlar ve beklentileri olmadığı için daima mutluydular. Yırtık çorapları görünmesin diye bacaklarının altına saklarlardı ayaklarını. Gururluydular da; Anadolu'nun mücadeleci ruhunu iliklerine kadar taşırlardı, biraz yanık delikanlılardı. Tek kusurları en başından beri Rasim Hocayı üzen, bazen kaba olabilmeleriydi.

Geveze Han'daki sohbetlerin çoğunda K... kasabasındakilerin kadına karşı olan tutum ve davranışlarını çokça eleştirmişti Rasim Hoca. Nitekim başarılı olmuş muydu?

Günlerin uzamaya başladığı, çocukların okuldan sonra kapı önlerinde "aç kapıyı bezirgân başı" nı oynayacak bolca zamanı olduğundan anlaşılıyordu. Her kapı önünde bu oyunu oynayan beş-altı çocuk mutlaka bulunurdu. Okulun kapanmasına hayli az zaman kalmıştı. En az malzemeyle onları bir an olsun mutlu etmeye yetecek bir şeyler bulmalıydı.

Buldu da: Gökyüzünün derinliğine rengârenk dilekler göndermek…

Çıtalar, çiviler hazırlandı, hepsi aynı boyda ve incelikte kesildi, çerçiden alınan renkli boya kalemleri öğrenciler arasında kapışıldı ve her biri ayrı ayrı boyandı uçurtmaların. Uçurtmaların kuyruklarına umutlarını ekledi çocuklar. Şimdi her köşede, uçurtma uçurma denemesi yapan çocuklar vardı.

Karne günü geldi, kırmızı kurdeleli karneler sahiplerini buldu. Rasim Öğretmen, çocuklarına karnenin yanında yazın okuyacakları kitapları da hediye etti. Çarşambayı beklemeye koyuldu. Şehre giden araba çarşambadan çarşambaya uğrardı kasabaya. B…kasabasındaki A… köyüne gidebilmek epeyce büyüyordu gözünde.

Çarşamba geldi, hardal renkli valiziyle arabaya atladı, cam kenarındaki koltuğa oturdu. Gözlerinde mi yoksa gözlüğünde mi olduğu anlaşılmayan nemi silmek için gözlüğünü çıkarttı. Onu yolcu etmeye gelen K... kasabasının güzide insanlarına bir daha baktı, mavinin derinliğinde süzülen uçurtmalarla memleketine uğurlandı.

YAŞAMAK

GÜLŞEN FUNDA/ADAY ÖĞRETMEN

"karanlıkta dile getirmekten çekindiğiniz hakikat bir gün aydınlıkta işitilecek"

dünya, kainat, kendisine kün denen ne varsa, kainatın kökü, yaratılan her şey, ins ü cin, nefes alan ve almayan tüm mahlukat, türlü nebatat, şaşmaz ölçüyle gökte duran ay ve güneş, sonsuzluğun aynasında kendini seyreden yıldızlar gölgeleniyor şimdi, yalnızca yol göstersin diye anlatılanlar; yusuf ile rüyası, ibrahim ile ateşi, nuh ile tufanı, muhammed ile paramparça ay'ı, o berrak sözleri, yürüyüşleri, aydınlık kalpleri; binbir zahmetle aşılan yolları meryem ana kandili gibi, zayıf da olsa ışıldıyor şimdi; insanların gördüğü ve unuttuğu rüyalar gibi; zarifoğlu'nun endülüs'teyken aklına gelen yaşamak kelimesi; yedi harf, yedi gök gibi parçalara ayrılıyor, kararıyor şimdi; rüzgâr, yalnızca geceleri duyuluyor akra diyarında, akra diyarı'nın dilsiz melekleri, babalarımız ve tahta çanakta bir avuç külleri, annelerimiz ve dağların kalbinde kaybolan nehirleri, mezmurlarda feryat eden dilleri, ölümlerin ve yaşamların zayıf kalpleri, her sabah binbir tarlasından geçmiş gibi ortaçağ'ın ve gölgelerin, her gece binbir tarlasına yürür gibi çocukluğun ve ellerin, gölgeleniyor dünya, kainat, kendisine kün denen ne varsa, kararıyor; tüm görkemi ve vahşetiyle, tüm ihtişamı ve zulmetiyle, gölgelerde büyüyen çocuklarıyla ve harabe evleriyle; yaşamak kelimesini kalbinde taşımak isteyen çocuklarıyla –ki bu çocuklar on bir yaşındadır–, yalınayak çocuklarıyla, elleri neye dokunsa iz bırakan çocuklarıyla, babası intihar etmiş, annesi bırakıp gitmiş çocuklarıyla, her sabah ve her akşam aynı viran yere dönen çocuklarıyla, bir kitabın sayfasını çevirmekten bihaber çocuklarıyla, tekstil önlerinden geçerken anne babalarını; onların durmadan işleyen ellerini, onların omzuna asılan yaşamak kelimesini hatırlayan çocuklarıyla, hiçbir otobüs güzergâhında istanbul'a rastlamayan çocuklarıyla, yalnızca esenler'e ait çocuklarıyla, kalbinden geçenleri yalnızca duvarlara yazan semt çocuklarıyla, "kalbimiz kırıldı, kalbimiz" diyen semt çocuklarıyla; türkiye'nin dağlar ardında kalan camileri ve mum görmeyi unutan kiliseleriyle hiç karşılaşmayan çocuklarıyla; kimsesiz ribatlarıyla ve gürültülü otelleriyle göz göze gelmemiş çocuklarıyla, okul çıkışlarında eve dönüş yolunu uzatan, teneffüslerde yerlerde sürüklenen çocuklarıyla –ki bu çocuklar on bir yaşındadır–, ev çizdiğinde kalbini de çizen, eve giderken gölgesini de yanında götüren çocuklarıyla, rehberlik araştırma merkezinin tam teşekküllü rapor verdiği çocuklarıyla, umudu değil, ile kelimesinin hem edat hem bağlaç olduğunu öğrenen çocuklarıyla; halbuki göktedir çocuk;

yukarı yükselip bizi terk eden çığlıkları ve dualarıyla; kör kuyularda kalmış sesi yankı olup kendine dönse de; dağları bekleyen askerlerin çocuğu, askerleri bekleyen dağların umudu olduklarını bilmeseler de –ki bu çocuklar; sabahın koca bir yalan olduğunu fısıldayan horozlarla, kovan kovan gezen kirpilerle ve yutulmaya kanatlarından başlayan arılarla tanışmamış; apartmanların arasında kendilerine bahçe kurmuş, o bahçede ronaldo gibi koşmuş; mutfağa dahil edilen balkonlardan dışarıyı değil, yaşamak'ı izlemiş; dahası, kara gözleriyle dünyada aydınlık aramış; işe gitmek için metroya yürüyen, metroda yer bulmak için yürüyen, metrodan eve yürüyen kadınlarla; bakırköy'de, metrobüs merdivenlerinde kalem satan ihtiyarlarla [ki o ihtiyar, "kalem al, yazı yazarsın." demişti]; otobüs camına başını koyan esmer adamlarla; çürüme korkusuyla yaşayan elmanın kalbinde kımıl kımıl yürüyen kurtlarla; kalbindeki kurtlardan haberi olmayan zavallı elmalarla henüz karşılaşmamıştır– yarası bizzat çocukluğunda filizlenen, türkçedeki her kelime yaraları için birer tuz, yaraları için birer dağ ve kanımızda çiçekdağı'nı vuran sazlarıyla, gölgeleniyor tüm dünya; çocukların ellerinden başka bir şey kalmıyor esenler'in tüm caddelerinde; yürüyemediği tüm yollarla çarçabuk düğümlenen meczuplarıyla; yollarda kaybolan, yollarda vurulan, yollarda savrulan çocuk-adamlarıyla, daima gidecek gibi bakan, daima gidecek gibi duran dağlarıyla; elleri ve ayakları ve kalpleri ve gövdeleri üsküdar kadınlarından daha kolay eskiyen samatya kadınlarıyla, geceleri mutfak camından ışıl ışıl gemilere bakan kumkapı çocuklarıyla, bayramlarda ve seyranlarda dahi, kendisinden esirgenen, kendisinden esirgenen, esirgeyen ve bağışlayan allah'tan başka yurdu kalmamış, bu yüzden çocukları esirgeyen ama babasını bir türlü bağışlamayan kız çocuklarıyla, babasıyla göz göze gelememiş, evini yurt bilmemiş oğullarıyla, ağaçların gözü önünde dünyaya güvenini yitiren çocuklarıyla; anadolu'yu da irfanını da hatrı sayılır küfürlerle hatırlayanlarıyla –onlar, soysuzlar, muannit değildirler ancak tepeden tırnağa ittirler, defolup giderler, mağarası bol yerlere–, ve bir gece sonra, hem öldüğü hem öldürdüğü o savaştan sonra, bembeyaz kağıtları gövdesine kefen yapanlarla; akreplerle, yılanlarla dolu ahırlarda eşrefi mahlukâtlığını buruşturup atan yaşlılarıyla; kurban kanında, kendi kanıyla boğulanlarıyla gölgeleniyor tüm dünya; kainat, kendisine kün denen ne varsa; silahlarını bir kenara koyanlar, zaferle yahut yenilgiyle, işitin, bütün savaşlar kaybedildi; yeri bir nesneyle dolduruldu gövdelerin, kalplerin, sevgilerin; midesi uğuldayan topraklarıyla sindirildi insanlık; böcekleri ve zehirli yılanlarıyla, gövdelerde gezinen soğuk elleriyle, uzanan tırnaklar ve pençelerle, karanlıkta dile getirmekten çekindiğiniz hakikatlerle, bir aydınlıkta işitileceğinden bihaber, –yine de gün gelecek, gün gelecek, ey savaşı da barışı da yaratan, savaşı da barışı da lütfeden, savaşı da barışı da müfredata koyan bilginler, çatılardan haykırılanı işitecek çocuklar ve buna inanacak–, yine de gölgeleniyor dünya, kainat, kendisine kün denen ne varsa; gebe kadınlardan birinin kaynıyor karnı, elleri toprağı nasıl kavrayacağını unuturken ayakları çoktan yitirmiş gökleri ve yerleri ve dahi her şeyi, insanın isim verdiği her şeyi; kaynıyor karnı, kaynıyor kalbi, kaynıyor kızının parça parça olmuş eti; kaynıyor oğlunun parça parça olmuş eti; yaratılan her şey, ins ü cin, nefes alan ve almayan tüm mahlukat, türlü nebatat, şaşmaz ölçüyle gökte duran ay ve güneş, sonsuzluğun aynasında kendini seyreden yıldızlar fısıldıyor gebe kadına: filizlenmeyecek çocukların, soluk barınmaz içinde; der demez gölgeleniyor dünya, kainat, kendisine kün denen ne varsa; filizleri içinde düğümleniyor kadının, çünkü kün denmedi içindeki et parçasına, kün denmedi [bir gün yaralarıyla birlikte doğacak çocuğa].

MAKALE

ERKEN ÇOCUKLUKTA ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR NE KADAR ALTERNATİF? MONTESSORİ EĞİTİM YAKLAŞIMINA TEMEL BİR BAKIŞ

NURCİHAN ASLAN

Montessori felsefesinde; kişiliğin oluşumu üzerinde durulmakta, güçlü ve öz-denetim sahibi bir kişiliğin oluşturulması önceliklendirilmektedir.

İlk Çağlardan günümüze eğitim, insanoğlunun yaşamında en başat role sahiptir. Eğitim anlayışının değişim ve dönüşümüne baktığımızda kendini temel anlamda tekrarlayan ancak kalıpların dışına çıkmayı hep deneyenlerle harmanlanmış bir sistem görülmektedir. Eğitimde yaygın olan eğitim ve öğretim işlerini üstlenmiş "öğretmen" rolünün baskın olduğu anlayışın zamanla yerini öğrenme sorumluluğunu alan "öğrenen merkezli" anlayışına bıraktığı gözlemlenmektedir. Erken çocukluk eğitimine bu durumun yansıması ise "çocuk" merkezli bir yaklaşım olmuştur.

Çocuk merkezli olmanın en belirgin özelliği de çocuğun yararının gözetilmesidir. Eğitim sistemlerinde çoğunluğun benimsediği, ülkeler ve kurumlar tarafından organize edilen, bütünde payı büyük olan kısımları düşündüğümüzde; daha küçük kitlelere hitap eden, daha az kişice benimsenen, ancak etkililiği ortaya konmasına karşın farklı sebeplerle yaygınlaşmamış küçük parçaları "alternatif eğitim yaklaşımlar" olarak ifade edilmektedir.

Okul öncesi eğitimde dünyada uygulanmış ve halen uygulanmakta olan pek çok eğitim modeli bulunmaktadır. Ülkelerin eğitim anlayışları, yerel ihtiyaçları, kronosistemde meydana gelen değişimlere göre zamanın ihtiyacına uygun olarak alternatif eğitim modelleri değişkenlik göstermektedir. Eğitim modelleri ve yaklaşımlarını incelediğimizde; RegioEmilia, High Scope, Waldorf ve Montessori gibi çocuk merkezli pek çok uygulamanın olduğunu görmekteyiz. Bu modellere geniş perspektiften baktığımızda görülen genel hatlar; gelişimin temel alınarak, modellerin çocuk gelişiminin aşamalı bir sistemine uygun yapılandırıldığı görülmektedir.

Alternatif eğitim yaklaşımlarının temel yapıtaşlarını inceleyecek olursak; örneğin RegioEmilia yaklaşımında; eğitim, çocuğun "duvar"ları kendi kendine aşmasını sağlamayı hedeflemektedir. Metaforik olarak "duvar" ise kalıplamış anlayışlar, eski katı kurallar gibi çocuğun gelişimini engelleyen unsurları ifade etmektedir. RegioEmilia yaklaşımını, kurucusu LorisMalaguzzi "çocuklara ilişkin şeylerin sadece çocuklardan öğrenilebileceği" düşüncesiyle yetişkinlerin iyi birer gözlemci ve dinleyici olması gerektiğini belirtmiştir. Yaklaşımda "çevre" üçüncü öğretmen olarak görülmüş ve çocuğun somut deneyimler sağlarken kullandığı sembolik yolların hepsini de "çocuğun yüz dili" olarak ifade etmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri menşeili High Scope yaklaşımında ise, çocukların neyi nasıl yapacaklarına dair karar alabilme yeteneği ve tercihte bulunma becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır. Erken çocukluk eğitimcisi Piaget'in bu anlayışla ilgili sözleri oldukça nettir:

"Nesneleri tanıyabilmek için, kişi onlarla uğraşmalı, onlarda değişiklik yapmalı, yerini değiştirmeli, birleştirmeli, ayırmalı, tekrar birleştirmelidir. Bilgi, kişinin nesnelerle olan ilişkilerinden doğar"

Almaya menşeili Waldorf yaklaşımında eğitimin amacı; aklın, kalbin, yeteneğin bir bütün

halinde harmanlanarak, sanat yardımıyla çocukta irade, duygu ve düşüncenin geliştirilmesi ve nihayetinde benlik bilincinin geliştirilmesidir.

Montessori sisteminin kurucusu İtalyan tıp doktoru, pedagog ve antropoloji profesörü Maria Montessori (1870- 1952), mevcut sistemin desteklenmesi gerektiğini "Öğretimin bizimkinden tamamen farklı zamanlarda olduğu gibi aynı şekilde devam ettiği eski okulların kavramları açıkça yetersizdir." sözüyle ifade etmektedir. Dünyada yaygın olarak uygulanan yaklaşımlara bakıldığında Montessori eğitim yaklaşımı gibi onların da "çocuk merkezli eğitim anlayışını" benzer amaçlarla farklı açılardan geliştirmeyi amaçladıkları görülmektedir.

Montessori yaklaşımında da eğitimin nihai amacı, çocukta bireysel sorumluluk alabilme becerisinin geliştirilmesidir.

Montessori yaklaşımı diğerleri gibi alternatif bir yaklaşım gibi görünse de aslında dünyada pek çok önemli adım atmış insanın yaşam yolculuğunda uğradığı bir durak. Nobel ödülü alan bilim insanları, Grammy ödülü alan sanatçılar, herkesçe bilinen teknoloji ve sosyal medya kurucuları ve pek çok düşünce insanının bulunduğu liste uzayıp gitmektedir.

Maria Montessori, tıpkı kendi sistemiyle eğitim alan insanların oluşturduğu belirgin fark gibi, kendi yaşadığı yıllarda öncü isimlerden olmuştur.Döneminin baskın sistemine rağmen 1896'da İtalya'da tıp diplomasına sahip ilk kadın olarak mezun olmuştur. Hatta yaşadığı yıllarda Maria Montessori'ye İtalya'da 1000 Lirelik banknotlarda yer verilmiştir. Yaptığı çalışmalar bünyesinde 1907'de denetimsiz yoksul çocuklar için bir çocuk bakım merkezi olan Casa deiBambini'yi açtı. Orada, her çocuğun doğal öğrenme arzusu olduğuna inandığı şeyi teşvik etmek için sınıf ortamını ve öğrenme materyallerini tasarlamıştır. Montessori, hem öğrencilerini - hem çocukları hem de yetişkinleri "ne yaptığınızı bildiğinize ve yaptığınız şeye güvenmeye" davet etmiştir. Montessori sistemi; öğrenmeyi, öğrenme disiplinini aşılayan temel bir sistemdir ve öğrenmede çocuğun hızı, ilerleyişi, kendini olmak istediği yerde konumlandırması oldukça önemli görülmektedir.

Maria Montessori yöntemini; zengin, yapılandırılmamış bir çevreye yerleştirilen çocukların doğal olarak öğrendiği gözlemi üzerine kurmuştur. Bir eğitimci, öğrenmenin doğal aşamalarının gelişmesi için basitçe fırsatlar sağlayabilmektedir. Casa deiBambini'de çocuklar için iç ve dış mekanlar arasındaki ilişkinin, sınıf, bahçe ve doğal ortam ile etkileşimin önemi vurgulanmıştır. Aynı zamanda okulun açıldığı dönemde yaygın olmayan bir uygulamaya yer verilmiş; okul odaları çocuk boyutunda mobilyalarla donatılmıştır.

Öğretmenleri, çocuklara istedikleri gibi oynama özgürlüğü vermek için "kendiliğinden disiplin" ile eğitmiştir. Maria Montesori, sistemiyle o kadar başarılı olmuştur ki; 1910'da "Montessori Metodu" dünya çapında bilinen, ses getiren bir hale dönüşmüştür. Günümüzde en az 110 ülkede 22.000 Montessori okulu bulunmakta, binlerce Montessori ilhamlı kaynak üretilmiş ve üretilmeye devam etmektedir.

Montessori felsefesinde; çocuğun eğitim sistemi, çocuklardan yola çıkılarak kurulmuş olup kişiliğin oluşumu üzerinde durulmakta, güçlü ve öz-denetim sahibi bir kişiliğin oluşturulması önceliklendirilmektedir. "Çocuk, insanlığın mimarıdır." denilerek tabiatına uygun yapıda kendi ritminde, kendini inşa eden bir çocukluk tasavvur edilmektedir.

Montessori felsefesinin dayandığı temellere özetle baktığımızda karşımıza"hazırlanmış çevre" kavramı çıkmaktadır. Çocuklar kendine has bireylerdir. Her çocuk kendi ilgi ve eğilimine göre bağımsız olarak bu çevrede seçim yapar ve arzu ettikleri yerde, istedikleri kadar tekrar imkanına sahiptirler. Hazırlanmış bu çevrede çocuğa uygun Montessori materyalleri belirli bir düzende bulunmaktadır.

Materyallerin ortamdaki yeri, düzeni, sırası sabittir; bu düzen, güvenli ve sağlam bir yapıyı desteklemektedir. Çocuk kendi öğrenmelerini bu düzen içinde takip edebilmektedir; ne öğrendiğinin farkında olan çocuklar, öğrenmede adeta doğru çekmecenin içini doldurmaktadır. Montessori sisteminde, materyallerindeki yetişkin kontrolüne ihtiyacı en aza indirgeyen "hata kontrolü" özelliği bulunmaktadır. Çocuk, materyalleri kullanırken doğal olarak hatasını fark ederek, yetişkinlerden bağımsızlaşarak odaklandığı her ne ise bireysel çabası ile tamamlayabilmektedir. Yetişkinlerin görevi, çocuklara bu ortamı sunarak çocukların mevcut potansiyelini gerçekleştirmesi, özgür seçimler yaparak kendini geliştirmesi ve güçlü bir kişilik geliştirmesi için destekte bulunmaktır. Montessori, "Çocuklar, sınırlar ile özgürlüğe ihtiyaç duyar." diyerek temel kavramlardan olan "alıştırmanın tekrarı ve özgür seçim" kavramını vurgular. Özgür seçimler ise başıboşluk değil, belli sınırlar içinde disiplinli bir anlayışı ifade etmektedir. Örneğin, her materyalden ortamda bir adet bulunmakta; bu sayede bekleme, paylaşma ve sebat kavramları pekiştirilmektedir.

Montessori felsefesinin dayandığı temellerden bir diğeri "dikkatin polorizasyonu"kavramıdır. Montessori,üç yaşında bir kız çocuğunu gözlemlerlerken silindirleri yerlerinden çıkarıp yine yerlerine yerleştirdiğini görmüş ve onun bu alıştırnayı yoğun bir ilgiyle üst üste tekrarlaması dikkatini çekmiştir. Çocuğun dikkatinin dağıtılması için farklı şeyler yapılmasına rağmen 42 kez tekrarladığı görülmüştür. Çocuk aniden, adeta bir uykudan uyanır gibi durmuş ve mutlulukla gülümsemiştir. Yaşanan bu gözlemden sonra Montssori, bir çocuğun odaklanarak çalışmasını yaptığı görüldüğünde, çocuğun hiçbir zaman rahatsız edilmemesi gerektiğini söylemiştir.

Montessori felsefesinde dikkati çeken bir diğer kavram "emicizihin" kavramıdır. Çocukların çevreden gelen uyarıcıları almada ve özümsemede doğuştan bir yetenekleri olduğu, bu nedenle çocuğun ancak kendisi tarafından eğitilebileceği görüşünden hareketle, çocukların bilgiyi doğrudan fiziksel çevreden edinebilecekleri savunulmuştur. Bu nedenle zengin uyarıcılı bir çevre, emici zihni beslemektedir.

Montessori eğitiminde müfredat; günlük yaşam, duyusal alan, dil alanı, matematik, geometri ve kozmik alanı içine alan geniş bir içeriğe sahiptir.Çocuklar, günlük yaşam alanı içerisinde hayata hazırlanırken, duyusal alanda hayata açılan duyularımıza yönelik süreçleri deneyimlemektedir. Çocuk merkezli dil eğitimi ile iç ve dış dünyadaki olayları betimleyebilmekte, soyut kavramları soyutlaştırarak matematik pratikleri edinmektedirler. "Doğa, hayatın öğretmenidir." Felsefesiyle kozmik yaşam alanında çocuklar; insanın evrendeki yeri, eğitimde kültürel kodlar, kendisine (ben) ve tüm insanlığa (biz) dair algı gibi pekçok kavramı her alanın kendine has materyali ve öğrenme süreci ile deneyimlemektedir. Erken çocukluk eğitiminde çocuklar"küçük bilim insanları"gibidir. Eğitim yaklaşımı ne olursa olsun denemek, tekrar denemek ve denediğini geliştirmek, dönüştürmek ister. Eğitimciler olarak en ciddi işi oyun olan çocuklarımız için yaşamın kritik yılları olan okul öncesi dönemde "çocuk yararı ve katılımı" temel alınan her yaklaşımdan eklektik bir biçimde yararlandığımız; öğretim yöntem ve tekniklerimizi bu alternatif yaklaşımların en işlevsel yönleriyle donattığımız, yepyeni ve biricik anlayışlara dönüşen yeni yollar keşfettiğimiz bir eğitim sistemi bizlere çok yakın.

Sonuç olarak, ulaştığımız yer değil, yolculuktur aslolan. Söze nokta koymadan, konunun özüne başladığımız yerde biraz durup, düşünmeliyiz:

Erken çocuklukta alternatif yaklaşımlar ne kadar alternatif?

"ÖVGÜ, YARGIYI İÇİNDE BARINDIRIYOR"

KONUŞAN: DR. SERKAN DEMİR

Davranış Bilimleri Uzmanı Dr. Banu Gökcül ile öğrencilerin sınava nasıl hazırlanması gerektiği üzerine konuştuk.

Sayın Banu Gökçül, ortaokul ve lise öğrencilerimizi önümüzdeki günlerde zorlu bir sınav bekliyor. Bir davranış bilimci olarak sormak istiyoruz size; öğrencilerimiz sınava bu kadar az zaman kalmışken kendilerini nasıl motive edebilirler?

Aslında motivasyonu düşük görünen biri bize "Hedef benim için uzak." mesajı veriyor olabilir. Yani inanmıyor olabiliyor başaracağına. Kendi benlik tasarımı ile uygun bulmuyor da olabilir ona gösterilen hedefi. Bu yüzden motivasyonu yok diye kestirip atmak yerine bir insanın motivasyonu neden olmaz diye araştırmak, ona uygun sorular sorarak alacağımız cevaplara uygun davranış ve hareket planı geliştirmemiz gerekir.

Bunu nasıl yapabiliriz peki sevgili Hocam, ebeveyn ve öğretmenler olarak bizler?

Bunu yapabilmemiz için çocuktan/gençten alacağımız cevapları, sadece kulağımız ve eski algı filtrelerimizle değil, onun farklı bir birey olduğunun bilinci ile 'dinle'mek gerekir. Eğer motivasyonun düşük olmasının sebebi hedefin çok uzakta olduğu duygusu ise, çocukta/gençte "ben yapabilirim" inancını oluşturmamız gerekiyor. Hayatın en önemli kavşaklarından birine yaklaştılar. Bu önemli dönüm noktasında yaşadıklarını farkında olmak için zihinsel pratikler çok işe yarar. Çünkü bilinçaltı, gerçekle gerçek olmayanı ayırt edemez.

O halde çocukta/gençte "ben yapabilirim" inancını oluşturmanın yöntemlerinden bahsedelim isterseniz?

Bunun için benim de çalışmalarımda kullandığım; modelleme ve hedefleri zihinlerinde hayal ettirerek bir çeşit arzulanan geleceği, tüm duyuları ile kavrayacak (yaşıyormuşçasına) şekilde geleceğin simülasyonunu yaptırmak mümkündür. Böylece hem enerjilerini en ekonomik şekilde kullanmalarını hem de çocuğun bu teknikleri alışkanlık haline getirmesini sağlamış oluruz. Aileler ve öğretmenler, bu şekilde hedefleri çocuklar için ulaşılabilir hale getirebilirler. Tabii bu hedefler, sahici ve mantıklı olmalı. Gerçek olmayan hedefler asla motive etmez. Bu teknikte; zihinsel simülasyon ya da imgeleme teknikleri ile kendilerinin gelecekteki versiyonlara gidip -örneğin 1 sene sonralarına ya da 5 sene sonralarına- şimdiki kendilerine, yaptıkları neleri yapmamalarının ve yapmadıkları neleri yapmalarının onları başarılı kılacağına dair soru sorarak, bilgiyi yine kendilerinin gelecekteki versiyonundan alabilirler.

Bu durumda sizin de az önce söylediğiniz gibi başarı için sahici ve gerçek bir hedef oluşturmak çok önemli oluyor sanırım?

Kesinlikle çok önemli. Sahici ve gerçek hedefler derken, daha büyük bir hedefin parçası olmaktan bahsediyorum. Aslında en büyük sorun, öğrencilerin çoğunun hedefinin olmaması. Yani bilinçaltımızın diliyle söyleyecek olursak, ortada yakalanacak bir av yok. Bu durumda asıl iş, çocuğun/gencin güçlü yanlarına ve heyecanına göre hedef oluşturmak. Daha doğrusu, çocuğun/gencin hedef

oluşturması için gerekli ortamı sağlamak. Çocuk/genç, hedef oluşturursa ve hedefine ulaşabileceğini düşünürse o zaman motivasyonu yüksek olur. Bu motivasyon da dışsal değil, tam anlamıyla içsel motivasyon olur.

Peki, ulaşılabilir hedef yaratmak için çocuğumuza hem anne baba hem öğretmen olarak nasıl yardımcı olabiliriz?

Bazen bir iş yaparken, o işten o kadar keyif alırız ki zamanın nasıl geçtiğini anlamayız bile. Buna 'akışta olma' hali diyoruz. Bu anların, bu halin, yaptığımız işlerle ilgisi olduğunu biliyoruz. Çünkü bir kişinin 'becerisi' ile yaptığı işin 'zorluğu' arasındaki ilişki, kişinin o işten aldığı keyfi belirliyor. Beyin dopamin hormonu salgılıyor böyle zamanlarda.

Peki ya işin zorluğu, kişinin becerisinin üstündeyse?

İşte o zaman da kişi, o işi yaparken endişe duyuyor. Bu endişe çok uzun süre devam ederse "öğrenilmiş çaresizlik" başlıyor. Tam tersi iş, kişinin becerisine göre çok kolaysa bu sefer de kişi o işten sıkılmaya başlıyor. Bir süre sonra da o işi bırakıyor. Mesela biz NLP (Neuro Lingüsitik Programlama) teknikleri ile öğrenilmiş çaresizlik inanç kalıplarını "öğrenilmişlik çaresizlik"e dönüştürme üzerine çalışıyoruz. Bunlar da yine zihinsel yapabileceğimiz bir seri canlandırma teknikleri.

Toparlayacak olursak Sayın Hocam; kişinin o işi yaparken kendini "akışta olma" halinde hissetmesi, başarıyı doğrudan etkiliyor ve stres seviyesini azaltıyor diyebilir miyiz?

Evet, kesinlikle. Meşguliyetimizin zorluğu, becerimizin biraz üzerindeyse kendimizi akışta hissediyor ve zamanı kaybediyoruz ve çok mutlu hissediyoruz kendimizi. Dolayısıyla bu "akışta olma" anlarını hissederek ulaşılabilir hedefler için çalışan öğrenciler istiyorsak, o zaman anne baba olarak da, öğretmen olarak da çocuğun/gencin hem bilişsel hem beceri seviyesini bilmemiz gerekiyor. Stres sadece zevk verecek kadar, yani kendimizi zorlayacak seviyede oluyor. Yani sınava normal hazırlanmış bir öğrencinin stresi, sınav için 'bugüne kadar öğrendiklerinin değerlendirilmesi' yapıyor gibi algılaması şekline dönüşüyor. Yani başarılı olacak olmayacak gibi bir konu ortadan kalkıyor, sonuçlar kendisinin durumu ile ilgili geri bildirim verme noktasına geliyor. Bir egzersiz olarak mesela her deneme sınavına o gün gerçek üniversite sınavına giriyor gibi yapabilir. Yani bugünden sonra hergün yapacağı testleri ve deneme sınavlarını -tek başına ya da dershane ile neyse- gerçek sınav olsa nasıl giyinirdi, nasıl otururdu, nefesini nasıl alırdı, ne görür, ne duyar, ne hissederdi şekline dönüştürürse eksik gördüğü konuları tamamlaması ile gerçekçi bir fikre sahip olacaktır.

Bu durumda bir davranış bilimleri uzmanı olarak sizin; anne babalara ve öğretmenlere "Çocuğun motivasyonu yok." demeden önce iyi bir gözlem yapmalarını önerdiğinizi söyleyebilir miyiz?

Evet, tabii. Anne babalar ve öğretmenler, çocuğun yeterli olmadığını düşünebiliyor, öğrenciyi tembellikle, sorumsuzlukla hatta aptallıkla suçlayabiliyor. Yani sorunun davranışsal boyutta olduğunu anlayamayıp davranış boyutunda geri bildirim verip bunu düzenlemek yerine kimlik düzeyinde, bilinç dışlarına, neredeyse ömür boyu silinmeyecek işaretler; yetersizlik, beceriksizlik ve değersizlik konusunda beyinlerine mesaj gömebiliyorlar maalesef.

Çocuğa sık sık "Seninle gurur duyuyorum" demek motivasyon için önemli midir peki?

Dozu iyi ayarlamak lazım. Aşırı övgü ile büyüyen çocuk, sürekli dışardan onay bekleyebiliyor. Gereksiz övgü ve yersiz pohpohlama, hem iç motivasyonu hem iş disiplini hem de otokontrolü öldürüyor. Her insanda onaylanma ihtiyacı vardır, başkaları tarafından kabul görmek isteriz. Ama araştırmalar gösteriyor ki sürekli övülen ya da eleştirilen, yargılanan çocuklar ya çok hırslı oluyor ya mükemmeliyetçi oluyor ya da içine kapanık oluyor. Ne yazık ki fark etmiyoruz, ama övgü olduğunda her zaman yargı da oluyor. Yargıyı içinde barındırıyor övgü.

Çocuğun daha okula dahi başlamadan önceki aile ortamında yıllarca duyduğu söylemler ve kelimeler de okul hayatındaki sınav başarısını etkiler mi?

Etkiler, evet. Şöyle ki; evde çocuğa söylenen kelimeler ve cümleler öncelikle onun bilinçaltını etkiliyor, bilinçaltı da davranışları etkiliyor tabii. Geçmişe dönüp baktığınızda ailenizin size sık sık tekrarladığı cümleleri hatırlarsınız. Onlar sizin hayatınızı büyük ölçüde etkilemiştir. Eğer olumsuzsa o cümleler, bunları tespit edip kurtulmak çok önemlidir. İnsanın hayatını şekillendiren bazı temel, çekirdek inançlar var. Bu inançlar aile tarafından çocuğa söylenen cümleler ve davranışlar ile oluşuyor. Bu söylemleri ve inançları keşfetmek çok önemli.

Nedir bu inançlar ve söylemler Sayın Hocam? Aile bunları nasıl oluşturuyor?

Bir insanı bir iki dakika dinlediğinizde dahi onun yaşadığı hayatı ve anlam dünyasını, diğer insanları ve hayatı nasıl gördüğünü anlayabilirsiniz. Mesela bazı insanlar, diğer insanları kötü, çıkarcı ve güvenilmez; bazıları ise iyi ve güvenilir olarak görür. Bazı insanlar, sadece başlarına gelen kötü olaylara dikkat eder ve şanssız olduğu sonucunu çıkarır; bazı insanlar ise başlarına gelen olumlu olaylara dikkat ederek şanslı oldukları sonucuna varırlar. Yapılan araştırmalardan biliyoruz ki yaşam, şans ve şansızlık anlamında, başımıza gelen olaylar anlamında hepimize eşit davranıyor; biz olayların farklı yerlerine dikkatimizi veriyoruz sadece.

O halde öncelikle ailelerin kendi inanç kalıplarına ve davranışlarına dikkat etmeleri gerektiğini söyleyebilir miyiz bu durumda?

Kesinlikle öyle. Ailede cümleler ve söylemler olumlu bakış açısı ile verilmelidir. Tabii ailede olumlu bakış açısı yoksa zaten veremez. Ebeveynler ilk önce kendilerini analiz etmelidir. Olumlu, uyumlu davranış ve tutum sergileyen ebeveynlerle yetişen çocuk, dünyanın en mutlu ve huzurlu insanı olur. Çocuk/genç, hayatın kontrolünün elinde olduğunu bilmeli, "Ben yapabilirim." diyebilmeli. Aile çocuğuna "Yeteri kadar çalışarak her şeyi başarabilirsin." diyebilmeli. O zaman çocuk/genç, yaptığı her işe emek verecektir. Hayatın adil olduğu inancı, başarı için çok önemlidir. İçine doğduğumuz kültürün taşıyıcıları olduğumuzu unutmamalıyız. Örneğin aile çocuğunu "Aman ne olacağı belli olmaz, garanti bir işin olsun." diyerek yetiştirirse; çocuk, yetişkin olduğunda endişeli bir hayat sürer, geleceğe umutla bakamaz, motivasyonu düşer, korkularının üzerine gidecek motivasyonu kalmaz ve risk alamaz.

O halde ebeveylerede çok rol düşüyor?

Anne baba rol modeldir çocuğuna. O yüzden onların kendi kendileri ile kurduğu ilişki çok önemlidir. "Çocuklar, ebeveynlerin dışarıya çıkmış sırlarıdır." denmesi boşuna değildir. Bu ne demek? Aslında çocuklar, anne babanın kendilerinden gizledikleri 'iç çocuklarını' temsil ediyor. O zaman anne baba, kendi iç çocuklarına nasıl davranıyorsa, çocuğuna da öyle davranıyor. Örneğin, kendini yargılayan ebeveyn, çocuğunu da yargılıyor. Kendisinden sıkılan ebeveyn, çocuğuyla da sıkılıyor. Bu durumda kendimizle olan ilişkimizi analiz eder, anlar ve iyileştirsek, çocuğumuzla olan ilişkimiz de düzelir. Aslında tüm insanlarla olan ilişkimiz, kendiliğinden iyileşir o zaman. Böylece yaşamımızda kendi potansiyalimizi dolu dolu yaşamaya başlarız.

Son olarak başarı üzerine biz öğretmenlere ve ebeveynlere ne söylemek istersiniz?

İç motivasonu gelişmiş biri daha başarılı oluyor, bunu biliyoruz. Öğrencilere biri tarafından tahakküm altına alınmadan içdisiplin ve sorumlulukla hareket etmenin ruhsal doyum getireceğini hissettirdiğimizde, bunu içselleştirmeleri de kolaylaşıyor. Başarılı hissetme hallerinin alt biçemlerini tüm zor zamanlar ve özellikle sınav anına ve geleceklerine takıldığımızda bilinçaltı bu geleceği oluşturmak üzere uyaranlar arasından seçimler yapıyor. Yani dikkat neredeyse enerji oradadır prensibi çalışıyor, zihnin derinliklerinde başarıyı seçiyor kişi çünkü başarının sağladığı ruhsal doyumu tatmış olduğu için bunu tekrar yaşamak istiyor.

Sayın Hocam, bu çok değerli bilgileri bizlerle paylaştığınız için teşekkür ederim.

MAARİF KONGRESİ (1921)

DR. SELÇUK OSMANOĞLU

1921'de toplanan Maarif Kongresi'nin açılması, zafere dair endişenin olmadığı izlenimini vermiş milletteki maneviyatı yükseltmişti.

Milli Mücadele dönemimizin en kritik safhalarından biri Kütahya – Eskişehir Muharebeleridir. İnönü Muharebeleri'nden birkaç ay sonra Yunanlar taarruza geçerek işgal sahalarını genişletmek ve bu suretle Türkleri Sevr Antlaşması'nı kabule zorlamak istediler. 10 Temmuz 1921'de başlayan Yunan taarruzu neticesinde 13 Temmuz'da Afyon, 17 Temmuz'da Kütahya ve 19 Temmuz'da Eskişehir Yunanların eline geçti. Türk orduları yeni bir müdafaa hattı kurmak için Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Sakarya Nehri'nin doğusuna çekildi. Yunanlar taarruzlarıyla Polatlı yakınlarına kadar gelmişlerdi. Ankara'dan top sesleri işitiliyordu.

Harbin tam da bu buhranlı dönemlerinde Ankara'da Maarif Kongresi açıldı. Düşmanın Ankara'yı tehdit eden taarruzları dahi daha evvel planlanan kongrenin toplanmasını engelleyemedi. 15 – 21 Temmuz 1921 tarihlerinde toplanan Maarif Kongresinin, toplanma şartları bakımından tarihte benzeri görülmemiştir.

Mustafa Kemal Paşa kongreye cepheden belinde kılıcıyla gelerek katılmış, açılış konuşmasını da bizzat kendisi yapmıştır. Kongreye katılan 250'nin üzerindeki erkek ve kadın öğretmenlerin her biriyle el sıkışıp tek tek selamlaşmıştır.

Atatürk'ün açılış konuşmasında, eğitimin milleşmesine dair görüşleri fevkalade önemlidir. Atatürk, öğretmenlere hürmet hisleriyle dolu konuşmasında bir milletin yetişmesinde ve cehaletle mücadelesinde öğretmenin önemini sıklıkla vurgulamıştır. Öğretmenlerin vazifelerini "mukaddes" olarak nitelemiş ve bu yolda onlara başarı dileklerinde bulunmuştur:

"Muhterem Hanımlar, Efendiler!

Harb-i Umûmî memleketimize bir mağlubiyet getirdi. Düşmanlarımız bunu vesile bilerek milletimizi tamamen imhâ etmek istediler. Buna karşı meydana gelen Millî Mücadele ruhuna Ankara'da muazzam bir sahne oldu. Bizi yaşatmamak isteyenlere karşı yaşamak hakkımızı müdafaa etmek üzere toplananTürkiye Büyük Millet Meclisi, burada, Ankara'da toplandı. Bugün Ankara milli Türkiye'nin milli eğitimini kuracak olan Türkiye Muallime ve Muallimler Kongresi'nin toplantısına sahne olmakla da iftihar etmektedir.

Asırlarca süren mücadelelerin ortaya çıkardığı ağır yüklerin devletimizde meydana getirdiği yaraların tedavi için harcanacak himmetlerin en büyüğü hiç şüphesiz irfan yolunda harcananlardır. Gerçi bugün maddi ve manevi kuvvet kaynaklarımızı, milli sınırlarımız dâhilindeki memleketlerimizde işgalci bulunan düşmanlara karşı kullanmak mecburiyetindeyiz. İrfan-ı memleket için tahsis edilebilen şey, müstakbel maarifimize dayanak noktası olacak bir temel kurmağa kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şartlar ve vasıtalara malik oluncaya kadar geçecek mücadele günlerinde dahi kemal-i dikkat ve itina ile işleyip çizilmiş bir milli terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden verimli bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlamaya mesai sarfetmeliyiz.

Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim

bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve fıtri niteliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, milli tarihimize yakışan bir kültürü kastediyorum. Çünkü milli davamızın başarıya ulaşması, ancak böyle bir kültür ile temin edilebilir. Olduğu gibi alınan bir ecnebi kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir.

Kültür, milli fikirlerimize dayanan zeminle oluşturulabilir. O zemin, milletin öz karakteridir. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliği ile taarruz eden bilumum yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve efkârı milliyeyi kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvveyi ruhiyesi bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. Daimî ve müthiş bir mücadele şeklinde tebarüz eden hayat-ı akvamın felsefesi, müstakil ve mesut kalmak isteyen her millet için bu evsafı kemal-i şiddetle talep etmektedir. Teferruatını tamamen erbab-ı ihtisasına bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki umumi nokta-i nazarımı ikmalden ifade için yeni neslin teçhiz olunacağı evsaf-ı maneviye meyanında kuvvetli bir aşk-ı fazilet ve kuvvetli bir fikri-i intizam veinzibattan da bahsetmek zaruretindeyim.

İşte biz, bu Kongremizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında müdavele-i efkâr etmeği değil belki serdettiğim şartları haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekâlet'inin halkı tanımış, muhiti ve memleketi takdir etmiş muallim ve mütehassıslardan mürekkep bir ilim ve irfan kongresini Ankara'da toplamağı düşünmüş olmasını ve bugünkü zor şartlara rağmen bu teşebbüsünde muvaffak olmuş bulunmasını kemal-i takdirile yâd ederim. Huzurunuzda ve huzur-ı millette millî maarifimiz hakkındaki nokta-i nazarımı ifadeye imkân veren bu vesileden istifade ederek geleceğimizin kurtuluşunun aziz öncüleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hürmet dolu hislerimi zikretmek isterim. İstikbal için hazırlanan vatan evlatlarına, hiçbir zorluk karşısında teslim olmayarak, kemâl-i sabır ve metanetle çalışmalarını ve tahsildeki çocuklarımızın ebeveynine de yavrularının ikmal-i tahsil için her fedakârlıktan kaçınmamalarını tavsiye ederim. Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar sebatkâr oldukları tarihen müspettir. Silâhıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele mecburiyetinde olan milletimizin birincisinde gösterdiği kudreti. ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin saf seciyesi istidat ile doludur. Ancak bu tabiî istidadı inkişaf ettirebilecek usullerle mücehhez vatandaşlar lâzımdır. Bu vazife de sizlere teveccüh ediyor. Hükümet-i Milliye'miz, kemal-icidiyet ve samimiyetle arzu ettiği derecede Türkiye muallime ve muallimlerinin hayat ve refahını henüz temin edememekte olduğunu bilirim. Fakat milletimizi yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifeyi yerine getiren yüce heyetinizin bugünün vaziyetini nazar-ı itibara alacağından ve her zorluğa göğüs germe ile bu yolda gayet metanetle yürüyeceğinden şüphem yoktur.

Vazifeniz pek mühim ve hayatidir. Bunda muvaffak olmanızı Cenabı Hakk'tan temenni ederim."

'Muallimler Kongresi Açıldı', Yenigün, 17 Temmuz 1921, s.

Maarif Kongresi, savaşın şiddetli bir döneminde toplanmıştı. Daha çok ilk ve orta mektep düzeyindeki sorunların tartışıldığı kongrede bu koşullar altında tüm sorunların çözülebilmesi elbette mümkün değildi. Ancak kongreyi önemli kılan da zaten toplanma koşulları ile birlikte verdiği mesajdı. Birincisi kongrenin düşmandan kurtuluş mücadelesi verilen ve savaşın şiddetli bir vaziyet aldığı döneminde toplanmış olması, yeni kurulmakta olan devletin eğitime ne kadar büyük bir önem verdiğinin göstergesiydi. İkinci olarak maarif kongresinin açılması zafere dair endişenin olmadığı izlenimini vermiş, milletteki maneviyatı yükseltmişti.

Bu yazıda tamamına yer verdiğimiz Mustafa Kemal Paşa'nın kongredeki açılış nutku, gelecekteki Milli Eğitim politikalarının dayanacağı temel esasları içermekteydi. Bu anlamda 1921 yılındaki bu Maarif Kongresi, 1939'dan itibaren toplanan ve Türkiye'de eğitim politikalarının belirlenmesinde önem taşıyan eğitim şuralarının da temelini oluşturmaktadır.

DENEME

EĞİTİM VADİSİNDE METAFİZİK YOLCULUK

İLHAN KURT

Eğitimin bilimsel yürüyüşünün önüne geçmeden neslin manevi gelişimine ve doyumuna hitap edecek bir müfredat mutlaka geliştirilmelidir.

Harappalardan Azteklere, Azteklerden İnkalara, İnkalardan Mısır'a, Mısır'dan Ötüken'e, Ötüken'den insanlığın döl yatağı Mezapotamya'ya, oradan da çöllerin vahaya döndüğü Hicaz'a kadar insan varlığının iz bıraktığı her coğrafyada inkar edilemez bir gerçek var ki, çağların getirdiği her türlü algı ve anlayışa, bunun verdiği değişime, kültürel mirasın aktardığı/aktaramadığı olgulara rağmen insan yine aynı Adem'dir yine aynı Havva'dır.

Plastik kalp cerrahlarının kalpleri zıplatan neşterlerinin, kablosuz ağların akıl almaz iletişim cihazlarının, kozmik âlemin en fantastik yolculuklarının dahi mutlu edemediği insanı kendi vadisine çağıracak; onu gittiği yerden yeniden kendisine getirecek yegâne unsur, gönlünün fethidir. İnsanın kendi dahi bu kaybın içinde meselenin farkında olmasa bile…

Gönül ile zihin arasındaki çetrefilli bağı, varsın felsefe her türlü yoruma tabi tutsun, varsın psikiyatri insin insanlığın çocukluğuna, orada arasın; insan hep kalbinden yakalandığı yere bağlanmıştır. Bu bağın verdiği şevk, her zerresi ile beraber aklı da teslim etmiştir gönlün eline.

Bütün bilenlerin işaret ettiği gönül, ilk insan ile keşfedilmiş bir coğrafyadır. Bu coğrafyanın serin, sıcak, sert, yumuşak bütün rüzgârları ondaki yaşama dair birer damar atımıdır.

Öyle görünüyor ki, bilimin en akıl alıcı buluşları karşısına gönlün bir "aşk" deyişini koyanlar, insanlığın coğrafyasına dönüş zaferinin altına imzasını atacaktır. Büyük şaşası ve erişilmez cakası ile bilim, bugün zihni esir alsa da bir "seviyorum" sözü karşısında, bütün o zincirler eriyip gidecektir.

Eğitimi, insanın kendisini buluşunda bir metodoloji; bir bilim kabul edenlerin dikkatlerini üst düzeyde buraya çekmek gerekir. Bu öneri bilimin inkâr edilemez bir yükselişe geçtiği çağımızda aklın bu minvaldeki yolculuğuna ket vurmak amacında değildir. Tam tersine bilimin insanın merhamet yanına doğru yol alması adına karşılık bulması gereken bir çağrıdır bu.

İnsanı metodolojik olarak eğitmenin tarihi, eskilere dayanır. Söylentiye göre Platon Akademisi'nin kapısında "Matematik, Geometri bilmeyen içeri giremez." yazılıdır. Batı'nın yönlü akademilerinin kapılarından dahi sokmadığı bu anlayış, yöntem olarak Descartes ile daha da bir sistemleşmiş ve duyular güvensiz ilan edilerek metafizik yavaş yavaş yaşamdan kovulmuştur. Vahiyden insan sözüne evrilen dinlerinin bu yöndeki çabaları da yetersiz kalmıştır. Nihayetinde insanlığın duyuları, Friedrich Nietzsche'in "Tanrı Öldü" diye buyuran Zerdüşt'ünün dudaklarıyla metafiziğe kapatılmış ve insan aklın esiri haline getirilmiştir.

Buna karşın akıl, kalp dengesini gözetmeyi ön plana alan Doğu felsefesi Konfüçyüs'ün akıl ile gök arasında denge kurma gayretine şahit olmuştur.

Hint felsefesinin mistisizme teslim bakışı ise insanı tek kanatlı uçmaya mahkûm etmiş bir yaklaşımı temsil ediyordu. Bunlara karşın İslam filozofları, akıl- kalp dengesini gözetmeye çalışsalar da zamanla metafizik fizik ağır basınca tasavvuf başköşeye oturmuştur. Böylece insanın bilimsel kanadı ihmale uğramıştır.

Bir eğitim yazısında bunlara neden değiniyorum? Değiniyorum çünkü eğitim ile ilgili bütün yaklaşımlar, çağlarındaki anlayışın yansıması sonucunda bazı metotlar belirlemiştir. İster sistemsel ister daha küçük çapta gelişen eğitim yaklaşımları olsun felsefenin belirlediği çerçeveyi yırtıp atma başarısını gösterememiştir. Batı eğitiminin pozitivizme kayışı da Doğu okulunun mistisizme kayışı da bunun bir sonucudur.

Tarihin çağlara kaynaklık eden aynasından yansılar, bugün bu çağda eğitim yaklaşımlarının nasıl olduğunu açıkça ortaya koyabilmektedir. Bugün her ne kadar inkâr edilse de pozitivist bakış açısı bizim eğitimimize yol gösteren felsefedir. Bilimin akıl almaz yükselişi karşında geri kalmama adına atılan telaşlı adımlar, eğitimimizin bilimsel bir hummaya yakalanmasına sebep olabilir. Buna karşın gidişatı görenler tarafından olarak dinimiz özelinde müfredata üflenen metafizik soluklanmalar, neslimizi bu hummadan kurtarabilecek yeterlilikte midir? Koca bir soru işareti! Yok, yok! Bir değil birkaç soru işareti…

Ne yapmalı, her sorunun alnına yapıştırılmış eski, soluk, yazıları dökülmüş paslı bir etikettir. Biz o etiketi cevapla parlatalım: Eğitimin bilimsel yürüyüşünün önüne geçmeden neslin manevi gelişimine ve doyumuna hitap edecek bir müfredat mutlaka geliştirilmelidir. Çağın özelliğine ve öğrencilerin yaş seviyelerine göre doğrudan onların ruh dünyasını metafizik hazlara yönlendirecek bir müfredattan bahsediyorum. Öyle endişeli bu gidişata "değerler eğitimi" adı altında yama biçiminde geliştirilen çözümlerden bahsetmiyorum. Materyalist bakışın dünyayı esir alan pozitivist baskıları karşında tavrımız açık ve net olmalıdır. Ana sınıflarından hatta aile eğitimden hatta ve hatta anne karnında eğitimden başlanarak bu manevi eğitim, çocuklarımıza mutlaka verilmelidir. Nasılı ciddi bir çalışmanın ürünüdür. Ne zaman sorusunun cevabı ise "hiç gecikmeden, hemen"dir. Bu minvalde atılacak ilk adım ünitelendirilmiş müfredat yerine; bu manevi yolculuğu çocuklarımıza yaşatacak kitapların seçimi ve yıl boyunca kazanımlar üzerinden bu kitapların okunması, irdelenmesi, analizi ve dahi sentezidir. Bu yöntem ilkokul 3. sınıftan itibaren yaş özellikleri dikkate alınarak dozajı seviye seviye artırılarak uygulanması gereken bir yöntemdir. Özellikle Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih, Edebiyat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin öğretim metodunda bu yeniliğe hızlı bir planlama ile geçilmelidir. Bunun yanı sıra yeni dersler ihdas edilmeli ve eğitimimizin manevi yolculuğuna destek olunmalıdır. Elbette eğitimin diğer kanadı, yani pozitif ilimler ise kendi yöntem ve teknikleriyle ezberden kurtarılarak uygulama alanlarına yani atölye ve laboratuvarlara mutlaka sokulmalıdır. Pozitif bilimlerin insana karşı değil insana yönelik gelişimin sağlanabilmesi ise ancak bahsettiğim bu metafizik eğitimin verilmesinden geçer.

Sevgiyi, saygıyı, vefayı, samimiyeti, inancı, dostluğu, güzelliği, iyiliği nesilden nesile aktarmanın başkaca yolu da yoktur. Bırakın eğitim politikalarına yön verenleri, eğitime kıyıdan köşeden eli uzananların dahi boynunun borcudur bu.

ÜÇ İDİOT'UN SORDUĞU:
MESLEK EDİNMEK Mİ YOKSA DEĞERLER Mİ?

SERDAR ARSLAN

Aamir Khan'ın Üç İdiot ve diğer birçok filmi, eğitimin bireyin ihtiyaçlarına ne düzeyde cevap ürettiği konularını merkeze koyup tartışan filmlerdir.

Abraham Maslow, ihtiyaç pramidinin en tepesine insanın kendisini gerçekleştirmesini koyar. Hemen altında da insanın değer ihtiyaçları vardır. Daha altta ise yaşamsal temel ihtiyaçları. İhtiyaç alanları arasındaki sınırlar saydam olsa da, teoride yer alan hiyerarşi ifadesi önem sıralamasında birini diğerinin önüne yerleştirmektedir. Teoriye göre başarı, saygı duyma ve saygı duyulan bir birey olma; ahlak, yaratıcılık, hakikate temas gibi değerler en üstte yer alır.

Eğitim sistemleri, insanların saygınlık ve kendini gerçekleştirme gibi daha üst seviyedeki ihtiyaçlarına cevap üretmek adına kurulmuştur. Fakat zamanla önceliklerin yer değiştirmesi, eğitimin üst değerlere yönelik çabasından vazgeçip altta yer alan ihtiyaçları hedeflemesine yol açmıştır. Bu değişimde şüphesiz küresel çapta karşı karşıya kalınan ekonomik ve de sınıfsal ihtiyaç önceliklerinin payı büyüktür.

Eğitim sistemlerinin bireyin hangi basamaktaki ihtiyaçlarına cevap ürettiğinden hareketle sistemlerin kalitesi de tespit edilebilir. Bireyin fıtratı itibariyle saygınlık ve kendisini gerçekleştirme gibi üst değerlere meyline rağmen içerisinde yer aldığı eğitim sisteminden dolayı daha temel ihtiyaçlarda karar kıldığı gözlemlenebilir. Bahsini ettiğimiz tüm bu meselelerin alt metin olarak tartışıldığı bir filmdir Üç İdiot filmi.

***

Söz konusu filmin yapımcısı ve başrol oyuncusu Aamir Khan, son dönem popüler Hindistan sinemasının önemli bir figürü. Özellikle eğitim odaklı filmleri tüm dünyada beğeniyle izlenen yapımlar. 2007 yapımı Yeryüzündeki Yıldızlar, 2009 yapımı Üç İdiot ve diğer birçok filmi, eğitimin bahsini ettiğimiz bireyin ihtiyaçlarına ne düzeyde cevap ürettiği konularını merkeze koyup tartışan filmler. Eğitimin Hindistanlı bir film yapımcısının temel konularından biri olmasında şüphesiz Mahatma Gandhi'nin etkisi büyüktür. Aamir Kahan'ın filmlerinde Gandhi'nin erdem temelli öğretilerinden ilham alıyormuşçasına, var olan sisteme sivil ve şiddet içermeyen bir karşı koyuş tavrı sergileyen karakterler sıklıkla yer almakta. Üç İdiot filminde de gittikleri mühendislik okulunda maruz kaldıkları dayatmalara karşı koyan üç kafadarın maceralarına şahitlik ediyoruz.

***

Kraliyet Mühendislik Fakültesinde eğitim gören Rancho, Farhan ve Raju arkadaştır. Okulun son derece disiplinli, "Virüs" lakaplı dekanı, öğrencilerin meslek edinip ekonomik olarak kendilerini güvence altına almalarını nihai hedefleri olarak sürekli telkin etmektedir. Bu hedefe ulaşmak için de çok çalışıp sınavlarında yüksek puanlar almalarını şart koşmaktadır. Bunun dışındaki hedefler, gereksiz ve gerçeklikten uzaktır. Hem toplumsal hem de ekonomik dayatmalar da Dekan'ı bu ısrarında haklı bir noktaya taşır.

Dekan'ın temsil ettiği sistem, yukarda bahsini ettiğimiz hiyerarşinin alt basamaklarında yer alan temel ihtiyaçların karşılanmasının kişi için yeterli olacağına vurgu yapmaktadır. Ona göre insanın değerler ve kendisini gerçekleştirme noktasındaki ihtiyaçlarına yönelik eylemleri basit eylemlerdir. Bu düşüncesini Rancho'ya "Basit bir dil istiyorsan git güzel sanatlara yazıl." telkini ile aktarır. Ne var ki Aamir Khan'ın canlandırdığı Rancho karakteri, Dekan'ın aksine, kişinin mutluluğunun sadece bir iş sahibi olup ekonomik anlamda kendisini güvence altına almaktan ibaret olmadığının altını çizer. Ona göre aslolan yaşamla irtibat kurmak ve yapılan işin insanın değer dünyasına etki etmesidir. İki ayrı yaklaşım, film boyunca çeşitli konular üzerinden karşılaştırılır. Dekan'ın ezberci ve deneyimden uzak eğitim modelini uygulayan Chatur; Rancho ve arkadaşlarının yaklaşımının yanlışlığı noktasında bir iddialaşmaya gider. Neticede kazanan Rancho ve arkadaşları olur. Fotoğraf çekmeyi seven Farhan az kazansa da başarılı ve mutlu bir fotoğrafçı, Rancho da bir bilim adamı ve eğitimci olur. İkisi de yaptıkları ile mutludur. Ve mutluluklarında başkalarını değil kendi memnuniyetlerini baz almaktadırlar. Öte taraftan okulu sondan ikinci olarak bitiren Raju, dürüstlüğü sayesinde derslerinde başarısız olmasına rağmen bir iş sahibi olur.

Rancho okulu birincilikle bitirmiştir. Tüm ders içeriklerini harfi harfine ezberleyen Chatur ikinci olur. Chatur'un ikinci olması ve de iyi bir işe girmiş olması, filmde karşılaştırılan iki durumu ayırt etmek noktasındaki keskinliği ortadan kaldırmaktadır. Yani verili eğitim sistemine uyum gösterenlerin de sistemin insan fıtratına ters düşen noktalarına karşı duranların da başarılı olduğu sonucu çıkmaktadır. Ne var ki mesele; insanın Maslow'un hiyerarşisindeki üst basamaklara ne şekilde çıktığı olduğunda, Rancho ve arkadaşlarının yaptığının kıymeti ortaya çıkmaktadır.

***

Eğitimin içeriğini donuk ve yaşamdan bağımsız olarak görüp kâğıttan zihne ve oradan tekrar kâğıda aktarmak olarak görmek; meslek edinmeyi ve ekonomik anlamda bir başarıyı getirse de, insanın değerlere yönelik isteklerine ve kendisini gerçekleştirme noktasındaki rolüne katkı sağlamamaktadır.

Filmin üç saate yakın sürede tartıştığından hareketle çıkan sonuç budur.

MAKALE

DİSİPLİNLERARASI SANAT EĞİTİMİ

DR.FİLİZ KARA BİLGİN

Leonardo da Vinci, El-Cezeri, Albert Einstein gibi pek çok bilim insanının bilimle ilgili oldukları kadar sanatın bir boyutuyla da ilgili oldukları görülmektedir.

21. yüzyılda bilgi toplumu olma noktasında bilgiye ulaşma, ulaşılan bilgiyi çok yönlü inceleme, analiz etme, geçmişte edinilen bilgilerle sentezleyerek yeni söylemler oluşturma, çözüme/sonuca ulaşma büyük önem kazanmıştır. Çağdaş eğitimde de didaktik öğretilerden uzaklaşarak bilgiyi kullanan ve yeni bilgiler üreten nitelikli bireyler yetiştirme, öne çıkan noktaların başında gelir. Olayların bütünsel ele alınması çok yönlü ve disiplinlerarası bir yaklaşımla mümkündür. İki ya da daha fazla disiplinin karşılıklı etkileşimi olarak açıklayabileceğimiz disiplinlerarasılıkta bir disiplinde olan değişim ya da gelişim diğer disiplinde de değişime sebep olur. Oluşan bu etkileşim, aynı zamanda disiplinlerarasında bütünleşmeyi de sağlar.

Sanat eğitiminde disiplinlerarası anlayışta; bilim, fen, tarih, matematik, dil gibi farklı alanlarda benzerlik ve karşıtlıkları bir arada ele alıp kullanmak, yaratıcılığı ön plana çıkarır. İnci San (1985), sanatın olduğu kadar bilim ve teknolojinin de olmazsa olmazı olarak nitelendirebileceğimiz yaratıcılık kavramını yepyeni ilişkilerin kurulması, yeni bireşimlere varılması, yeni düşünce, yeni sonuçlar, yeni yaşantılar ve ürünler ortaya koyulması olarak tanımlar. Sanatın içinde disiplinlerarası bağlantıları gözlemleyen çocukların farklı kaynaklardan beslenerek genişleyen özgürlük alanları sayesinde ortak ve etkin dil yapısı gelişir, dünya algıları zenginleşir.

Çoklu zeka kuramını ortaya koyan Gardner; matematik, sosyal bilimler, doğa bilimleri gibi disiplinlerin sanatla bütünleştirilmesinin soyut düşünmeyi, bilişsel gelişimi, problem çözme becerisini ve yaratıcılığı geliştirdiğini savunur. Hope'a göre, bütünleştirilmiş, diğer disiplinlerle ilişkilendirilmiş sanat eğitiminde üç temel zihin fonksiyonu öne çıkar. Hope, disiplinlerarası sanat eğitimini bu fonksiyonların uygulaması olarak görür:

Var olanın nasıl çalıştığını anlamak, yeni yaratımlarda bulunmak ve ne olduğunu ortaya çıkarmak.

Bilim, şeylerin nasıl çalıştığıyla; tarih, ne olduğuyla; sanat ise yeni şeyler üretmekle ilgilenir (Özkök, 2004).

Disiplinlerarası sanat eğitiminde amaç, birden fazla disipline dair bilgiyi aktarmak değildir. Öğrencilere kendileri için gerekli olan bilgiyi araştırıp keşfedecek ve deneyimleyecek ortam yaratmak amaçlanmalıdır. Her şeyin hazır sunulduğu ve didaktik olarak ezberletildiği bir süreç, öğrenmeyi ve yaratıcılığı engeller. Özgün, akılcı ve esnek düşünebilme becerisi kazandırılan, öğrendiği bilgileri birbiriyle bağlantılı bir bütün olarak ilişkilendirebilen, karşılaştığı problemlere çözüm yolları arayan öğrencide öğrenme, etkili ve kalıcı olur.

Disiplinlerarası eğitim, konuların farklı disiplinlerde çakıştığı yeri gösteren bir çerçeveye sahip olmakla kalmaz, tam entegrasyonu uyumlu bir şekilde oluşturarak, sürekli değişen bireysel ve öngörülemeyen küresel gelişim için uyarlanabilir ve sürdürülebilir bir öğrenme ortamı oluşturur. Zihinsel süreç gelişimini, girişimciliği ve ürün geliştirme becerilerini destekleyen bir eğitim modelidir.

Ülkemizde güncellenen müfredat programlarında -başta Görsel Sanatlar Dersi programında- kazanımların sınıf seviyesine göre hangi derslerde, hangi ünite ve konularla ilişkilendirme yapılabileceği konusunda öneriler verilmiş olsa da bu uygulama hâlihazırda öğretmenin hazırlık yapması ve kişisel inisiyatifiyle gerçekleşmektedir. Öğrenmenin pekiştirilmesi, öğrencide merak uyandırarak araştırmaya teşvik edilmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanması, ilgili olan ve öğrencileri kadar kendi gelişimi için emek veren öğretmenlerimizle mümkündür.

Öğretmenlerimizin kendi branşlarındaki kazanım ve öğretiler kadar olmasa da diğer derslerin kazanımlarından ve tema/ünite kapsamlarından haberdar olması ve kazanımlar yoluyla ilişkilendirme yapması gerekmektedir. Bu bağlamda hemen hemen tüm derslerden sorumlu olan sınıf öğretmenlerinin daha aktif ve verimli disiplinlerarası bağlantı kurabildikleri gözlemlenmiştir. Örneğin ritim konusu kalp atışı, güneşin doğuşu ve batışı gibi olaylarla fene, notalar ve perküsyon etkinlikleri ile müziğe, tek-çift ritmik sayma konusuyla matematiğe, koram ve hiyerarşi örnekleriyle görsel sanatlara ilişkilendirilerek derslerde çok yönlü ve disiplinlerarası bağlantı kurulabilir. Sanat ve matematikte sayı, formül, ölçek, oran kavramları ve geometrik şekiller kullanılarak disiplinlerarası bağlantı kurulurken, tarihte süregelen değişimlerle sanatın nasıl geliştiğini ve toplumlardaki kültürel değişim ele alınabilir.

Geçmişten günümüze bakıldığında çok yönlü ve disiplinlerarası çalışmalar yapan başta Leonardo da Vinci, El-Cezeri, Albert Einstein ve Steve Jobs gibi isimler olmak üzere pek çok bilim insanının bilimle ilgili oldukları kadar sanatın bir boyutuyla da ilgili oldukları görülmektedir.

Disiplinlerarası yaklaşım, sanat ve diğer disiplinler ayrımı yapılmadan, çeşitliliği ve derinleşmeyi beraberinde getirir. Sanat eğitimi sadece uygulamaya dayalı bir disiplin olarak düşünülmemelidir. Bu bağlamda sanat eğitimi ortamı sadece farklı alanlardaki (resim, müzik, edebiyat…) sanatçıları ve sanat eğitimcilerini içermez. Bu ortam; sosyologların, tarihçilerin, felsefecilerin, doğa bilimcilerin ve diğer bilim dallarındaki çalışanların, eğitimcilerin bulunduğu etkileşimli bir ortamdır. Farklı ve çok yönlü fikir üretebilmek, yeni düşünceler önerebilmek ancak farklı alanlardan bilginin ve bireylerin birlikteliği ile mümkündür.

KAYNAKÇA

- SAN, İ. (1979) Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, Ankara, İş bankası Yayınları.
- SAN, İ. (2003). Sanat Eğitimi Kuramları, İstanbul, Ütopya Yayınları.
- ÖZKÖK, A. (2004). Disiplinlerarası Yaklaşıma Dayalı Sanat Eğitiminin, İlk Öğretimde Yaratıcı Problem Çözmeye Etkisi ve Model Önerisi, Ph.D tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

MAKALE

MÜZİK EĞİTİMİ

VURAL YILDIRIM

Müzik eğitimi bireyin gelişimine bir nitelik kazandırmanın ötesinde, kişilik gelişimine psişik düzeyde katkı sağlar.

Kadim zamanlardan beri çeşitli tanımları yapılan müzik, toplumsal yapı içinde önemli bir işleve sahiptir. Müziği salt bir performans alanı olarak düşünmemeliyiz. Bir başka değişle, sanat pratiği ve aynı zamanda kültürel aktarım aracı olarak kabul etmeliyiz. İnsan odaklı sanat, aynı zamanda kültüre özgüdür. Sanat kültürün içinden çıkarak özgünlüğe doğru yol alır. Estetik yargıların ışığında anlam serüveni devam eder.

Kültürlerin varlığı içinde müzik aynı zamanda bir iletişim aracıdır. Müziğin çok fonksiyonlu yapısı, onun toplumsal yapıdaki zemininde ve beslendiği kaynaklarda aranmalıdır. Müzik sestir, değerdir, yargıdır, sanattır, estetiktir, sözdür, dildir ve bellektir. Dolayısıyla felsefeciler, sosyologlar psikologlar vd. alanlarda çalışan bilim insanları müziği tanımlama, araştırma ve kavramsallaştırma gereği duymuşlardır. İnsanlar açısından yaşamsal önemi olan müzik, kültürel normlar çerçevesinde kuşaktan kuşağa aktarılır. Müziğin aktarım sürecinde gelenek ve formel eğitim öne çıkan yöntemlerdendir.

***

Müziğin kültürel bağlamı aynı zamanda müzik eğitiminin de temelini oluşturur. Eğitim, bireye davranış kazandırma süreci ise, davranış yoluyla kazandırılabilecek alanlardan biri olarak müziği düşünebiliriz. Müzik eğitimi, bireyin sosyal ve fiziksel gelişimine katkı sağladığı gibi aynı zamanda algılama yeteneğini de geliştirir.

İnsanlar kendi kültürel havuzları ölçüsünde müzik üretir ve tüketirler. Müziğin estetik ve sosyal boyutu toplumsal yapının yargılarından bağımsız düşünülemez. Müzik bu anlamda eğitim aracı ve aynı zamanda bir eğitim alanı özelliği taşır. Konfüçyüs'ün "Bir milletin mutlu ve ahlaklı olma durumu için müziğine bakınız." sözü, müziğin iletişim ve eğitimdeki işlevine vurgu yapması açısından önemlidir. Müzik kültürel yapının aynasıdır. Toplumsal ahlak, eğitim, kültürel seviye vb. durumlar müziğin analiziyle anlaşılabilir. Eğitim, bireyin ve toplumun müzik yaşantısında geleceğe dönük yatırımıdır.

Müzik eğitimi bireylere estetik ruh ve özgün davranış kazandırma sürecidir. Eğitim insanların çevreleriyle olan ilişkilerinde sağlıklı iletişim kurmalarını sağlarken aynı zamanda toplumsal yapının pozitif yönlü temellendirilmesinde önemli bir rol oynar. Müzik eğitiminin yoğunluğu ve niteliği, bireyin toplumsal olaylara duyarlılığını artırır. Müzik eğitimini salt icra düzeyinde ele almamak gerekir. Çok yönlü bakış açısı eğitimin niteliğini ve müziğin beraberinde toplumun yapısını pozitif yönde etkileyecektir. Müziğin estetik, felsefi, kültürel farkındalığını artırmak için sistematik müzik seminerleri ve konferanslar düzenlenmelidir. Konser popülasyonları, müzikal beğeniden çok sektörel ve ticari alana hizmet etmektedir. Bu nedenle icra

odaklı etkinlikler müzik kültürünün gelişimine tek boyutlu katkı sağlamaktan öteye geçememektedir.

Müzik eğitimini, bireyin kendi yaşantısı içinde belirli alanda davranış kazanma becerisidir diye tanımlayabiliriz. Bir başka deyişle, kültürde var olan müziğin davranış yoluyla geliştirilmesidir. Müzik eğitimi bireye nitelikli müzikal bir davranış, beceri kazandırırken aynı zamanda, bireyin formasyon kazanmasının ve eğitimci adayı olmasının önünü açan önemli bir süreçtir. Hatta bireyin gelişimine bir nitelik kazandırmanın ötesinde, kişilik gelişimine psişik düzeyde katkı sağlar. Aday eğitim sonunda sanatçı, eğitimci ya da amatör olarak faaliyet gösterebilir niteliklere sahip olur.

Müzik eğitimi nitelikli davranış kazandırmanın yanında, popüler alanın beslenmesine de kaynaklık eder. Davranış değiştirme, nitelikli ve estetik hale getirme eğitimin temel işlevlerindendir. Müzisyenin konumu toplumsal yapı içinde müziğin nasıl yapıldığı ve icra edildiğine bağlıdır. Eğlence müziği, klasik müzik, pop müziği vd. müzik alanlarının üretim ve tüketimi, farklı eğitim hedeflerini beraberinde geliştirmiştir. Akademik eğitim ve informal eğitim hedefleri birbirlerinden bağımsız ve farklıdır. Eğitim nasıl olursa olsun, eğitimcinin birikimi öğrencinin kazanımlarında önemli rol oynamaktadır. Eğitim geçmişin birikimlerinin bu güne ve yarın için aktarılmasıdır. Özellikle müzikal hafıza ve beceri, sanatsal üretim açından önemlidir.

Profesyonel müzik eğitimi, amatör müzik eğitimi, eğitime yönelik müzik eğitimi gibi çok farklı içeriklerle yapılan müzik eğitimlerinde genel hedef, müzik kültürünün kalıcılığı ve aktarıcılığıdır. Bireye kazandırılacak olan istendik davranış, ancak planlı bir müzik eğitimi ve bunun uygulayıcısı olan öğretmen ile gerçekleşir. Öğretmen, motivasyon konusunda öncelikli olmasına rağmen aile, çevre vb. faktörler de müzik eğitiminde ikincil derecede önemlidir.

***

İlk, orta ve lise programlarında yer alan çalgı eğitimi, tıpkı yaygın eğitimde olduğu gibi aslında belirli bir beceri kazanmaya yönelik gibi görünse de sadece müzik beğenisini artırmanın ötesine geçememektedir. Bunun çok değişik nedenleri olsa da nihayetinde belirli ve sınırlı sürede yapılan haftada tek derslik müzik eğitiminden mucizeler beklenmemesi gerekir. Mesleğe yönelik eğitimde ise beklentiler ve beceriler farklılaşır, Bunları başaranlar sanatçı-müzisyen olarak sanat alanında kendilerine yer bulurlar.

Eğitimi tümel bir bakış açısıyla düşünerek uygulamak çeşitli sorunlara neden olabilir. Özellikle müzik eğitimi kendine özgü normları içerir. Bireylerin gelişim ve algılama süreçleri, pratik zaman kullanımı farklıdır. Müzik eğitimindeki kırılma noktaları dikkate alındığında yeni bakış açılarına ihtiyaç duyduğumuzu kabul etmemiz gerekmektedir. Lisans eğitiminde müzik eğitimcisinin yeterliliği sorgulanmalıdır. Her ne kadar zengin eğitim yaklaşımlarına yönelik çalışmalar yapılsa da, müzik eğitimcisinin alanda karşılaştığı zorluklara yönelik bir gelişme hala yeterli değildir. Lisans eğitimini tamamlayan müzik öğretmeni, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve/veya ortaöğretim kademelerinden birinde uzmanlaşmadan göreve başlamaktadır. Uzmanlaşma alanda, uzun süren bir çalışma ve ilgiye göre devam etmektedir. Başlangıç dönemlerindeki deneyim yoksunluğu sorgulanmalıdır.

Yaygın eğitim kanalıyla müzik öğrenimi müzik sosyolojisi açısından önemlidir. Müzik eğitiminde başarısız olma diye bir durum söz konusu değildir. Davranış kazanma gerçekleşmese de, müzikal bilinç kazanımı dikkate alınmalıdır. Kaldı ki formel müzik eğitiminde donanımlı müzisyen popülasyonu hedeflenen sayıdan çok uzaktadır.

Müzik eğitimi son noktada ciddi bir süreci kapsayan ve toplumsal yapıda özel bir konuma sahip estetik beğeninin vazgeçilmez parçasıdır.

MAKALE

YABANCI DİL ÖĞRENİM STRATEJİLERİ, ARAŞTIRMALARDAN ÖRNEKLER VE UZAKTAN EĞİTİME DAİR BİR DEĞERLENDİRME

ELİF EROL

Birçok araştırmacı, strateji eğitiminin dil eğitiminde çok önemli bir yeri olduğunu,hatta müfredata dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Öğrenme stratejileri, uzun zamandır eğitimcilerin ve araştırmacıların ilgilendikleri bir konudur. Bu stratejiler, içeriği ve bağlamına bakmaksızın tüm öğrenmeleri kapsar. Dolayısıyla matematik, fen bilgisi, tarih, dil öğretimi ve diğer alanların öğretimi ve öğreniminde gerek sınıf içinde veya sınıf dışı ortamlarda kullanılabilirler. Yapılan araştırmalardan bazıları stratejilerin öğrencilerin öğrenme süreçlerini yönlendirmelerine ve bağımsız kararlar vermelerine yardımcı olurken özgüven ve motivasyonlarını artırdıklarını göstermektedir (Clousten, 1997). Ayrıca öğrencilerin, stratejileri kullanarak bilgiyi daha kolay ve kalıcı bir şekilde öğrenilebildikleri de gözlenmiştir. (Özer 2002, aktaran Serçe, 2015).

Öğrencilerin dili zihinlerinde şekillendirmek, anlamak, hatırlamak ve kullanmak için ne tür teknikler kullandıkları konusu da dil öğrenimiyle ilgilenen araştırmacılarının ilgi alanlarından birisidir. Bu amaçla yabancı dil öğretim uzmanları, 1970'lerin başından günümüze çeşitli araştırmalar yapmışlar ve dil öğretimi stratejilerini detaylarıyla ortaya koymuşlardır. Dil öğrenme stratejilerinin (Language Learning Strategies) (LLS) dil yeterliliğine olumlu etkisini gören araştırmacılar, bunların daha az başarılı öğrencilere öğretilebileceğini savunmuşlardır.

LLS konusunda önde gelen araştırmacılardan olan Rubin, iyi dil öğrencilerinin öğrenmeyi kolaylaştırmak için neler yaptıklarını tespit ederken, onların kullandıkları teknikleri strateji olarak adlandırmış ve stratejiyi "öğrenenin bilgiyi edinmek için kullandığı teknikler ve araçlar" olarak tanımlamıştır (Rubin, 1975;43).

O'Malley ve Chamot stratejileri bilginin anlaşılması, öğrenilmesi ve akılda tutulması için öğrenenlerin kullandıkları özel düşünceler ve davranışlar olarak tanımlamışlardır (1990). Weinstein ve Meyer'a göre ise öğrenme stratejileri öğrencinin öğrenme esnasında, bilgiyi zihinde kodlama sürecini etkilemek için yürüttüğü davranış ve düşüncelerdir (1986). Weinstein ve Meyer, LLS'nin öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve öğrenen açısından amaçlı olduklarını ifade ederler.

Rebecca Oxford, bu alanda çalışmalar yürütmüş en bilinen araştırmacıdır. O, dil öğrenme stratejilerinin amacını dil iletişim yetisini geliştirmek olarak görür. (aktaran Hişmanoğlu, 2000).

Clouston, LLS'nin bazı özellikleri olduğunu ifade etmiş ve stratejilerin, öğrenen tarafından yaratılıdıklarını; öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine yansıdığı gibi dil yeterliliğini geliştirmeye de katkıda bulunurlar. Birtakım yöntem ve tekniklerden ibaret olan bu stratejiler gözle görülebilirler ya da görülemez olabilirler. Kelime bilgisi, gramer gibi dil kuralları hafızada saklanmayı gerektirirler. Clousten (1997), öğretmenlerin kendi öğretme ortamlarını göz önünde bulundurarak LLS'i modelleyip öğretmelerini de tavsiye etmiştir. Ayrıca onlara LLS'i hem kullanabilecekleri hem de geliştirebilecekleri görevler vermeleri gerektiğini vurgulamıştır.

LLS 'NİN SINIFLANDIRILMASI

Dil öğrenme stratejileri, birçok akademisyen tarafından sınıflandırılmıştır. Bunlar az çok benzer sınıflandırmalardır.

O'Malley ve diğerleri, ABD'de İngilizceyi ikinci dil olarak öğrenenler (ESL) üzerinde yaptıkları çalışmalar sonucunda dil öğrenme stratejilerini üç ana sınıfa ayırmışlardır (1985):Üst-bilişsel stratejiler (metacognitive), Bilişsel stratejiler (cognitive),Sosyal-Duyuşsal (social-affective) stratejiler.

"Üst-bilişsel stratejiler", öğrenenlerin kendi öğrenme süreçleri üzerinde düşünmeleridir. Bunlar dikkat yönlendirme, seçici dikkat, öz-yönetim, planlama, öz-gözlemleme ve öz-değerlendirme olabilirler.

O'Malley ve Chamot'a göre (1990) "bilişsel stratejiler", dilde verilen görevlere göre belirlenirler ve öğrenme materyalinin değiştirilerek uygulanmasıyla ortaya çıkarlar. Bunlar tekrar etme, çeviri yapma, not tutma, tümdengelim, gruplama, tekrar birleştirme, görsel ya da işitsel temsiller yaratma, anahtar kelime kullanma, kelime veya ifadeyi uygun bağlamda kullanma, detaylandırma,çıkarımda bulunma ve transfer etmedir. "Sosyal-duyuşsal stratejiler" ise, daha çok, sosyalleşirken ve insanlarla iletişim sağlanırken kullanılanlardır.

LSS, genellikle Oxford'un dil becerisinde kullanıldığı stratejileri kapsayan sınıflandırma sistemine dayanır (Syafryadin,2020). Oxford, bu stratejilerin amacını dil iletişim yetisini geliştirmeye yönelme olarak görür ve dil öğrenme stratejilerinin en detaylı sınıflandırma listesini verir.

Oxford, stratejileri doğrudan ve dolaylı dil öğrenme stratejileri olmak üzere iki ana sınıfa ayırır.

I. Doğrudan Öğrenme Stratejileri:

Doğrudan dil öğrenme stratejileri, hedef dil ile doğrudan ilgilenen stratejilerdir. Oxford, bu stratejileri de üç sınıfa ayırmıştır: Bellek stratejileri, Bilişsel Stratejiler, Telafi Edici Stratejiler.

A.Bellek Stratejileri (Memory strategies): Bunlar öğrencilerin yeni dili hatırlamaları amacıyla kullanılan stratejilerdir. Bu stratejiler, bilgilerin kısa süreli hafıza ve uzun süreli hafızaya girmesini, çeşitli aktivelerde ihtiyaç duyulduğunda zihinden bilgilerin geri çağrılmasını kolaylaştırırlar. Bellek teknikleri ise şunlardır: Zihinsel bağlantılar yaratma, görüntüler ve sesleri uygulama, iyi bir şekilde gözden geçirme, tekrar etme, eylemlerde bulunma.

B.Bilişsel Stratejiler (Cognitive Strategies): Bunlar en çok kullanılan stratejilerdir. Bu stratejiler öğrenenin dili anlamasına ve dil hakkında düşünmesine yardım eden stratejilerdir. Dili uygulama, mesaj alabilme ve yollama, analiz etme ve mantık yürütme ile girdi çıktılar için yapılar yaratma, bu stratejilerin belli başlı uygulamalarıdır.

C. Telafi Edici Stratejiler (Compensation Strategies): Bunlar öğrenenin hedef dilde bilgiyi anlaması veya üretmesiyle ilgili sorunları çözmesine yardım eden stratejilerdir. Telafi edici stratejiler, genellikle yetersiz gramer veya kelime bilgisini tamamlamakta faydalıdırlar. Bunlar akıl yürüterek ve ipuçlarını kullanarak tahmin etme ile konuşma ve yazmadaki yetersizliği giderme yönünde yapılan eylemlerdir.

II. Dolaylı Öğrenme Stratejileri:

Oxford, bu stratejileri dil öğrenimiyle doğrudan alakası olmayan ama dil öğrenmeyi destekleyen ve yöneten stratejiler olarak tanımlar (aktaran Syafryadin, 2020).Bunlar Üst-bilişsel stratejiler, Duyuşsal stratejiler ve Sosyal stratejiler olmak üzere üçe ayrılır:

A. Üst-bilişsel Stratejiler (Metacognitive Strategies): Üst-bilişsel stratejiler(aktaran Syafryadin, 2020) bilişin ötesinde meydana gelen eylemlerdir ki, bunlar öğrenmeyi koordine ve kontrol etmeyi sağlarlar. Bir konuyu anlamak veya bir kelime grubunu öğrenmek bilişsel stratejileri kullanmayı gerektirir; ancak bu hedefe ne kadar ulaşıldığı üst-bilişsel stratejileri kullanılarak kontrol edilebilir (Bardakçı, Kılıç, 2016, 84). Bu stratejiler öğrenmeyi merkeze alma, öğrenmeyi planlama ve öğrenmeyi değerlendirmedir.

B. Duyuşsal Stratejiler (Affective Strategies): Duyuşsal stratejiler, duyguları tutumları ve değerleri içerir (aktaran Syafryadin,2020). Öğrenenin duygusal tarafı dil öğrenmedeki başarısını veya başarısızlığını en çok etkileyen alanıdır. Duyuşsal stratejileri kullanarak dil öğrenimini etkileyen duygusal faktörler kontrol edilebilir. Aşırı kaygı, dil öğreniminde hata yapma korkusunu tetikler ve öğrenci hata yapma korkusuyla kendini ifade etmekten kaçınabilir. Öte yandan kaygı, çok yüksek olmamak koşuluyla, öğrencinin performansını artırmaya yardımcı olabilir. Bu stratejiler; kaygıyı azaltma, kendini cesaretlendirme ve duygularını kontrol etmedir.

C. Sosyal Stratejiler (Social Strategies): Sosyal stratejiler, öğrenenlerin diğerleriyle ilişki kurarken başvurdukları eylemlerdir. Bunlar; soru sorma, başkalarıyla işbirliği yapma ve diğerlerine yönelik empati kurmadır.

ARAŞTIRMALARDAN ÖRNEKLER

A.Yurtdışındaki Araştırmalar: 1970'lerin başında LLS araştırmalarının en önemli iki amacı; başarılı ve daha az başarılı dil öğrencilerinin kullandığı stratejileri tespit etmek ve karşılaştırmak ve sonrasında daha az başarılılara yönelik strateji eğitimini sağlamaktı. Bu amaçla yapılan araştırmalarda röportajlar ve sesli düşünce protokolleri ile günlük tutma gibi veri toplama yöntemleri özellikle öğrencilerin dilde çeşitli görevleri yerine getirmelerine yönelik olarak kullanılmıştır(Chamot 2001, aktaran Breen, 2001). 1990'lardan günümüze birçok araştırmada Oxford'un geliştirdiği dil öğrenimi için Strateji Envanteri(SILL) kullanılmıştır.

LLS konusunda yapılan ikinci tür araştırmalarda, LLS'nin öğrenenlere etkili bir şekilde öğretilmesi için gereken yaklaşımları bulmak için olmuştur. Daha sonra birçok araştırmacı, dil öğretmenlerine strateji öğretiminde yardımcı olmak amacıyla modeller geliştirmiş ve bu modellerin etkinliğine yönelik müdahale araştırmaları yapmışlardır. Sınıf ortamında geçen bu araştırmalarda öğretmenler, strateji öğretimi vermiş ve bunun etkileri öğrencilerin dil testlerindeki performansları ve kullandıkları strateji sıklığı miktarı ile gözlemlenmiştir. (Chamot 2001; aktaran Breen, 2001).

Mesela Nyikos ve Oxford (1989), farklı dil öğrencilerinin strateji kullanımıyla yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada öğrencilerin yeterlilik düzeyleri ile strateji kullanımı arasında yakın bir ilişki olduğunu bulmuş ve kendilerini dinlemede, konuşma ve okumada, daha yeterli olarak değerlendiren öğrencilerin daha fazla strateji kullanmaya eğilimli olduklarını belirtmişlerdir (aktaran Lee, 2010). Araştırmasını Asyalı öğrenciler üzerine yapan Philips ise (1991) ileri seviyedeki öğrencilerin daha çok bilişsel stratejiler kullandığını tespit etmiştir.

Bu konuda çok çalışmalarda bulunan akademisyenlerden Griffiths, Yeni Zelanda'da bir dil okulunda 348 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada (2003), ileri seviyedeki öğrencilerin dil stratejilerini başlangıç seviyesindekilere kıyasla daha fazla sıklıkta kullandıklarını gözlemlemiştir (aktaran Griffiths 2004). Diğer yandan Çin'de İngilizce öğrenen üniversite öğrencileri üzerinde sınıf içinde ve sınıf dışında çalışma yürüten Liyange ve diğerleri (2012) bu öğrencilerin 'dinleme ve konuşma' etkinliklerini yerine getirirken ve öğrenirken en çok üst-bilişsel stratejileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Çinli üniversite öğrencilerinin üst-bilişsel strateji farkındalığına oldukça yüksek seviyede olduğunu vurgulamışlardır.

Syafryadin ise, Endonezya'da lise öğrencileri ile Oxford'un envanterini kullanarak yaptığı araştırmada (2020), liselilerin yabancı dilde konuşmayı öğrenirken kullandıkları stratejileri incelemiş ve sonuçta orta düzeyde LLS kullandıklarını ve öncelikli olarak bazı 'üst-bilişsel stratejileri' ve arkasından heyecan gibi duyguların kontrolünü içeren 'duyuşsal stratejileri' çoğunlukla kullandıklarını tespit etmiştir.

Bazı araştırmalar, farklı kültürlerden gelen öğrencilerin belirgin tipteki stratejileri kullanmaya meyilli olduklarını göstermiştir. Politzer ve McGroarty (1985) Asya kökenli öğrencilerin ezberleyerek öğrenme ve kurala dayalı stratejileri tercih ettiklerini ve sosyal stratejilerin bu grup tarafından fazla tercih edilmediğini bildirmişlerdir.

B.Türkiye'deki Araştırmalar: Ülkemizde, üniversitelerde yabancı dil öğrenen öğrencilerin kullandıkları dil stratejileri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Yılmaz, 18 Mart Üniversitesinde İngilizce öğrencileriyle "Dil Öğrenme Stratejileri Envanteri " SILL'i kullanarak yaptığı araştırmada; öğrencilerin stratejileri kullanma sıklığını incelemiş ve sonuçta katılımcıların telafi edici stratejileri yüksek sıklıkta kullandıkları, onu üst-bilişsel ve bilişsel stratejilerin izlediği, bellek stratejileri ve duyuşsal stratejilerin en alt sırada yer aldıkları ortaya çıkmıştır (2010). Ayrıca öğrencilerin öz yeterliliği ve strateji kullanımı arasındaki ilişki ele alındığında; yüksek dil yeterliğine sahip olanların, düşük yeterliliği olanlara kıyasla daha fazla bilişsel, telafi ve üst-bilişsel strateji kullandıkları tespit edilmiştir.

Demirel (2012), Erciyes Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulundan öğrencilerle bir araştırma yapmış ve araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin dil stratejilerine orta düzeyde sahip oldukları ve dili kullanırken en fazla telafi stratejilerini en az da bellek stratejilerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Kız öğrencilerin stratejileri, erkeklerden daha fazla kullandıkları

ve kullanım düzeyi arttıkça akademik başarılarının da yükseldiği saptanmıştır. Öte yandan Ünal, Ayırır, Arıoğul (2011), Hacettepe Üniversitesinde Almanca, Fransızca ve İngilizce öğrenen üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada her dili öğrenen öğrenciler için farklı strateji sıralamaları bulmuşlardır. Yalnızca İngilizce öğrenen öğrenciler sırasıyla telafi, üst-bilişsel stratejileri ve daha sonra da sosyal stratejileri en çok kullandıklarını belirtmişlerdir. Almanca öğrenenlerin öncelikle sosyal stratejilerin ardından üst-bilişsel ve telafi stratejileri; Fransızca öğrenen öğrenciler ise öncelikli olarak üst-bilişsel stratejilerini, sonra da sosyal stratejiler ile telafi stratejilerini takip etmeyi tercih etmişlerdir. Bu sonuçların yabancı araştırmalarda da benzer olduğunu belirten Ünal, Ayırır, Arıoğul; dil öğrenim programlarında strateji öğretimine ağırlık verilmesini tavsiye etmişlerdir. Bellek stratejilerinin kullanımının az olmasına dikkat çekerek, bu stratejilerin öğretilmesi üzerinde önemle durulmasının gerektiğini vurgulamışlardır.

Lise öğrencilerinin LLS kullanımını inceleyen Atik (2006) ise, Anadolu Lisesi öğrencileriyle yaptığı deneysel çalışmada, öğrencilerin strateji kullanımlarına yönelik bilgiler edinmiş ve bizzat yaptığı strateji eğitiminin öğrencilerin 'konuşma' performanslarına olumlu bir etkide bulunduğunu tespit etmiştir. Öte ylandan Altunay (2014) Anadolu Üniversitesi çevrimiçi uzaktan eğitim İngilizce öğrencilerinin üzerinde yürüttüğü araştırmada, öğrencilerin ağırlıklı olarak üst-bilişsel stratejileri kullanarak, ardından da sırasıyla telafi, sosyal, bilişsel ve son olarak duyuşsal stratejileri deneyimledikleri ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda; öğrencilerin dil stratejilerinden orta düzeyde farkında oldukları, genellikle bilişsel ve telafi stratejilerin çoğunlukla tercih edildiği çıkmıştır. Bu stratejilerin özellikle 2012 öncesi çoklukla kullanıldığı; fakat daha sonra yapılan araştırmalarda üst-bilişsel strateji kullanımının üst sıralarda yer aldığı ortaya konmuştur.

UZAKTAN EĞİTİMDE STRATEJİ KULLANIMI

Cansız ve Griffiths'e göre(2015) uzaktan eğitim, sınıftakine kıyasla farklı strateji kullanımını gerektirebilir. White (2003) uzaktan eğitimde 'başarılı öğrencilerin' kendini yönetme gibi üst-bilişsel stratejileri sık kullananlar olduklarını belirtmiştir (aktaran Cansız ve Griffiths, 2015). Bu, Altunay'ın Türkiye'de Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada da tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, çevrim içi İngilizce eğitimi alan öğrenciler, en çok üst-bilişsel stratejileri kullanmaktadırlar. Öte yandan öğrenme stratejilerinin kullanımında, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında, motivasyonun ve öğrenme ortamının da etkili birer değişken oldukları birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır.

Adı geçen araştırmacıların çoğu, dil öğrenme stratejileri üzerine çalışmalar yapmış ve bunların dil öğrenimine olumlu katkılarda bulunduklarını gözlemlemişlerdir. Cyr (1998), iyi bir yabancı dil öğrencisi olmak için bağımsız öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme kavramlarının önemli olduğunu belirtmiş; dil öğrencileri üzerinde yapılan strateji araştırmalarının onları öğrenme süreçlerinde bağımsız kılmak ve öğrenmeyi öğrenmeleri için hangi stratejilerin nasıl öğretileceğini belirlemek açısından önemli olduğunu kaydetmiştir (aktaran Ünal, Ayırır, Arıoğul, 2011).

Bu doğrultuda gerek yabancı gerekse Türk birçok araştırmacı, strateji eğitiminin dil eğitiminde çok önemli bir yeri olduğunu ve öğrencileri daha başarılı kılmak için açık bir şekilde öğretilmeleri; hatta strateji eğitiminin müfredata dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Gerçekten de "Dil Öğrenme Stratejileri" (LLS) bilgisine sahip olmak ve onları kullanabilmek öğrencileri motive edecektir.

Bazı ders kitapları bu stratejileri aktiviteler içinde öğrenenlere sunmaktadırlar. Bunlar öğrenenlere, özellikle yabancı dilde okuma, dinleme ve konuşma esnasında yardımcı olmaktadır.

LLS öğretimine, yabancı dil öğretiminin başlandığı erken yaşlarda başlamanın faydası olacaktır. Bu, ülkemizde devlet lisesi mezunu öğrenciler için eleştiri konusu olan İngilizceyi anlama ve konuşma yetisindeki yetersizliğe bir çözüm olabilir.

KAYNAKÇA

MAKALE

BİREYSEL FARKLILIKLARLA ÖĞRENME

ENES ÇELİK

Amaç; her öğrenci için geçerli bir stili kullanmak değil, aksine stiller arası kolay geçiş sağlayabilen bir eğitim ortamının oluşturulmasıdır.

Eğitim, insanların yaşadıkları toplum içerisinde fark edilerek, bilinçli, bilgi sahibi, ahlaki değerlerine bağlı bireyler olmalarını sağlar. Eğitimin temel amacı inanların daha iyi şartlarda yaşamını sürdürmesi için gerekli şartları oluşturmaktır (Binbaşıoğlu, 2003). Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitimin yönlendirme, yetiştirme ve geliştirme gibi işlevlerinin olduğu ifade edilebilir (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2019). Bu yönlendirme, geliştirme ve yetiştirme işlevleri sayesinde insanlar yaşadıkları topluma katkılar sağlayacaktır. Dolayısıyla eğitim, birey ile toplum arasında iletişimi sağlayan en önemli araçlardandır. Eğitimin hedeflere uygun bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak temel öğesi öğrenmedir. Birey dünyaya geldiği ilk andan itibaren öğrenmeye duyduğu istek ve çabayla yaşam içerisinde kendisine ayrılan yeri alır. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden biri öğrenmedir. Öğrenme sayesinde birey çevresiyle etkileşim kurar, duyarlılık kazanır ve toplumun sürdürülebilmesi için üstlendiği rolleri gerçekleştirir (Ulusoy, 2006).

Öğrenme Nedir?

Öğrenme, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. İnsanlar arasında dahi öğrenme kişiden kişiye farklılıklar gösterebilmektedir. Yeşilyaprak'a (2002) göre öğrenme, genel olarak bireyin, yaşamı boyunca edindiği tecrübelerle o kişide kalıcı davranış değişikliklerinin oluşmasıdır. Özden'e (2005) göre öğrenme, bireyin tecrübe ettiği yaşantılar sonucunda, bireyde oluşan fikir, davranış ve tutum değişimleridir. Öğrenmeyi kavramsal olarak açıklayan birbirinden farklı teoriler geliştirilmiştir. Geliştirilen bu teoriler incelendiğinde öğrenme gözlemlenebilen ve ölçülebilen özellikleri merkeze alan açıklamalardan oluşmaktadır. Bu açıklamalar öğrenmenin davranışsal, bilişsel, nörofizyolojik ve duyuşsal boyutlarını içinde barındırmaktadır. Öğrenme, bireyin daha önce bilgi sahibi olmadığı ve yapamadığı davranışı, sistemli etkinlik ve çabalarla yapabilecek duruma gelmesi olarak tanımlanabilir (Kara, 2010). Öğrenme; sorgulamak, sorulara yanıt aramakla başlar; birey, öğrenmeyi bu yöntemle gerçekleştirir.

Öğrenme Stilinin Tanımlanması

Öğrenme stili kavramı ile ilgili birçok araştırma yapılmış olup ilk çalışmalar 1960 yılında Rita Dunn tarafından ortaya atılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda birçok öğrenme stili geliştirilmiştir ve birbirinden farklı tanımlamalar yapılmıştır (İkikardeş ve Şentürk, 2011). Rita Dunn öğrenme stilini, "Her bir öğrencinin öğreneceği yeni bir bilgiyi veya kendisine göre zor olan bir bilgiyi öğrenirken ve hatırlarken hangi yolları takip ettiğidir" biçiminde tanımlamıştır. Öğrenme stili, eğitim öğretim faaliyetleri sırasında bireysel farklılıkların

incelenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Dunn, 1990). Boydak'a (2001) göre öğrenme stili, öğrencinin hangi bilgileri öğrendiği değil, bilgileri nasıl öğrendiği ile ilgilidir. Dunn (1990) öğrenme stilini, bir öğrencinin öğrenme faaliyetlerinde maruz kaldığı uyarıcıları nasıl kullandığı, nasıl tepki verdiğini sorgulayan, sürekliliği olan bir yöntem olarak tanımlamaktadır. Öğrenme stili bireylerin daha nitelikli ve verimli biçimde öğrenme yollarını açıklamaktadır. Bireylerin öğrenme kabiliyetlerini doğrudan etkileyen, ayrıca öğrenme faaliyetlerinde farkındalık oluşturan kavram, öğrenme stilidir (Ekici, 2013).

Terminoloji incelendiğinde öğrenme stili ile ilgili birbirinden farklı tanımlamalar bulunmaktadır. John Saxton'ın "Altı Kör Adam ve Fil" isimli şiiri öğrenme stilini betimleyen bir analoji olarak örnek gösterilebilir. Şiir incelendiğinde, altı kör adam filin birbirinden farklı bölümlerine denk gelmektedir. Her adam denk geldiği fil bölümünü birbirinden farklı şekilde hissetmekte ve anlatmaktadır; bir ağaç, bir yılan, bir hortum, bir urgan gibi... Öğrenme stilleri üzerine çalışmalar yapan araştırmacılarda tıpkı fili inceleyen kör adamlar gibi birbirinden farklı deneyimler yaşamaktadır. Bazı araştırmacılar öğrenme stillerini sadece fiziksel boyutta, bazıları ise psikolojik veya duygusal boyutuna odaklanmaktadır. Tek bir bakış açısının aksine bütünsel bir yaklaşımla öğrenme stillerini değerlendiren araştırmacılar da mevcuttur. Tüm bu bilgilerin ışığında öğrenme stillerini tanımlamak gerekirse; 'öğrenen bireyin, öğrenme sürecindeki tercihlerinin tümü' olarak tanımlayabiliriz (Erden ve Altun, 2006).

Öğrenme stili, kişinin parmak izi gibidir. Öğrenme stilini parmak izine benzeterek aslında insanların birbirinden çok farklı öğrenme stiline sahip olduğunu vurgulamak bireysel farklılıklara dikkat çekmek açısından önem arz etmektedir. İnsanların bireysel özellikleri ifade edilirken tek bir sınıflama söz konusu olmayacağı gibi öğrenmenin tek bir stilinin olması da beklenemez (Bilasa, 2014). Bireysel farklılıkların göz önüne alındığı bir eğitim ortamı, nitelikli öğrenmeleri de beraberinde getirecektir. Öğrenme sürecinde etkili olan bireysel farklılıklar; zihinsel gelişim, öğrenme yaklaşımları, çalışma stilleri ve öğrenme stilleri olarak sınıflanabilir (Flashman, 2012). Öğrenme sürecinde üzerinde en fazla etkiye sahip olduğu düşünülen bireysel farklılıklardan biri bireyin öğrenme stilidir (Kurt ve Ekici, 2013).

Öğrenme stilleri bireyin öğrenmesini doğrudan etkileyen, doğuştan sahip olduğu, karakteristik bir özelliğidir. Tüm bireyler öğrenme gücüne sahiptir, ancak bireylerin farklı alanlarda ne düzeyde öğrenme kapasitesine sahip olduğu farklılık göstermektedir. Bu sebeple eğitim öğretim çalışmalarında öğrenme stilleri göz önüne alınarak çalışmalar planlanırsa başarı da buna bağlı olarak artacaktır. Öğrencilerin akademik başarıları arttırılmaya çalışılırken bilginin nasıl öğretildiği, öğrencinin maruz kaldığı çevresel faktörlerin, öğretmenin kullandığı yöntem ve materyallerin yanı sıra öğrencinin taşıdığı nitelikler de belirlenmelidir. Öğrenme stillerine yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda farklı hipotezler ortaya atılsa da stillerin aslında birbiriyle ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bazı araştırmalar öğrenme stillerinin kişilik özellikleriyle zihinsel özellikler arasında sınırlandığını ifade etmektedir (Özer ve Ayhan, 1998).

Bir ülkede yaşamını sürdüren insanlara sunulan eğitim, ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde büyük önem taşımaktadır. Eğitimin niteliğini arttırmak için yapılacak olan her yatırım, aslında geleceğin inşa edilmesini sağlayacaktadır. Bu sebeple öğrenme ortamlarından faydalanan bireylerin öğrenme stilleri üzerine ayrı bir parantez açmak gerekir. Bireyler toplumu, toplum ülkenin perspektifini oluşturacaktır. Nitelikli bir eğitim, bireylerin ihtiyaçlarının gündeme alınmasıyla mümkün olacaktır. Bireyler eğitim ortamlarından yararlanırken benzer yönlerin dikkate alınmasının yanında bireysel farklılıklar göz ardı edilmemelidir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

Öğrenme Stillerinin Sınıflandırılması

Öğrenme, duyuların çevreyle etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir. Her bireyin öğrenme sırasında hangi duyusunu hangi düzeyde kullandığı birbirinden farklılıklar göstermektedir. Öğrenme stilleri; görsel öğrenme stili, işitsel öğrenme stili ve kinestetik/dokunsal öğrenme stili olarak değerlendirilmelidir.

Görsel öğrenme stilini benimseyen öğrenciler; geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerinden yüksek oranda faydalanamazlar. Bu tarz öğrenme stilini benimseyen öğrenciler harita, grafik, sunu gibi görsel araçlarla daha hızlı öğrenir ve öğrendiklerini anlık belleğe çok daha kolay getirebilirler.

Görsel öğrenme stiline sahip öğrenciler; duyduklarından çok gördüğüne inanan, not tutmayı seven, dudak hareketlerini takip eden, gözlem yapmayı seven, dinlediğini hayal gücüyle somutlaştıran ve şemaları, tabloları, grafikleri öğrenmeyi kolaylaştırmak için kullanan öğrencilerdir (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006). Bu tarz öğrenme stiline sahip öğrenciler, en ön sırada oturmayı ve öğrendiklerini derinlemesine incelemeyi sevdiklerini ifade etmişlerdir (Ekici, 2013).

İşitsel öğrenme stilini benimseyen öğrenciler; dinleme odaklı ve sesli bir şekilde bireysel çalışmaları tercih edenlerdir (Yazıcı ve Sulak, 2008). Sese ve müziğe karşı daha hassas ve ilgili öğrencilerdir. Bu tarz öğrenme stiline sahip öğrenciler, ilkokul döneminde kendi kendine o kadar çok konuşur ki bazen öğretmeni dinleyemez ve odaklanamazlar. İşitsel öğrenme stiline sahip öğrenciler dinleyerek daha kolay öğrenen, görsel uyarıcıların aksine sözel ifade ve talimatları tercih eden, konuşma ve dinlemekten hoşlanan öğrencilerdir (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006).

Kinestetik/Dokunsal öğrenme stilini benimseyen öğrenciler; hareketli, yerinde duramayan dokunsal öğrenmeleri tercih edenlerdir. Genellikle hiperaktif olarak adlandırılırlar ve anlaşılmak yerine ceza ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Boydak, 2008). Kinestetik öğrenme stiline sahip öğrenciler; hareket etmeden duramayan, el becerisini aktif bir şekilde kullanan, dokunarak keşfetmeye çalışan, laboratuvar ortamlarını seven öğrencilerdir.

Ekici (2003)'ye göre eğitim -öğretim faaliyetlerindeki nitelikleri arttırmak, eğitsel amaçlara ulaşmak ile doğru orantılıdır. Amaçlara ulaşmanın ön koşulu ise eğitim ortamlarının öğrenme stillerindeki farklılıklara göre düzenlenmesiyle mümkün olabilecektir. Her öğrenciye özel eğitim öğretim ortamının düzenlenmesi mümkün olmayacağından multidisipliner bir yaklaşımla farklı öğrenme stiline sahip öğrencilerin faydalanabileceği ve farklı öğrenme stilleri arasında geçiş yapılabilecek bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır. Bireysel farklılıkları önemseyen bir öğrenme ortamı, başarının güdüleyicisi olacaktır. Bunun aksine bireysel farklılıkları ve öğrenme stillerini ön plana almayan bir öğrenme ortamında öğrenciler, kendilerini başarısız görebilir ve pes ederek eğitsel hedeflerden uzaklaşabilirler (Tayşi, 2014).

Eğitim Kurumlarında Öğrenme Stilleri

Eğitim kurumlarında öğrenen konumunda bulunan öğrencilerin tek bir öğrenme stiline sahip olmadığını görmekteyiz. Sınıf atmosferinde farklı öğrenme stillerini ele almak ve bireysel farklılıklara göre ayrı yöntem ve teknikler kullanmak, öğretmenler tarafından çok da mümkün olmamaktadır. Öğretmenlerin genel olarak benzer öğretim yöntem ve tekniklerini kullandığı ve öğrenme değerlendirmelerinin bu yönde gerçekleştirildiği görülmektedir (Karataş, 2004). Öğrenme stili, yalnızca öğrenen birey odağında sürdürülmesi ve bilinmesi gereken bir süreç değildir. Aynı zamanda öğretmenlerin ve ailelerin de bilgi sahibi olması gereken bir süreçtir (Babadoğan, 2000). Okulda gerçekleşen eğitim öğretim faaliyetlerinin ev ortamında pekiştiği ve geliştiği unutulmamalıdır.

Okullar, büyük çoğunluğu eğitsel hedeflere ulaştıran stilleri ödüllendirir ve bunun devamını sağlar. Bu da okulun geneline yayılmış bir öğrenme stilinin aktif bir şekilde uygulanmasına neden olur. Aslında okullarda genel olarak uygulanan öğrenme stilleri, okulun motifini oluşturur. Bir okulun motifi ne kadar renkli ve bireye özgü olursa öğrenmeler daha kalıcı ve kullanılabilir olacaktır. Bu durumun aksine; öğrenme stili tek düze bir motif üzerine inşa edilirse bu stile yatkın öğrencilerin başarısı, diğer öğrencilerin başarısızlığıyla sonuçlanacaktır. Başarılı olan öğrenciler; aslında bilinçsizce kendine özgü öğrenme stiliyle ödüllendirilen, başarısız çocuklar da cezalandırılan konumuna düşecektir. Sternberg'e göre (1998) eğitimciler, öğrencilerin öğrenme tarzını tanımalı ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu motivasyonu bireysel düzeyde öğrenciye sunabilmelidir. Amaç; her öğrenci için geçerli bir stili kullanmak değil, aksine stiller arası kolay geçiş sağlayabilen bir eğitim ortamının oluşturulmasıdır. Öğrenciler kendi öğrenme stilini tanımlayabilir ve kullanabilirse eğitsel hedeflere ulaşma sorunu ortadan kalkacaktır. Bazı öğrencilerin başarısızlığını ısrarla tekdüze öğrenme stillerinin rehberliğinde çözmeye çalışmak, öğrencinin eğitsel çalışmalardan daha da uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, öğrenme faaliyetlerinin üzerinde de birçok değişime neden olmuştur.

Öğretmenin öğretme-öğrenme faaliyetlerindeki rolü, doğrudan öğrenciye bilgi aktarmaktan öğrenciye rehberlik veya danışmanlık yapmaya doğru değişim göstermiştir (Yurdakul, 2016). Öğretmenin rehber konumuna geçmesiyle öğrenenin bilgiyi yapılandırdığı, öğrenmeyi öğrendiği bir eğitim ortamı oluşmuştur.

Teknoloji ile birlikte hayatımıza e-öğrenme kavramı girmiştir. Son yıllarda küresel boyutta yaşanan gelişmeler, e-öğrenme modelinin aktif bir şekilde uygulanmasına neden olmuştur. Burada en büyük dezavantaj, geçişin çok hızlı ve ani gerçekleşmiş olmasıdır. Burada yaşanan aksaklıklar öngörülmeden, süreç içerisinde tedbirlerle telafi edilmeye çalışılmıştır. Geleneksel öğrenme ortamları ve e -öğrenme ortamları değerlendirildiğinde; çevresel uyaranlar, öğretmen ve öğrenci rollerinin değişmesi nedeniyle öğrenme stillerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Badge, Saunders, & Cann, 2012). Araştırmalar genel olarak incelendiğinde, e- öğrenme ortamlarının öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve öğrenme ortamı ile ilgili özelliklerine, etkinliklerin yapılandırılmasına, hızlı geri bildirim alınabilmesine olanak sağlamasından dolayı başarı üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Omar, Mohamad, & Paimin, 2015).

Öğrenme stillerini merkeze alan bir eğitim öğretim faaliyeti, öğretmene ve öğrencilere kolaylıklar sağlayacaktır. Öğretmen öğrencinin öğrenme stili ile ilgili ön bilgiye sahip olursa eğitim faaliyetlerini daha aktif bir şekilde uygulayabilir. Bu durum aslında uygulanan eğitim öğretim faaliyetinde öğretmenin yöntem ve tekniklerine göre öğrencinin başarısız veya başarılı olma durumundaki belirsizlikleri ortadan kaldıracaktır. Bireysel farklılıklara göre düzenlenecek bir eğitim öğretim ortamında öğrenci, başarıya daha kolay ulaşacaktır. "Bilgi ne zaman, nasıl, ne için öğrenilmeli?" gibi soruların yanıtları daha ulaşılabilir hale gelecektir. Öğrenme stillerine dayalı bir eğitim öğretim planlaması yapılırken şu noktalara da dikkat edilmesi gerekmektedir:

•Eğitsel olarak ulaşılmak istenen amaçlara uygun eğitim öğretim etkinlikleri düzenlenmeli ve bu amaçlar, ihtiyacı olan öğrencilere uygun olarak revize edilebilmelidir.

•Belirli duyu organlarına değil, tüm duyu organlarına hitap eden eğitsel araçlar kullanılmalıdır. Özellikle kinestetik öğrenme stilini benimseyen öğrenciler için hareket alanları oluşturulmalıdır.

•Sorumluluk ihtiyaca göre dağıtılmalıdır. İhtiyacı olmayan öğrencilere serbest alan oluşturulmalıdır.

•Bireysel ve grup çalışmaları planlanırken öğrenci tercihleri dikkate alınmalıdır.

•Güdülenme, eğitsel amaçlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Öğrencilerin nasıl güdülendiği belirlenerek içsel ve dışsal pekiştireçler eğitsel faaliyetlere dâhil edilmelidir.

Sonuç

Sonuç olarak; öğretmenlerin doğru yöntem ve teknikleri, öğrenme stillerine göre belirleyebilmesi için öğrencilerin nasıl öğrenebileceği sorusunun yanıtına ulaşması, süreci kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Eğitim öğretim faaliyetleri, hem bir bilim hem de bir sanat gözüyle değerlendirilerek sürecin yaşanmaya değer kılınma çabası hedeflere ulaşımı kolaylaştıracaktır (Babadoğan, 2000). Bu bağlamda şu öneriler dikkate alınabilir:

•Yapılan araştırmalar incelendiğinde öğrenme stilleri arasında geçiş yapabilen ve kendi öğrenme stilini tanıyan öğrencilerin sınav kaygısının düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kendi öğrenme stilini belirleyebileceği hatta öğrenme stilleri arasında geçiş yapabileceği eğitim ortamları oluşturulabilir.

•Öğrencilerin öğrenme stillerine uygun oluşturulan öğretim etkinliklerinin kullanılması akademik başarı üzerinde olumlu etkiler yaratabilir.

•Eğitim hedeflerine uygun materyallerin kullanımı arttırılarak, farklı öğrenme stillerini kapsayacak şekilde materyal kullanımı zenginleştirilebilir.

•Öğretmenlere öğrenme stilleri ve bireysel farklılıkları tanıma konularında hizmet içi eğitimler verilebilir.

•Okullarda farklı öğrenme stillerine sahip öğrenciler bulunduğu göz önünde bulundurularak buna göre yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

FİKRİYE, SEREN ÖĞRETMEN VE KAPI ÖNLERİ

GÜLHAN TUBA ÇELİK

Fikriye bu sene başında beşinci sınıf öğrencisi olarak başlamıştı okullarına. Dersine girmediği halde fark etmişti zekâ ile saflık arasındaki salınımını.

Okulun dış kapısında dikiliyordu Seren Öğretmen. Günlerden pazartesiydi. Nöbet günü. Okul müdürleri Gülhan Hanım, giriş çıkışlarda dış kapıda olmalarını isterdi nöbetçi öğretmenlerin.

Esenler'deki kalabalık okullarında bin sabahçı öğrenci binadan çıkıp da bin öğlenci binaya girerken mutlaka birden çok yetişkinin sahada olması gerekiyordu. Sadece nöbetçi öğretmenler olmazdı orada. Gülhan Müdür, müdür yardımcısı İbrahim Bey, Fenci Rabia Hanım, eğer hava güzelse kapı önünde bir saat sohbet etmeyi ihmal etmeyen Sametler. Evine giden ya da evinden gelen öğretmenlerle ayaküstü laflamak da işin işine girince şenlikli bir ortam olurdu zaten. Çağla ve Oğuzhan Hocaların çocuksu neşesi, Fırat Hoca'nın ciddi esprileri, Gürsoy Hoca'nın futbol takıntıları, Emine Hoca'nın arabayı çıkarmak için ortalığın biraz dağılmasını beklemesi, Koray Hoca'nın Kâğıthane yollarını gözünde büyütmesi, Cem Hoca'nın hemen Küçükçekmece'ye gitmesi…

Kışın güneşli günlerinde de, bahar ve yazın çıldırtan havası altında da çok severdi Seren Öğretmen kapı önlerini. Nerenin kapısı olursa olsun hiç fark etmez, her türlü kapının önündeki her türlü muhabbet sarardı onu. Dersi boş olduğunda da hobi olarak çıkardı kapıya. Karşı tekstildeki velileriyle, patron İsa'yla, yan büfede ev yemekleri yapan Fatma ablayla, bıyıklarını boyamaktan hiç vazgeçmeyen komşuyla, Pulsar motosikletiyle mesaiden gelen Ufuk Komiser'le konuşacak bir şeyler bulurdu. Ara tatilde, hatta yaz tatillerinde bile sırf kapı önü muhabbeti için gelirdi okula. Gülhan Müdür illa ki masayı, sandalyeyi atmış olurdu o vakitler bahçeye. Okul sakinse kitabını okur, öğretmenler uğramışsa muzunu çikolatasını kuruyemişini sipariş edip ortaya ikramlarını koyardı.

Güzel bir iklimleri vardı okullarında. Cem Hoca, her sene Malatya'dan kuru kayısı getirir, Balıkesirli Onur Hoca, tatil dönüşü höşmerimleri hiç unutmaz, Fırat Hoca, Siirt fıstığını masanın ortasına boca ederdi. Çoğunlukla güler ama yeri gelince ağlardı da o masanın etrafında. Dünyada en yakın hissettiği insanlar, sevdikleri, dostları hep bu okuldaydı. Seren'e, yaşamaktan anladığın nedir, diye sorsalar, içinde kapı önleri geçen bir cümle kurardı. Güneşli, hafif rüzgârlı, insanların ve gülüşmelerin olduğu, sokağa bakan bir kapı önü. Ne de olsa tüm hikâyeler, bir sokaktan gelen bir insanın gülümsemesiyle başlardı.

Okulun dış kapısında dikiliyordu Seren Öğretmen. Günlerden pazartesiydi. Nöbet günü. Nöbet gününün pazartesi olmasını severdi. Haftanın geri kalanında kafası daha rahat oluyordu. İşi konusunda takıntılıydı biraz. Yaklaşan bir sorumluluk gererdi onu. O yüzden olabildiğince çabuk halletmek isterdi işlerini. Sabahçılar çıkmış, öğlenciler büyük oranda girmişti binaya. Kapının önü rahatlamıştı ama tek tük gelenler vardı daha.

Ders zili çalmamıştı. Bulutların arasında bir görünüp bir kaybolan güneşe biraz daha

şans vermeye karar verdi. Sokağın başında bir motosiklet sesi duyunca oraya doğru baktı. Bir kurye motoru yaklaşıyordu. Yine birilerine sipariş gelmiştir diye düşündü önce. Ama daha kafasındaki cümle bitmeden gördü kuryenin arkasından inen Fikriye'yi.

Fikriye bu sene başında beşinci sınıf öğrencisi olarak başlamıştı okullarına. Dersine girmediği halde fark etmişti zekâ ile saflık arasındaki salınımını. İletişim becerisi acayip yüksekti ama öğrenci ile öğretmen ayrımını yapamıyor gibiydi. Gülhan Müdür'le bile rahat konuşuyordu. Geçenlerde dört beş yaşındaki kardeşini okula getirmiş; annem hastanede, babam Cuma namazında, ne var sanki izin versen diyordu ona. Gülhan Müdür, kardeşini ailesinden habersiz getirdiğini anlayınca sormuştu.

"Ama merak etmezler mi sizi şimdi, baban madem bekle dedi, bekleseydin, biraz geç kalırdın, biz de sorun etmezdik."

"Not yazdım akıllım!" demişti Fikriye. "Sence ben o kadar düşüncesiz olabilir miyim?"

Fikriye'nin bu cümleleri dilden dile yayılmış, ona öğretmenler odasında popülerlik katmıştı. Okulun doksan öğretmeni arasında kızı tanımayan yoktu.

Ne zaman, kimi görse söyleyecek iki çift lafı olan çılgın biriydi Fikriye. Gözlerinin beyazı ayrı parlar, o beyazların içinde fıldır fıldır dönen simsiyah gözbebekleri yüzüne farklı bir canlılık katardı. Yaşına göre uzun boyu, geniş omuzları, buğday teniyle bu dünya için fazla canlı, fazla iyimser, fazla coşkulu. Sınırları zorlaması beklenirdi ondan. Endişelendi Seren Öğretmen. Halde patates çuvalları kaldırıp indiren babasını ve hep bacakları ağrıyan romatizmalı annesini gözünün önüne getirince bu kuryenin yaşında bir abisi olacağına ihtimal vermedi. Kuryenin arkasından inen Fikriye'ye hemen seslendi o yüzden.

"Günaydın Fikriye, kiminle geldin sen?"

O sırada kurye de motoru kapatıp Seren'e doğru ilerledi.

"Günaydın hocam. Öğrenciyi tanıyorsunuz galiba. Ben de diyordum birini görsem de söylesem diye. Bu öğrenci caddede durdurdu beni. Abi beni okula atar mısın, diye ısrar etti. Çantam ağır, geç kaldım falan dedi. Biraz bunu size bildirmek için getirdim aslında çocuğu. İyi insanlar var ama kötü insanlara da denk gelebilir kızcağız. Herkese güven olmuyor bu devirde. Artık siz uyarır mısınız, ailesi ile mi görüşürsünüz bilmem ama ben teslim etmiş olayım."

Fikriye yine şaşırtmamıştı. Kurye, Seren Öğretmen'e doğru gelirken içeri sıvışmak istemişti hemen ama tutmuştu onu. Kuryeye teşekkür edip gidişini izledikten sonra Fikriye'ye döndü.

"Duydun bu abiyi sen de. Doğru söylüyor. Ya sana zarar vermek isteyen kötü biri çıksaydı karşına?"

"Ama çıkmadı. Ben iyi biriyim çünkü. Karşıma da iyi insanlar çıkıyor hep."

"Bak sen. Müdürle bir konuşalım bakalım."

"Hocam konuşmayın ya. Babamla kanka gibi. Ne yapsam hem gülümsüyor hem de hemen gidip haber veriyor. Kafamı ütüleyecek babam akşam bir sürü."

Fikriye'nin ısrarlarına rağmen bırakmadı onu. Gülhan Müdür'e gittiler. Gülhan Müdür, tam da Fikriye'nin dediği gibi yaptı. Önce olayın çılgınlığına şaşkın bir şekilde gülümsedi, sonra babasını arayıp durumu izah etti. Biz gerekeni söyledik ama akşam siz de bir uyarsanız iyi olur, dedi.

Fikriye sınıfına çıkarken Seren Öğretmen'e, lütfen bir süre kapının önünde selamlaşmayalım, diyordu.

Seren Öğretmen güldü. Fikriye hiç kusura bakmasındı. Kapı önleri bu kadar şenlikliyken kimseye selam vermeden duramazdı.

MAKALE

DOĞAMIZDA VAR OLAN DOĞA ZEKÂSI

AYŞİN KAHRAMANTEKİN

Doğa zekâsı; bitkiler ve hayvan topluluklarını tanıma, yaşam biçimlerini, iletişim tekniklerini, doğa içindeki rollerini, önemlerini ayırt edebilme becerisidir.

Doğa bizi kuşatan, sınırsız imkânlar ve keşif alanı sunan bir yaşam alanıdır. Bütüncül bir yapı içine gizlenmiş, benzersiz hayat formlarını saklar. Uçsuz bucaksız bir bilgi deposu, bilge bir öğretmendir. Bu bilge öğretmeni anlamak, onun gösterdiği ipuçlarının izlerini sürmek, ondan ilham alarak icatlar yapabilmek için ise doğa zekâsına sahip olmak gerekmektedir.

Peki, nedir bu doğa zekâsı, nereden çıkmıştır?

Howart Gardner'ın uzun araştırmalar sonunda geliştirdiği "Çoklu Zeka Kuramı" , zekanın türlerini ortaya koyar. Gardner'a göre sekiz çeşit zekâ vardır. İnsanlarda bu zekâ türlerinin hemen hepsi var olsa da bazıları, kişilere göre diğerlerine oranda daha baskın durumda olabilmekte.

Geleneksel yöntemlerde eğitim, sayısal ve sözel zekâ üzerinden devam etmekteyken, çoklu zekâ kuramı, eğitime kuşkusuz farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Zekânın temellerinin esasında kültürden ve biyolojiden etkilendiği düşüncesi hâkimdir. Gardner'ın altını çizdiği yedi farklı zekâ türüne (Dil bilimsel (Linguistic) Zeka, Mantık-Matematiksel Zeka, Uzamsal (Spatial) Zeka, Müzikal Zeka, Bedensel-Kinestetik Zeka, Sosyal (Interpersonal) Zeka, Özedönük (Intrapersonal) Zeka), 1996 yılından itibaren son olarak doğa zekasını(Naturalistic) eklemesi de (Revaz,2002:8) bu düşüncenin bir uzantısıdır.

Doğa Zekâsına Sahip Bireyler

Doğa zekâsı; bitkiler ve hayvan topluluklarını tanıma, yaşam biçimlerini, iletişim tekniklerini, doğa içindeki rollerini, önemlerini ayırt edebilme becerisidir. İnsanın bu becerisini analitik olarak kullanabilme, günlük yaşantısıyla ilişkilendirerek ürün ortaya koyma yeteneğidir. Gardner ve Stanberg'e göre analitik düşünebilen zekâ, soyut ve birleştirici bilgileri günlük yaşamla ilişkilendirmeye ve tecrübe etmeye ihtiyaç duyar (Singer,1998:177).

Doğa zekâsına sahip bireyler; farklı doğa yapılarına ait renk, ses, koku, şekil, tat gibi verileri algılayabildiği gibi doğal yaşamda meydana gelen olayları gözlemlerken, doğal yaşamın karakteristik özelliklerini de sezebilir. Doğadaki canlıları tanır ve özelliklerini bilir, onların benzerliklerini ve farklılıklarını ayırt ederek sınıflama yapabildiği gibi cansız nesneleri de sınıflar. Bitki (çiçek, sebze vs.) yetiştirir, hayvan besler, insan vücuduna ilgi duyar. Sadece doğa gezilerini severek yapmaz, tarih müzelerine de ilgi duyar. Doğa olaylarına karşı hassas ve duyarlı, doğayla ilgili konulara meraklıdır. Hayvanları, çevresini koruma konusuyla ilgilenir; kelebek, böcek vb. koleksiyonu oluşturur mesela, doğanın insana ve insanın da doğaya etkisini fark eder. Doğal yaşamın geleceğine ilişkin çıkarımlarda bulunarak doğa ile ilgili kitaplara, dergilere, filmlere

ve belgesellere ilgi duyar. İnsanın var oluşunun nedenleri ve kendi var oluşunun anlamı üzerine düşünür.

Doğacı Zekâ Nasıl Fark Edilebilir?

Doğa zekâsına sahip bireyler, aslında vakitlerinin büyük çoğunluğunu doğada geçirmeyi, doğanın içinde yaşamayı tercih ederler. Bu kişilerin doğaya adanmış hayatları vardır ya da bu alana ait keşifleri. Doğaya yönelik davranışlarında sakindirler, acele etmezler. Gözlemcidirler; etraflarında olup biten her şey dikkatlerini çeker, ilgi göstermeye değerdir. Bu sayede birçok farklı yaşam türünü de keşfederler. Doğacı zekâsı o kadar gelişmemiş bireylere ise bunlar, oldukça gereksiz ve boş işler olarak görünür.

Doğa zekâsına sahip bireyler, uzun doğa gezileri yapmaktan keyif alırlar. Bu gezilerde bir kum örümceğini fark ederler mesela, bu örümceğe özgü huni gibi şekilleri olan tuzakları nasıl ustalıkla kullandığını inceler; bir yer örümceği ile dallara yuva yapan örümceğin farkını keşfeder. Mesela bir ağacın üzerindeki yosunlardan ağacın sağlık durumu hakkında bilgi edinir; ağacın cinsini, iletişim şeklini, tohumlarını doğaya nasıl bir teknikle yolladığını gözlemlerler. Bazı bitkilerin böcekleri, kuşları güzel kokular yayarak nasıl cezp ettiğini, tozlaşmayı sağlayabilmek için verdikleri çabayı fark ederler. Yürüyüş yolunda yere düşmüş bir çam kozalağının, yağmur mevsimlerinde tohumlarını korumak için sımsıkı kapandığını, sıcak havayla birlikte açılarak tohumlarını uygun zamanda toprakla buluşturduğunu çoktan keşfetmişlerdir bile. Manolya ağacının tohum saklama çabasını tam bir sanata çevirdiğini görür, kozalaklarının arasında küçük kırmızı tanecikler dökülmeden önce ipliksi halde sarktığını fark eder ve onun mis kokulu bir nesli sürdürme çabasına saygı duyarlar. Yürüdüğü ormanda bir Çin Cadı Fındığı ağacı varsa ve tohum yayma mevsimi geldiyse, dikkatli olunması gerektiğini çok iyi bilirler. Çünkü bu ağaç, ancak bir yıl kadar süren bir zamanda sert bir tohum oluşturuyordur ve tohum yayma zamanı geldiğinde sıkıştırılmış tohum, duyulabilir bir ses çıkararak saniyede yaklaşık 26 bin defalık dönüşle tıpkı bir mermi gibi doğrusal bir ivme ile tohumu dışarı fırlatıyordur. Doğa zekâsına sahip bireyler, bitkinin neden böyle bir teknik geliştirdiğini inceleme arzusu duyarak araştırma yapar; bilgiyi, günlük yaşama taşıyacak icatların peşine düşerler.

Doğa Zekâsının Akademik Başarıya Etkileri

Doğa zekâsının akademik başarıya etkisi araştırıldığında; doğada, kırsal alanda, gerçek yaşam deneyimleriyle büyümüş çocukların, öğrendikleri bilgileri akademik alana daha kolay transfer ettikleri görülmüştür. Nedensellikleri çocuk yaşta tecrübe eden bireyler, deneme yanılma yoluyla bir bitkiyi iyileştirirken gerçek yaşam problemine sistematik çözüm üretir. Bu kişilerin doğa ile ilgili her ayrıntıya, diğer insanlara göre çok daha duyarlı olmalarından kaynaklı deneyimleri, bireyin bir teknik geliştirmesini sağlarken, akademik başarısını da doğrudan etkiler.

Doğacı zekâya sahip birçok isim saymak da mümkündür:

Bunlardan biri Jane Goodall'dır. Dünyanın en uzun soluklu doğa araştırma belgeselini çekmiş olan Goodall, hayatını şempanzelere adamış bir bilim insanı olarak şempanzelerin yaşamını incelemiş, onların insanlarla olan benzerliklerini bütün dünyaya göstermiştir.

Deniz biyologu olan Rachel Carson'un Çevremizi Saran Deniz kitabı çok ses getirmiş, kitabın görsel ve işitsel versiyonu Oscar kazanmıştır. Carson, uzun yıllar DDT böcek ilacının zararlı etkilerini ispatlamak için uğraşmış, çevreci ve doğa korumacı kişiliği ile bu uğurda takdire şayan bir gayret göstermiştir.

İngiliz bilim insanı, çevreci ve fütürist James Ephraim Lovelock da Dünya'nın kendi kendini düzenleyen bir sistem olduğunu öne süren "Gaia hipotezi" ile tanınır.

Amerikalı hayvan bilimi uzmanı, yazar, otizm aktivisti ve Colorado Devlet Üniversitesinde profesör olan Temple Grandin; hayvancılık sektöründe hayvan davranışları alanında önemli bir danışman olup özellikle sığırların ihtiyaçları konusunda olağanüstü deneyimlidir; onları sakinleştiren makineler üretmiştir.

Ülkemizde ve dünyada kuş gözlemcileri, doğa tutkunu araştırmacılar, hayvanların daha iyi tanınmasını sağlayan belgeselciler gün geçtikçe hızla çoğalmaktadır.

Çocuklarda Doğa Zekâsının Ölçümü

Günümüzde doğa zekasını tamamlar nitelikteki "ekolojik zeka"nın varlığı da tartışılmaya başlanmıştır. Günlük yaşam için gereken ekolojik becerilerin işlevsel olarak kullanılması ve uzmanlık yeteneğine dönüşmesi için bu zekaya sahip olunması gereklidir. Ekolojik zekâ sayesinde doğanın hayatî öneminin insanlar tarafından ciddiye alınması ve aynı zamanda doğaya hak ettiği önemin verilmesi sağlanırken doğaya verilen zararın da en aza indirgenmesi gerçekleştirilmiş olur. Eko zekâya sahip bireylerin hedefi, gelecek nesiller için sürdürülebilir bir dünya bırakmaktır. Doğa bilinci ve farkındalığı üst düzeyde olan bu kişiler, doğanın dilini anlar, onun imdat çığlıklarına kayıtsız kalamaz.

Peki, çocuklarda var olan doğa zekâsını mental olarak ölçebilir miyiz?

Doğa zekâsı yüksek olan çocuklar, vaktini dışarıda geçirmeyi ister. Doğal alanlarda sakin ve gözlemcidirler; çiçekleri, böcekleri heyecanla incelerler; tüm bu alan, onlar için görsel bir şenlik gibidir. Doğa, onların duyularını harekete geçirir. Bu zekâya sahip çocuklar, hayvanlara karşı korumacı ve sevgi doludur. Dokunmacı ve nedenselcidirler; sürekli "neden, niçin" sorularına cevap ararlar. Doğa günlükleri tutarak onları etkileyen şeyleri not etmeyi severler. Gözlem yetenekleri gelişmiştir; diğer zekâ türleri baskın olan bireylere oranda çok daha fazla doğayla ilgili detayları fark etme yetenekleri vardır. Richart Louv' un Doğadaki Son Çocuk romanında bahsettiği uçurtma hikâyesindeki gibi analitik düşünerek karşılaştıkları problemleri daha rahat çözebilirler.

Bu romanın içinde bahsedilen bir yaşam hikâyesinde çocuk kahraman, gölette yüzüp serinlemek ister. O sırada uçurtmasını bir dala bağlayarak suya girer. Ama bir sorun vardır; rüzgâr dinmeden biraz daha uçurtma uçurmak istiyordur ve aynı zamanda yüzmeyi de bırakmak istemiyordur. Karşılaştığı bu yaşam problemi, onu ikileme düşürür. Uçurtmasını çözüp gölün kenarına yürür. Suya girdiğinde suyun kaldırma kuvvetini ve ayaklarından çeken yerçekiminin etkisinin azaldığını hisseder. Sırt üstü kendini suya bıraktığında

uçurtmasının onu göletin bir ucundan diğerine doğru sürüklemeye başladığını görür. Kendini büyük bir keyifle rüzgâra bırakır. İşte bir küçük bilimci, duyularını akılla birleştirmiş ve günlük yaşam problemine çözüm bulmuştur.

Bugünün Çocukları Doğayla Ne Kadar İç İçe?

Bugünün çocuklarının duyuları, tam bir şaşkınlık içinde. Bunun nedeni ise maruz kaldıkları teknolojik ortamlar. Doğa zekâsının sağlıklı gelişimi için dolaysız doğa deneyimine ihtiyaçları vardır. Oysa bugünkü çocuklar, ileri teknoloji çağında, bu yaşamsal öneme sahip günlük deneyimlerden yoksun kalıyorlar maalesef; işitmek, tatmak, deneyimlemek,görmek,hissetmek gibi.

Aslında bilgi çağında tek tuşla onlarca bilgiye ulaşıyoruz. Dünya küçüldü, her şeyi biliyoruz gibi görünse de, yüzeysel olan bu her şeyi bilme hali, derinlere inmemizi engelliyor.Bizim kadar bilgiye ulaşamadığını düşündüğümüz dede ve ninelerimiz, gerçek yaşamla ilgili bizden daha fazla deneyime sahiptiler.Bizi büyüleyen teknoloji,fark ettirmeden doğayı doğrudan deneyimleme yeteneğimizi elimizden alıyor yazık ki; günlük hayat tecrübelerimiz giderek azalıyor ve sanallaşıyor. Günümüz insanlarının doğa dendiğinde geldiği nokta ise günlük hayatın hızlı adımları arasında nefes aldığı anlık bir mekândan ibarettir.

Doğa, piknik yapmak için kullandığımız geçici bir dekor mudur sadece? Çöplerimizle fütursuzca kirlettiğimiz bir mekân, görünce çığlık çığlığa kaçtığımız böceklerin dünyası mıdır? Oysa doğa zekâsını geliştirebilmeleri için çocukların doğayı deneyimlemeye ihtiyaçları vardır.

Günümüzde hızla yayılan bir sendromdur artık doğa yoksunluğu. Çocuklarda bu durum; depresyon, hiperaktivite, dikkat dağınıklığı ve şiddet eğilimli kişilik geliştirmelerine neden olmakta. Doğayı korumamız , doğa zekası gelişmiş nesilleri yetiştirebilmemiz, büyük önem arz etmektedir. Doğayla geçirilen her vakit; kazanım, öğrenme ve tecrübe doludur. Eğitimimizde ve yaşamımızda acil olarak doğaya dönüşe ihtiyaç vardır.

"Z kuşağı" ve onları takip eden "Alfa kuşağı" çocuğu olmanın bizim çocukluğumuzdan ne kadar farklı olduğunu bir düşünün. Bu çocukların doğa deneyimleri ne kadar az, sınırlı, giderek de farklılaşıyor, sanallaşıyor. Gözlerini nerdeyse akıllı cihazlarla açıyorlar.

İki resim hayal edelim: birinde elinde elektronik cihaz olan, saatlerce oturan bir çocuk; diğerinde ise bir ağacın dalında oturmuş, kendi huzurlu bölgesinde kitap okuyan bir çocuk. Hangi resmin içinde mutluluk, dinginlik hissettiniz?

Geleceğimizin doğa zekâsı yüksek bireylere ihtiyacı varken, çocuklarımızı doğadan uzak yetiştirmek ne kadar doğrudur? Hâlbuki çocuklar, doğada alan genişliği, özgürlük, sonsuz gözlem olanağını yaşarlar; şehrin stresinden, elektronik cihazların yaydığı manyetik dalgalardan kurtulurlar.

Garder'ın eğitime getirdiği yenilikçi bakış açısıyla, doğanın hayatımızda ve eğitimimizde daha fazla yer bulmasına şiddetle ihtiyacımız var. Gençlerin ve çocukların doğayla buluşmasına izin vermeyen elektronik ortamlar, fiziksel ve ruhsal duyuların körelmesine neden oluyor.

Rachel Carson'un dediği gibi "Yeryüzünün güzelliğini seyre dalanlar, yaşamları sürdükçe tükenmeyecek güç pınarı bulurlar." ancak.

O halde doğa zekâsı gelişmiş bilim insanlarımızın yetiştiği günler görmenin arzusuyla John Burrouhs'un sözlerini ödünç alarak şifa bulmak ve duyularımızı akort etmek için doğaya gidelim.

KAYNAKÇA

YÖNETİCİ GELİŞTİRME PROGRAMI İLE ETKİN EĞİTİM-KALİTELİ YÖNETİM

ŞİRİN ŞÜRAN AYDINLIOĞLU

Sınıf içi öğretim, öğretmenin işidir ancak okul yöneticisi bu konuda öğretmenlere rehberlik eden, süreci iyileştiren, fırsat ve imkân sağlayan kişidir.

Milli Eğitim Bakanlığımızın temel hizmet birimi ve varlık sebebi okullarımızdır. Öğretmenlik Meslek Kanunu ve Bakanlık politikaları doğrultusunda öne çıkan; öğretmenin güçlendirilmesi, başarı farklarının azaltılması ve yetenek yönetimi alanlarında uygulama stratejilerinin geliştirilmesi, kurumsal iletişime ilişkin farkındalığın artırılarak kurumsal iletişim stratejilerinin geliştirilmesi; yöneticilerin genel kültür, yönetim becerileri ve okul/kurum yönetiminde öne çıkan görev alanlarına ilişkin bilgi ve becerilerinin arttırılması konularında kararlar alınmıştır. Bu başlıklar doğrultusunda öğretmenlerin niteliği ve başarısı, okulun ve nihayetinde toplumun başarısı ile doğrudan ilgilidir.

Okul içerisine bakıldığında iki temel unsurun öne çıktığını görürüz: Okul müdürü ve müdürün okulda oluşturduğu iklim-kültürü.

Bu iki faktör, kuşkusuz başarıyı da etkilemektedir. Okul içerisinde yürüyen ilişkilerin kalitesi, niteliği, birbiriyle dayanışması ve desteklenmesi okulların başarısını etkileyen faktörlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenin inanmışlığı, gönüllülüğü, heyecanı, "Ben de varım!" duruşu da okulların başarısı açısından çok önemlidir.

Başarıyı etkileyen üçüncü bir faktör ise öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyidir. Öğrenci hangi seviyede, hangi durumda, hangi yeterlilikle ve becerilerle okula geliyor? Yapıyı şekillendiren bu faktörler, başarılı ve başarısız sıralamasını etkileyen temel unsurlar olarak karşımıza çıkmakta.

Milli Eğitim Bakanlığımız bu doğrultuda altını çizdiğimiz bu üç unsuru güçlendirmek amacıyla politikalar üretmeye çalışmaktadır. Öğrencilerin hazır bulunuşlarını artırmak ve farkları azaltmak için en önemli stratejinin okul öncesi eğitimin daha erken yaşlara çekilmesi olduğunu vurgulamış; 3 yaş grubu için %50, 4 yaş için %70 ve 5 yaş için ise %100 okullaşma hedefi koyarak eğitim yolculuğuna ne kadar erken başlanırsa, bireysel farkların da o oranda eşit seviyeye getirilebileceğine dikkati çekmiştir.

Bireysel farklılıklar ifade edilirken genel anlamda; aile gelir durumunun, sosyal kültürel durumun, anne baba eğitim düzeyinin modernleşme ile birlikte çocuklardaki farklılıkları eğitimden bağımsız olarak oluşturduğunu görüyoruz.

Modern yaşamda anne babanın her ikisinin de yoğun olarak çalışması, çocukla geçirilen nitelikli zamanın sürekli daralmasına yol açmakta. Bunun yanı sıra geniş veya çekirdek aile bireyleriyle etkileşimin azlığı, çocuklarda tüm gelişim alanlarında potansiyellerinin altında gelişime sebep olabilirken; özellikle sosyal-duygusal gelişim, kişilik gelişimi, akademik gelişim gibi alanlarında sorunlara sebep olabilmekte. Ayrıca teknolojinin de hayatımıza hızla girmesi ile tablet, internet, televizyon ve benzeri unsurlar ile yalnız kalan çocuğun, bu süreçte ebeveynlerinden yeterli desteği

büyük oranda alamadığı görülmektedir. Bakanlığımızın bu durumdaki çocukları erken yaşta eğitim sistemine dâhil etmesi ile okul ortamında aktarılan hazır bulunuşluk düzeylerini artırmayı ve bireysel farklılıkları azaltmayı hedeflerken, bunun için erken müdahale konusundaki ilk önlemi adımı, okul öncesi eğitimi yaygınlaştırarak yapmaya çalışmıştır.

***

Eğitim sürecindeki önemli konulardan biri de okul iklimi ve kültür açısından okul yöneticisinin rolüdür. Zira okulda var olan iklim ve kültür; okul yöneticilerin- özellikle okul müdürünün- tavrı, tarzı, duruşu, yönetim anlayışı ve kişiliğine göre şekillenir. Yöneticinin asli görevi işi kolaylaştırmaktır. Takım kurma, birlikte hareket etme, görev dağılımı gibi işleri kolaylaştıracak çalışmalar, okul kültürü oluşmasında etkili bir rol oynar.

Okuldaki yöneticiler; öğretmenlerin karar verme sürecine katılımını sağlarken, görüş ve önerilerini de rahatlıkla belirtebilecekleri demokratik bir ortam oluşturmalıdır. Bu sayede her bir öğretmenin kendini ilgilendiren konularda sürece katılımı sağlanırken öğretmenler kendi iş ortamları üzerinde kontrolü artırmak için fırsatlar da elde ederler.

Kendisine değer verilen, yöneticisi ile arasında iyi bir iletişim ortamı olan, alınan kararlara katılabilme şansı bulunan, kendi kişisel gelişimi açısından gerekli ortam oluşturulan, gerekli öğrenme araçları sağlanan, motivasyonu yüksek olan, okul yöneticileri tarafından cesaretlendiren öğretmenlerin iş doyumlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kendini güçlü hissetmesinde okul yönetiminin öğretmene karşı olan tutum ve davranışlarının büyük etkisi vardır. Bu konuda okul yöneticilerine önemli görevler düşmektedir. Öğretmeniyle güçlü olan yönetici; öğrenci, veli ve çevresi ile okul kültürünü ve iklimini daha sağlıklı kurar ve yönetir.

***

Okul /Kurum kültürünü sağlıklı oluşturmak, başarı farklılıklarının azaltılması gibi konularda bakanlık politikası gereği, eğitimler paralelinde yürüyecek öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki gelişiminde yeni yaklaşımların uygulanması üzerine önemli kararlar almıştır:

1-)Okul Temelli Mesleki Gelişim (OTMG) ile okul düzeyinde yaşanan eğitim ihtiyacının okul içerisinde karşılanması anlayışına dayanan hizmet içi eğitim faaliyeti ile öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerinin, değerlerinin ve tutumlarının gelişimini destekleyen, etkili öğrenme ve öğretme ortamları oluşturmada öğretmene destek sağlayan süreçlerin tamamını kapsayan mesleki gelişim faaliyetlerinin etkinliğini artırmak amacıyla merkezî olarak yapılan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yanı sıra okul temelli çalışmalar olarak yapılması, ihtiyacın yerinde karşılaması, başarı ve verimliliği daha çok arttıracaktır.

2-)Mesleki Gelişim Toplulukları (MGT) Öğretmenlerin okul düzeyinde ihtiyaçları doğrultusunda planlanan, uygulamaya dönük mesleki gelişim çalışmalarını kapsamaktadır. Eğitim sisteminde öğrenci öğrenmesini ve başarısını etkileyen en önemli faktör; öğretmenin kalitesi, bilgi ve beceri düzeyi ve öğretmene sunulan mesleki gelişim faaliyetleri kritik bir öneme sahiptir.Mesleki gelişim toplulukları, uygulamadan öğrenilen ve deneyim paylaşımları ile genişleyen bir yaklaşımdır. Kariyer Gelişimleri (Adaylık, Uzman ve Başöğretmenlik)Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile kariyer basamakları oluşturulmuştur: adaylık, uzmanlık ve başöğretmenlik.

3-)Mesleki gelişim; öğretmenlerin ihtiyaç duydukları becerilerin ve yeteneklerin iyileştirilmesi süreci olarak tanımlanır. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından yapılan kurs ve seminerler, İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından mahallî olarak düzenlenen kurs ve seminerler,okulların düzenlediği eğitim etkinlikleri,öğretmenlerin bireysel olarak katıldıkları çeşitli çalıştay, seminer, konferans gibi etkinlikler,lisansüstü eğitim programları, öğretmen -yönetici hareketlilik programı, öğretmen bilişim ağı, öğretmenlerin karşılıklı mesleki uzmanlık bilgilerinin artırılması, fark yaratan eğitim kurumlarındaki iyi uygulamaların paylaşılması, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerini uzaktan eğitim yoluyla desteklemeye yönelik oluşturulan bir platformdur. Öğretmen bilişim ağı, mesleki gelişim için bir buluşma noktası olmasının yanında iyi uygulamaların paylaşılmasını sağlayabilecek şekilde mevcut mesleki gelişim uygulamalarına alternatif olarak tasarlanmış bir platformdur. Bu platform, mesleki gelişim topluluğu kuran öğretmenlerimizin sanal ortamda bir araya gelmelerini sağlayacaktır.

***

• *Erzurum'da düzenlenen MEB Eğitim Yöneticisi Geliştirme ProgramıYYÖGEP) seminerinden*

Bu konu başlıkları doğrultusunda; mesleki gelişim, okul gelişimi için başroldedir. Mesleki gelişim sürecinde öğretmen eğitimi, kritik problemlere daha geniş bir yaklaşımın küçük ve temel bir parçasını oluşturur. Öğretmenin sınıf içi uygulamalarının geliştirilmesi ve öğrenci başarısı için; öğretmen öğrenmesi ve öğretmenin mesleki gelişimi önemlidir. Okul yöneticisinin, öğretmenin mesleki gelişiminde rolü ve katkısı büyüktür. Diğer taraftan sınıf içi öğretim, öğretmenin işidir ancak okul yöneticisi bu konuda öğretmenlere rehberlik eden, süreci iyileştiren, fırsat ve imkân sağlayan kişidir.

Bu bağlamda Yönetici Geliştirme Programı; 20. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan tavsiye kararlar doğrultusunda planlanan çalışmalardan biri olarak; "Öğretmenin Güçlendirilmesi","Yetenek Yönetimi", "Başarı Farklılıklarının Azaltılması", "Deneyim Paylaşımı, Uygulama Çerçevesi Oluşturma Eğitimleri", "Takım Kurma ve Yönetme", "İletişim, Kültür ve Medeniyetimizde Eğitim", "Rehberlik ve Psikolojik Danışma İle Özel Eğitim Hizmetleri", "Protokol ve Sosyal Davranış Kuralları","Okul İklimi ve Kurum Kültürü", "İnceleme ve Soruşturma Teknikleri", "Finansal Kaynakların Yönetimi", "Millî Eğitim Mevzuatı", "Proje Yönetimi", "Dijital Beceriler", "Okul Güvenliği, Ölçmede Yeni Yaklaşımlar", "Yönetim Bilişim Sistemler" konularında okul/kurum müdürlerimiz bilgilendirilecektir.

Erzurum'da Yönetici Geliştirme seminerinde, eğitici eğitimi alan yöneticilerimiz; kendi illerinde okul yöneticilerimize 120 saatlik mahallî hizmet içi eğitim vermeleri amacıyla eğitim almışlardır. Türkiye genelinde yaklaşık 90 bin okul yöneticisinin mesleki gelişimine katkı sağlayacak olan bu faaliyetin yukarıda bahsettiğimiz konu başlıklarını ve işleyişlerini anlatan ve dört modülden oluşan içerikleri, bulundukları illerde koordinatörler tarafından planlanarak üniversiteler ve alanında uzman eğitimciler tarafından uygulanacaktır.

Bu seminerlerde uygulanan dört modül ile yöneticilerin sorumluluklarını kapsayan konular işlenecek; olumlu okul ikliminin oluşturulmasında önemli rolleri olan, okullarda verimli uygulamaların yapılmasını sağlayacak değişim ve dönüşümün liderleri okul yöneticilerine katkı sağlanacaktır.

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU: OKUL ÇAĞI ÇOCUKLUĞUNDA DİKKAT, ODAKLANMA VE HİPERAKTİVİTE

SEDA KARAKAŞOĞLU

Öğretmenin sınıf yönetiminde kullandığı stratejiler ve öğretim yöntem ile teknikleri her öğrencinin öğrenme yolculuğundaki yerini değiştirebilmektedir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) sosyal becerilerde güçlükler, akademik ve psikiyatrik durumlarda zorluklarla ortaya çıkan, %5 oranında çocukluk, %4 oranında yetişkinlik döneminde yaygın olarak görülen (Polanczky&Jensen, 2008) ve günümüzde artışı ile birlikte tanı ve tedavisinin önemli olduğu bir bozukluk olarak ortaya çıkmaktadır (Ercan, Çetin & Yazgan, 2009). Okul çağı çocuklarında DEHB'in yaygın olarak görülmesi öğretmen ve aileler açısından değerlendirilmesi ve düzenleyici stratejiler ile devam edilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireyin DEHB'e bağlı olarak yaşadığı problemler ve davranış bozuklukları öğrenme alanlarını, sınıf içinde aktif katılımını ve arkadaş ilişkilerini tüm yönüyle etkilemektedir. Bu bağlamda uzman, aile ve okuldaki öğretmenlerin iş birliğine dikkat çekilmektedir. DEHB tanısı olan çocuklar, sınıf ve okul ortamlarında ciddi anlamda güçlükler yaşamaktadır. Bu durumlardan bazıları şunlardır:

- Dikkatini sürdürmede güçlük,
- Yönergeleri başından sonuna takip etmede güçlük,
- Hareketini kontrol etmede zorlanma,
- Davranışlarının akranlarına göre farklı oluşu veya beklendik davranışların görülmemesi,
- Sınıf, okul veya toplum içinde yaramaz, hareketli, yerinde durmayan vb. durumlar ile tanımlanma,
- Grup yönergelerini takip etmede zorlanma,
- Kurallara uymada güçlük yaşama,
- Dikkatini ayrıntılara vermede güçlük yaşama,
- Rutin etkinlikleri takip ederken unutma,
- Eşyalarını kaybetme,
- Dürtüsellik ile birlikte konuşulanları baştan sona dinleyememe,
- Tehlikeli ve riskli durumlar karşısında düşünememe,
- Dış uyaranlara bağlı olarak dikkatin hızlı dağılması ve tekrar dikkatini toparlayamama,
- El ve ayakların çok hareketli olması ve/veya sınıf içinde sırasında uzun süre oturmada zorlanma,
- Verilen sorumluluk, görev veya ödevleri tamamlamada güçlük yaşama,
- Bir etkinlikten başka bir etkinliğe geçişte zorlanma veya tekrardan odaklanamama gibi durumlar görülebilir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dikkat ve hiperaktiviteye odaklanmaktadır. Bu iki durumdaki belirtilerin varlığı, bireyin okul yaşamı ve arkadaş ilişkileri ile birlikte bağımsız yaşam alanını da etkileyebilmektedir. Bu bağlamdaki belirtiler doğrultusunda yönlendirme önemli olmakla birlikte, önleyici stratejiler ve sınıf yönetimi ile ilgili müdahale planı gerekmektedir.

DEHB durumunun görüldüğü bireyin

yürütücü işlevlerinde bozulma olasıdır. Birey, davranışlarını kontrol etmede güçlük yaşayabildiği gibi plan yapma, organize olma ve bir işi zamanında bitirme becerilerinde de desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Yürütücü işlevlerde zorlanma; bireyin dürtülerini kontrol etme, geçmiş ve gelecek kavramlarıyla kendini ilişkilendirme ve konumlandırma konusunda sınırlılık yaşama, kendini tanıma ve bunu sözel bellek ile ifade etme yetisini gerçekleştirememe, kendini motive edememe veya içsel ödüllendirmemenin az olması ile deneyimlerini bellekten çağırma süreçlerinde zorlanma gibi durumlar olarak sıralanmaktadır (Spencer, 2002). Tüm bunların hepsi okul çağında olan bireyin eğitim süreçlerine yansıyabilmektedir. Alanyazın(literatür) bu noktada öğretmenin farkındalık ve bilgi edinim süreçlerine dikkat çekmektedir.

Çocuklarda DEHB'in en yaygın olarak görülen durumları arasında; davranış problemleri ile görülen öfke patlamaları ile ebeveynin sözünü dinlememe veya kurallara uymada güçlük ve özellikle okul çağı çocuklarında görülen akademik başarının sınıf seviyelerine göre düşüşü vardır.

Ayrıca okul çağındaki çocuklarda görülen DEHB, çocukların arkadaş ilişkilerini de olumsuz olarak etkilemekte ve sosyal duygusal becerilerde akranlarına göre anlamlı farklılık durumunu göstermektedir. Sosyal uyum güçlükleri ile iş birliği yapamama, duyguları ile baş edememe ve arkadaş ilişkilerinde iletişimi başlatma ve sürdürmede güçlükler yaşamayı göstermektedir (Barkley, 1998). Araştırmacılar DEHB'den etkilenme düzeyine bağlı olarak görülen bu anlamlı farklılarda yöntem ve tedavilere dikkat çekmiştir. Özellikle uzman rehberliğinde aile temelli eğitimlerin önemli olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Aile eğitimleri ile birlikte ebeveynler çocuklarının olumsuz davranışları ile baş etme yöntemlerini, çatışma çözme stratejilerini ve bir problem hakkında çocuk ile konuşma ile paylaşarak problemleri çözmeye dair etkili stratejileri öğrenebilmektedir (Cunningham, Bremner ve Secord, 1998). Bu bağlamda uzman aile iş birliği ile sağlanan destek ile yaşanabilecek problemlerin en aza inmesi söz konusu olabilecektir.

DEHB'den etkilenmiş olan okul çağı çocuklarında sıralanan tüm durumların sınıf ve ev ortamında farklı değişkenler ile hayatını olumsuz etkilemesi olasıdır. Araştırmacılar eğitimciler/öğretmenler açısından sınıf yönetiminde kullanılan yöntem ve stratejilere dikkat çekmektedir. Bu bağlamda olumlu davranışları pekiştirme vurgulanan bir nokta olmaktadır. Bireyin olumlu davranışlarının "Harikasın, çok güzel oturuyorsun", "Tebrikler ne güzel arkadaşına yardım ediyorsun.", "Sessiz bir şekilde çok güzel dinliyorsun." veya "Tahtayı çok dikkatli şekilde takip ediyorsun." şeklinde sade ve belirgin ifadeler ile pekiştirilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Olumlu davranışların sosyal pekiştireçler ve/veya sembol pekiştireçler ile ödüllendirme sistemine bağlı olarak yönetilmesi istendik, yani beklenen davranışların artırılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda davranışlarla başa çıkma stratejileri açısından öğretmenlerin uygun olmayan veya problemli davranış olarak tanımlanan davranışlara dair önleyici stratejiler kullanmaları veya davranışları yeniden yönlendirmeleri anlamlı olacaktır (Öztürk & Kaymak, 2004).

Sınıf ve okul ortamında davranışlara dair verilen geri dönütler davranışları düzelterek uygun olmayan davranışları azaltma yönünde destekleyecek ve uygun olan davranışların artmasına neden olabilecektir. Uygun olmayan davranışların azaltılması ve uygun olan olumlu davranışların artırılmasında diğer bir yöntem ise örnek olay videolarının izlenmesi, drama ile rol oyunların oynanarak davranış hakkında konuşulması ile grup içinde sosyal duygusal becerilerin çalışılması olabilmektedir. Bu bağlamda okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenin yönlendirmeler ile sınıf içinde etkinlikler ve arkadaş ilişkilerine dair değerlendirme çalışmaları yapılabilmektedir. Bu bağlamda eğitimcilerin aile eğitimi kapsamında ev ödevi vermesi önerilebilir.

DEHB bağlı olarak görülen dikkat, odaklanma ve aşırı hareketlilik problemlerine odaklanmak yerine beklendik ve istenen davranışı betimleyerek aktarmak DEHB'den etkilenmiş birey için anlamlı olabilecektir. DEHB'e bağlı olarak görülen hiperaktivitedürtüsellik ve aşırı hareketlilik gibi durumları öne çıkarmaktadır (Koçak, 2017). Bu noktada çocuğun "yaramaz" olarak etiket almasına değil, DEHB'e bağlı olarak yaşadığı güçlüklere ve davranışlarına odaklanılmalıdır. Nitekim öğrenme problemlerine yol açan DEHB davranış problemlerinin nedeni olarak karşımıza çıkabilmektedir (Yazgan, 2016). Sınıf ve okul ortamında yaşanan güçlükler ile baş etme konusunda öğretmenin yönlendirici olmasının ve davranışlar ile ilgili geri bildirim vermesinin önemi büyüktür. Yapılan araştırmalar ve alanyazın

bu noktada sınıf ve davranış yönetiminde kullanılan etkili stratejilere dikkat çekmektedir. Özellikle sınıf veya okul içinde yaşanan problemler gözlemlenerek bireyin olumlu davranışlarının artırılması üzerine durulması gerekmektedir. Örneğin ders sırasında aşırı hareketlilik durumu için grup yönergelerini aktif şekilde takip edildiği durumlarda "Çok dikkatli dinliyorsun.", "Deftere çok güzel notlar almışsın, bize okur musun?", "Tahtayı çok dikkatli takip ediyorsun." veya "Beni çok güzel dinliyorsun, birlikte tekrarlayalım mı?" gibi cümlelerle beklendik davranışlarını betimleme üzerine çalışılabilir. Ayrıca dikkat süresinin ve odaklanmanın sınırlılığı nedeniyle sınıf içinde aktif katılım durumu değerlendirilmelidir.

Tüm öğrencilerin dikkat ve odaklanma süreleri sınıf içinde değişkenlik gösterebilmektedir. Nitekim öğretmenin sınıf yönetiminde kullandığı stratejiler ve öğretim yöntem ile teknikleri her öğrencinin öğrenme yolculuğundaki yerini değiştirebilmektedir. DEHB'den etkilenmiş olan birey için ise bu durum biraz daha zorlaşabilecektir. Bu noktada öğretmenin ders süresince kullandığı etkili stratejiler DEHB'den etkilenmiş olan bireyin aktif katılımını artırabilecektir. Örneğin ders süresince görevler verilmesi bireyin zaman zaman ayağa kalkarak hareketliliğini kontrol altına alınmasını sağlayabilir. Öğretmenin "Arkadaşlarına bu kağıtları dağıtır mısın?", "Bugün oyun rehberimiz sensin.", "Arkadaşlarının egzersiz rehberi bugün sensin, bir hareket gösterir misin?", "Grubun lideri olarak yönlendirir misin?" gibi hareketlerini yönetme konusunda yönlendirici olması davranışlarına şekil verebilir ve yönlendirebilir. Böylelikle istendik davranışların artması muhtemel olabilecektir. Bununla birlikte sallanma gibi regüle olma ihtiyaçları için sınıf içinde görevler verilerek ha-

reket sağlanması da önemli olabilecektir.

Ders sırasında zaman zaman yapılan fiziki egzersizler, ritim tutma çalışmaları, dikkat çekme ve dikkati tekrardan odaklamaya dair egzersizler de hem DEHB'den etkilenmiş olan hem tüm çocuklar için anlamlı olabilecektir. Öğretmenin ders kazanımlarına bağlı olarak akran öğretimi ve grup çalışmaları yapması da başka bir örnektir. Yine kazanımlara bağlı olarak öğrencilerin uzun sürelerle oturmak yerine bazı zamanlarda hareket etmesini sağlayarak tekrardan dikkatini toplamasına yönelik çalışmalar yapması zengin öğrenmeleri de sağlamaktadır.

Araştırmalar okul çağı çocuklarında bir diğer problemin ders aralarında veya ders içinde etkinlikten etkinliğe geçişlerde olduğunu belirtmektedir. Nitekim DEHB'den etkilenmiş olan birey için dikkat ve odağını tekrardan toplayarak dikkatini sürdürme daha zor olabilecektir. Bu bağlamda etkinlikler arası geçişlerde egzersiz, oyun, ritim tutma veya şarkı söyleme gibi geçiş etkinliklerinin anlamlı olabileceği vurgulanabilir. Bununla birlikte fiziksel düzenlemeler de dikkat ve odaklanma için düzenleyici olabilecektir. Görsellerle hazırlanmış işleyiş ve sınıf kurallarının sınıfın duvarlarına asılması ve ders başında ve aralarında hatırlatılması ve öğrenciler ile tekrar edilmesi öneri olabilecektir. Ayrıca ders planına bağlı olarak rutinlerin görsellerle aktarılması öğrenciler için hatırlatıcı olacaktır.

DEHB'den etkilenmiş olan okul çağındaki çocukların plan yapma, zaman yönetimi ve organize olabilme konusunda sınırlılıkları göz önüne alındığında rutin ve işleyiş ile ilgili süreci fiziksel düzenlemeler ile takip edebilmesi anlamlı olacaktır. Bunlarla birlikte bireyin bir ajanda veya kendisine özgü çizelgeler ile günü ve zamanı planlaması konusunda ek yardımcı araçlar da kullanabilmesi önerilebilir.

Alanyazındaki araştırmalar, eğitim ortamlarında yaşanan güçlükler ve aile görüşmeleri özellikle okul çağında olan ve DEHB'den etkilenmiş olan çocukların yaşadığı güçlükleri öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda belirtilerin görülmesi durumunda sınıf öğretmeni ile psikolojik danışman ve rehber öğretmen iş birliği ile çocuk ve ergen psikiyatri uzmanına yönlendirilmesi önemli olmaktadır. Eğitim yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda eğitim almaları ve bilinçlendirmeleri yine alanyazında vurgulanan durumlar arasındadır. Nitekim farklı öğretim yöntem ve teknikler konusunda öğretmen eğitimleri ve sınıf ile davranış yönetimine bağlı olarak etkili stratejiler yaşanan güçlükler konusunda yardımcı olabilecektir. Bu bağlamda hazırlanan bu makalede yaşanan güçlükler ve güçlüklere bağlı olarak stratejiler ile önerilere yer verilmiştir. Son olarak;

- İstendik ve uygun olan davranışlara odaklanılabilir.
- Hareket etmeyi destekleyici sınıf içi düzenlemeler yapılabilir.
- Görev ve sorumluluklar verilebilir.
- Ders sürecinde aktif katılımı destekleyici stratejiler kullanılabilir.
- Sınıf içi rutinleri görselleştirilebilir.
- Etkinlikler arası ve dersler arasında geçişlerde dikkat egzersiz ve çalışmaları yapılabilir.
- Sınıf kuralları ve işleyiş kuralları görselleştirilebilir.
- Bireysel ve grup yönergeleri basit ve anlaşılır şekilde ifade edilebilir.
- Olumlu davranışlar net ve basit ifadeler ile söylenerek pekiştirilebilir.
- Beklenen ve uygun olan davranışlar betimlenerek söylenebilir.
- Sosyal duygusal becerilere dair çalışmalar yapılabilir.
- Arkadaş ilişkileri ile ilgili etkinlikler yapılabilir.
- Davranışlara yönelik geri bildirimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Ercan, E. S., Çetin, F. Ç., Mukaddes, N. M., & Yazgan, Y. (2009). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tedavisinde atomoksetin. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16(2), 113-118.
- Koçak, Ş. Sınıf Yönetiminde, Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu (Dehb) Olan Çocukların Tanınması Üzerine Bibliyoterapik Bir Çalışma (Çalıkuşu Örneği). Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi, 5(13), 151-192.
- Öztürk, S., & Kaymak, D. A. (2004). Dikkat dağınıklığı aşırı hareketlilik bozukluğu olan çocukların anneleri için bir eğitim programı. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 21(2), 1-13.

YILLARA MEYDAN OKUYAN MATERYAL: SÖZLÜK

İBRAHİM AKÇAY

Sözcük dağarcığı ya da kelime serveti karşılığı olarak kullanılan zihinsel sözlük, genel anlamda zihnimizde konuşlanan kelimelerin yerleştirildiği bölüm olarak da açıklanabilir.

Eğitim materyallerinden bazıları zamanla teknolojiye yenik düşmüş olsa da bir dilin barındırdığı sözcükleri alfabetik olarak sıralayan "sözlük"ler değerini hala korumaya devam ediyor.

İnsanoğlunun; bilim, sanat, spor, edebiyat ve diğer bütün alanlar üzerine bir eser okuduğunda sözlüğe bakma ihtiyacı hiç azalmamıştır. Bu yüzden günümüzde de ve hatta gelecekte de "sözlük",ister basılı ister dijital olarak, her devirde değerini koruyacaktır. Sözlükle içli dışlı olan kişinin kelime hazinesinin genişliği ölçüsünde düşünceleri de derinleşecektir.

Çevirmenler için de en önemli araç olan sözlük, insanın bilgiye ulaşmasını sağlayan belki de en kestirme yollarından biridir. Aslında sözlük okumakla zihinsel sözlüğümüz de gelişecektir. Zihinsel sözlük, bireyin günlük yaşamını sürdürmek için kullandığı ve kendini ifade ettiği kelimelerden oluşur. Sözcük dağarcığı ya da kelime serveti karşılığı olarak kullanılan zihinsel sözlük, genel anlamda zihnimizde konuşlanan kelimelerin yerleştirildiği bölüm olarak da açıklanabilir. Bu bölümde, öğrendiğimiz kelimeler ve bu kelimelerle ilgili ses, yazım, anlam gibi bilgiler saklanmaktadır (Holender,1988)

Günümüzde dil öğretiminin önemli bir alanı olan kelimeler; Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü doğru, tam ve hızlı olarak anlama; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade etme; Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma; zengin bir zihinsel sözlüğe sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi becerileri geliştirmeye katkı sağlamaktadır. Bu yüzden kelime hazinesi fakir olanların sadece okuduklarını anlamada değil, anlatılanı da anlamada güçlük çektikleri için okul başarısının düştüğü bilinmektedir. Bu nedenle kelime öğretiminde, çoğu ülkede yaygın kullanılan yapılandırıcı yaklaşım ve yöntemlerinden yararlanılmalıdır.

O halde kelime öğretimi, öğrencinin çeşitli becerilerini geliştirmek için araç olarak ele alınmalı ve kelimelerin aktif kullanımı üzerinde durulmalıdır. Kelimeler; öğrencilerin ihtiyaç ve önceliklerine göre; dil, zihinsel ve sosyal gelişimleri, ilgi alanları, düzey ve meslekleri ile kullanım amaçlarına göre seçilmelidir.

Ülkemizde sınıflarda hala davranışçı ve geleneksel anlayışla kelime öğretilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Oysa kitap okumanın yanında öğrencilerin aktif zihinsel sözlüklerini doğrudan geliştirici çalışmalara da yer verilmelidir. İlkokuldan üniversiteye kadar her düzeyde zihinsel sözlüğü gelişmiş, kelimelerin gücünü bilen ve doğru kullanan bireyler yetiştirmeye önem verilmelidir. (Prof.Dr. Firdevs GÜNEŞ)

Sonuç olarak; sözlük kullanımı eskiden olduğu gibi günümüzde de ve hatta gelecekte de varlığını sürdürecektir. Bu gerçeğin daha sağlıklı hale bürünebilmesi için de sözlükle içli dışlı olan bireylerin varlığına ihtiyacımız var.

ENGELLİ BİREYLERİN İSTİHDAMINA GÜÇLÜ DESTEK: DESTEKLİ İSTİHDAM MODELİ

ZEYNEP BODUR

İŞKUR'a kayıt olarak Kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen engelli bireylere, kendilerine en uygun işi seçebilmeleri için iş ve meslek danışmanlığı hizmeti sunulmaktadır.

Devletimiz, ülkemizde yaşayan her bireye sahip çıkmakta ve onları en iyi şekilde geleceğe hazırlamaya çalışmaktadır. Bu çerçevede, engelli bireylere yönelik son yıllarda ülkemizde; sanattan spora, eğitimden kültüre kadar pek çok farklı alanda başarılı politikalar hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda engelli bireylerin sosyal ve ekonomik hayatta daha aktif bir rol oynamasını sağlamak adına iş gücü piyasasına erişimlerini kolaylaştırıcı politikalar önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin kamu istihdam kurumu olan İŞKUR tarafından engellilere yönelik yürütülmekte olan hizmetler aracılığıyla engelli bireylerin beceri ve niteliklerini geliştirerek en uygun işlere yerleştirilmesi ve kalıcı istihdamının sağlanması hedeflenmektedir.

Engelli bireylerin İŞKUR'a ilk temasları, iş ve meslek danışmanlığı hizmeti yoluyla gerçekleşmektedir. İŞKUR'a kayıt olarak Kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen engelli bireylere, kendilerine en uygun işi seçebilmeleri için iş ve meslek danışmanlığı hizmeti sunulmaktadır. Bu kapsamda İŞKUR tarafından sunulmakta olan iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri kapsamında, 2021 yılında 141.929 engelli bireyle 251.984 bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, hâlihazırda Türkiye genelinde 72 il, 111 birimde sunulmakta olan "Destekli İstihdam Modeli Engelli İş Koçluğu" faaliyetleri kapsamında engelliliğin çalışmaya engel olmadığı ilkesinden hareketle; engelli vatandaşlarımızın toplumsal bütünleşmelerine yardımcı olmak, çalışma hayatına katarak sosyalleşmelerini ve üretim sürecine katkı sunmalarını kolaylaştırmak ve engelli istihdamını kalıcı bir şekilde artırmak hedeflenmektedir. Böylelikle İŞKUR tarafından engelli bireylere yönelik sunulan iş ve meslek danışmanlığı hizmeti, daha ileri bir noktaya taşınmıştır.

2017 yılında hayata geçirilmiş olan İş Kulüpleri hizmetiyle de başta engelliler olmak üzere özel politika gerektiren gruplarda yer alan bireylere iş arama motivasyonu ve yöntem desteği sunulmaktadır. İş Kulüpleri kapsamındaki çalışmalar, 6 ile 12 kişilik gruplar halinde gerçekleştirilmektedir. Grup çalışmaları bir yandan katılımcıların etkileşimini artırırken bir yanda da katılımcıların iş arama sürecine aktif katılımını teşvik etmektedir. Hâlihazırda 81 ilde, 95 birimde hizmet vermekte olan İş Kulüplerinde, kuruluşundan 2021 yılı sonuna kadar 4.945 engelli birey faydalanmıştır.

Engelli bireylere sunulan iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin ardından, kişisel durumlarına uygun olan Mesleki Eğitim Kursları, İşbaşı Eğitim Programları ve Toplum Yararına Programlar gibi aktif iş gücü programlarından yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Engelli bireylerin istihdamını arttırmak ve işverenlerin engellileri

daha fazla istihdam etmelerini sağlamak amacıyla 2008 yılından günümüze etkin bir şekilde uygulanan "prim teşviki" ile özel sektör işverenlerine, istihdam ettikleri her bir engelli için 1.025,82 TL tutarında prim teşviki sağlanmaktadır.

Bu teşvikin yanı sıra, 2018 yılında uygulamaya giren "İlave İstihdam Teşviki" (4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Geçici 19'uncu maddesi) ile engelli bireyler için pozitif ayrımcılık yapılması sağlanarak, en fazla 12 ay olan teşvikten yararlanma süresi, engelli bireyler için 18 ay olarak uygulanmaktadır. 2018 yılında başlayan ilave istihdam teşviki, 2022 yılında da aynı şekilde uygulanmaya devam etmektedir.

İŞKUR tarafından engelli bireylerin istihdamına yönelik olarak sunulan hizmetlerden bir diğeri de engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden İş Kanunu uyarınca tahsil edilen idari para cezalarının kullanmaya yetkili Komisyon kapsamında yürütülen çalışmalardır.

İş Kanunu uyarınca, 50 ve daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işyerlerinde %3, kamu işyerlerinde ise %4 engelli işçiyi çalıştırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu engelli işçi çalıştırma yükümlülüğü yerine getirilmezse, çalıştırılmayan her engelli ve çalıştırılmadığı her ay için idari para cezası hem kamu hem de özel sektör işyerlerine uygulanmaktadır.

İşverenlerden tahsil edilen söz konusu para cezaları; engellilerin kendi işini kurmalarına yönelik, eski hükümlülerin kendi işini kurmalarına yönelik, engellinin istihdamını sağlayacak destek teknolojilerine yönelik, engellinin işe yerleştirilmesi, işe ve işyerine uyumunun sağlanmasına yönelik, engellilerin istihdam edilebilirliklerini artırıcı mesleki eğitimine yönelik ve ruhsal ve zihinsel engelli bireylerin istihdam edileceği Korumalı İşyerlerine yönelik projelerin desteklenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Türkiye'nin kamu istihdam kurumu olan İŞKUR sunmakta olduğu tüm hizmet ve desteklerle engelli bireylerin yanında olmaya devam edecektir.

SUSKUN

FUNDA ÖZSOY ERDOĞAN

Onu annesiz bırakan hayata küstüğü için konuşmayan Emre'yi hayatla yeniden barıştırabilsem!

Ruhlara ince ayar gerek bazen. Şimdiki zamanın penceresinden geçmişe bir keskin, bir derin bakış gerek. Bazen sadece göz olmak gerek...

Hadi, gelin birlikte aralayalım bir öğretmenin geçmiş zamana açılan penceresini, birlikte bakalım oradan, hafızaların tozunu alalım, birlikte temizleyelim yüreklere batan cam kırıklarını, zaman köprüsünden geçerek 1993 yılına doğru gidelim.

Okulun en genç öğretmeni… Yirmi bir yaş, kavak yelleri, soğuk üşütmez, sıcak terletmez insanı. Savaşlar var, evet; ama umut da var. Dünyanın bir tarafı cehennem olsa da cennet dahi dünyada. Güzel şeyler düşünürsen, güzel bakarsan insana -hele çocuğa, hele çocuğa!- börtü böceğe, göğün mavisine, cenneti içinde taşırsın o vakit. İşte ben de cennetimi içimde taşıyordum o vakit.

"Çocuk daha bu kızcağız; hele bir pişsin, bizim gibi olsun... tez canlılığı, öyle her şeye koşması, her bir şeyin içinde olmaya çalışması acemiliğinden."

Böyle diyor ya o pişmiş, ununu eleyip eleğini çoktan asmış ve çok şeyler görüp de gördüklerinden çok şeyler çıkarmış orta yaşlı meslektaşlarım; bana bakarkenki gözlerinde bir özlem, bir gıpta ediş hani; artık tekrar yaşanamayacak olana bir sitem sanki:

"Aah, ah; gençlik başka şey!"

Tiyatrolara götürüyor genç öğretmen öğrencilerini, kültür merkezlerindeki sergilere, yazarların imza günlerine. Sonra onları yarışmalara sokuyor, dereceler alıyor. Çok seviyorlar öğretmeni. Lakabı, Şeker Kız. Hayallerinde onun gibi olmak, onun bitirdiği üniversitelere gitmek, onun gibi bir öğretmen olmak var. Öğrencilerine kitaplar okuyor, kitaplar hediye ediyor. Sonra sırt çantasını alıyor genç öğretmen, hafta sonları Cağaloğlu'ndaki kitapevlerini dolaşıyor. Depolarında kalan, kapağı, sayfaları yıpranmışsa hani; dil döküyor, okulunda kurmak istediği kütüphaneye bağış için:

"Okulumuz yeni daha, sizin ilginize, yardımınıza ihtiyacımız var, kütüphane kurma girişimimizin siz de bir ucundan tutsanız..."

Öğrencilerine de geçiyor öğretmenin bu heyecanı. Herkes kendi sokağında bulunan evleri dolaşıyor, kurmak istedikleri kütüphane için okunmuş kitapları istiyorlar komşularından.

Nihayet bir sınıf dolusu kitaplığımız oldu. Onları düzenledik, sınıflandırdık, karşımızdaki liseden kalma eski raflara şevkle yerleştirdik. Birkaç masayı da birleştirerek tam ortada bunlardan büyük bir masa oluşturduk. Sonra kendi aramızda topladığımız paralarla tabureler aldık. Bunları masanın etrafına dizdik

Nasıl güzel oldu kütüphanemiz! Hiç çıkmak istemiyoruz oradan.

"Öğretmenim, Türkçe derslerimizi artık burada yapalım."

O yıllarda Türkçe dersi haftada altı saat. Artık

cumaya denk getirmeye çalıştığımız iki ders saatini düzenli olarak kütüphanemizde geçiriyoruz.

O saatleri iple çekiyor öğrenciler. Okudukları her kitabı, genç öğretmen bizzat kendi tuttuğu deftere not ediyor. Hedefleri her hafta bir kitap bitirmek. Sonra herkes okuduğu kitapla ilgili düşüncelerini söylüyor. Öğretmen de o saatlerde sadece kitap okuyor öğrencileriyle birlikte. Sinek uçsa vızıltısı duyulacak sessiz bir ortam. Nasıl da kendilerinden geçmiş okuyorlar, şevkle! Zil çalıyor da kimse teneffüs yapmayı düşünmüyor, öylesine dalmışlar kitapların dünyasına.

Bir gün İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü karşılarında. Okula habersiz bir ziyaret yapmış, kütüphaneyi de görmek istiyor. Genç öğretmeni ve öğrencilerini öyle görünce kütüphanede, şaşırıyor:

"Pek çok okul gezdim, ama kütüphanede ders yapıldığına tanık olmamıştım hiç. Sizi tebrik ederim öğretmen hanım."

Nasıl mutlu genç öğretmen! Demek doğru yolda, demek onay görüyor yaptıkları, daha bir yürekleniyor.

İşte o sıralarda okuldaki Türkçe öğretmenlerinden biri emekliliğini istiyor sene ortasında.

"İnşallah size de emeklilik kısmet olur genç arkadaşım." diyor giderken.

Genç öğretmen öyle seviyor ki öğrencilerini, onlardan ayrılma fikri yüreğini daraltıyor. Yine de bir karşılık vermiş olmak için "inşallah" diyor gülümseyerek.

Emekli olan öğretmenin sınıflarından biri genç öğretmene veriliyor. 6/F sınıfı. 52 kişi. Çocuklar üçerli oturuyorlar sıralarda. Hemen isimlerini ezberlemeli çocukların. Ancak bu şekilde onlarla sıcak bir iletişim kurulabilir. İsmini bilmeyen bir öğretmenin karşısında ne kadar özel hissedebilir ki öğrenci kendini?

"Benim adım Funda Özsoy. Yeni Türkçe öğretmeninizim. Sizler de sırayla bana adınızı söylerseniz tanışmış oluruz. Ama hemen ezberleyemem, bana biraz zaman tanımalısınız."

Sırayla kalkıyor, isimlerini, soy isimlerini söylüyorlar. Kimi utangaç, çabucak söyleyip oturma, arkadaşının arkasında görünmez olma telaşında, kimi gözünün içine içine bakıyor öğretmenin, en önde olmak, en öncü olmak, bir çabuk göze girmek hevesinde. Türlü türlü öğrenci, türlü türlü karakter...

Ona geliyor sıra. O yanakları tombul ve pembe, saçları neredeyse sıfır numaraya yakın, o ufak tefek çocuğa. Arkadaşları dürttüler çocuğu, ayağa kalkmasını söylediler.

"Senin adın nedir?"

Sadece bakıyor çocuk, şaşkın ve mahzun. Konuşmayı unutmuş bir yerlerde de söyleyecek sözünü arıyor sanki, bulamıyor; bakışları dahi suskun çocuğun. Çok susmalar var o bakışlarda, susmaların ardına gizlenmiş çok konuşmalar da var sanki.

"Öğretmenim, onun adı Emre."

"Niçin kendi söylemiyor bunu?"

Çocuk masumiyetinin ardında bir bencillik

de gizlidir. Başkasının acısını içselleştiremememe deyin isterseniz. Belki de bu yüzden rahatça, "nasıl olsa bizim başımıza gelmez" düşüncesiyle "pat" diye, hatta "dan" diye anlatıveriyorlar yeni öğretmenlerine Emre'nin durumunu.

"Öğretmenim, onun geçen yaz annesi ölmüş, o günden beri hiç konuşmuyor. İşte ikiz kardeşi de şu sırada oturuyor."

Çocuğun parmağı ile gösterdiği yöne bakıyorum istemsiz. Aynı iki kara göz, adı Emre olanınkiyle aynı mahzunlukta.

"Peki, sen adını söyler misin bana?"

"Benim adım Elif, öğretmenim."

Bazı acılar sadece yaşandığında, yüreğinize kadar sokulduğunda, bizzat tadıldığında anlaşılır. Çocukken daha, bir babayı kaybetmekle bir anneyi kaybetmenin mukayesesi yapılabilir mi? Ne zaman babasız kalışını hatırlasa genç öğretmen, babasının öldüğünü söylediklerindeki o çocuğu hatırlasa, zaman içinde kabuk bağlayıp da bir türlü iyileşmeyen yarası kanar yeniden. Şimdi bu iki çocuğun, biri kız diğeri erkek, daha on iki yaşındaki iki çocuğun annesizlik kanıyor mudur yüreği? Daha kabuk bile bağlayamayan yaraya tuz basmamalı elbet. Hayatın gülen yüzünü fark ettirmeli onlara:

"Söyleyin bakalım, hanginiz daha büyüksünüz?"

Elif, aynı titrek, duyulur duyulmaz sesiyle cevaplıyor:

"Ben on beş dakika daha büyüğüm öğretmenim."

İşte buradan yakalamalı sözün ucunu; tek yumurta ikizleriyle çift yumurta ikizlerinin farkını anlatmaya başlıyor öğretmen. Sonra bir masal anlatıyor onlara. Akgül ile Algül'ün, ikiz kardeşlerin masalını.

Bundan sonrasını genç öğretmenin kendisinden dinleyelim:

Eğitim fakültesindeki öğrencilik yıllarımızda aldığımız pedagoji derslerinde hocamız anne-baba rol modeli ile öğretmenliğin karıştırılmaması gerektiği üzerinde ısrarla dururdu:

"Siz öğretmensiniz, onlar da öğrencileriniz. Sizi anne babaları yerine koymamalı, öğretmen olarak görmeli öğrenci. Ancak bu şekilde, bir sınır koyarak, duygusal ağırlıklı yanlış kararlar almaktan kurtulabilirsiniz."

Her şey kitaplarda anlatıldığı kadar bilimsel olamıyor ama hocam; karşınızdaki annesiz bir çocuk ise ne yapmalı peki, bunu bize öğretmediniz? Bazı şeyleri hayatın kendisi öğretiyor insana, kitapsız, deftersiz. Babam öldüğünde çok kızmıştım ona, bizi niçin hayatın ortasında böyle sahipsiz bıraktı diye. Sonra anladım ki o yokluğun içinde de var olmanın sırrı gizliymiş. Bu sırrı Emre'yle paylaşabilsem! Onu annesiz bırakan hayata küstüğü için konuşmayan Emre'yi hayatla yeniden barıştırabilsem!

İki kardeş Tekirdağ'ın bir köyünden gelmişler buraya. İstanbul'da teyzelerinde kalıyorlardı. Okula çağırdım teyzeyi. Kocası günübirlik inşaatlarda çalışan, kendi de temizliğe giderek ancak geçimini sağlayabilen, vaktinden önce göçmüş, bezgin bir kadın:

"Köyde babalarının yanında bırakıp da ne edecektim hoca'nım. Daha analarının kırkı çıkar çıkmaz evlendi hayırsız. Köyün ileri gelenlerinden haber aldım. Her gün babalarına bir sürü şikâyet, ha bire dayak, eziyet edermiş üvey anaları. İnsan anasız kalınca babasız da kalıveriyor demek ki. Bu ikisini ben aldım. Bir de iki yaşında bebe var, onu da dayıları aldı yanına. Kocam merhametli adamdır. Öksüz diye ilişmez ikisine de. Elimizden ancak bu kadarı geliyor. Her bir şeyi kulakları duyuyor da konuşmaya gelince işte böyle susuyor oğlan. Acaba bir hocaya mı götürsek?

Hayatımın merkezine dönüştü Emre. Kütüphanedeki kitapları düzenleme işini ona verdim. Kardeşi Elif, kız arkadaşlarıyla gezer, sohbet ederken o, teneffüslerde kütüphanede benimle kalır, sessiz sedasız kitapları dizerdi. Yazısı çok güzeldi; sık sık tahtaya çıkarıyor, bir şeyler yazdırıyordum ona. Hiç itiraz etmezdi. Gözlerine baktığımda beni sevdiğini anlardım. Her fırsatta saçını okşardım. Kedi uysallığı ile yanıma sokularak dinlerdi de beni, hiçbir sözüme sözle karşılık vermezdi yine de.

Mayıs geldi nihayet. Okulda teftiş zamanı, herkes heyecanlı. Stajyerliğim kalkmak üzereydi. Benimle ilgilenen müfettiş babacan bir adam. Bana anlatılan, gözümü korkuttukları asık yüzlü müfettişlerle hiç alakası yoktu. Evraklarımı inceledi önce; beni incitmeden, şevkimi kırmamaya özen göstererek hatalarımı gösterdi, daha ziyade yaptığım iyi işlerle ilgilenerek beni yüreklendirdi. 6/F sınıfına dersimin olduğu bir saatte bir de sınıfta dinlemek istedi beni. Bunu fırsat bildim, Emre'den bahsettim ona. Başarısızlığımdan, çabalarıma karşılık alamayışımdan.

"Aslında seviyor beni, bunu bakışlarından, verdiğim her işi severek yapmasından anlıyorum. Ama o küskünlüğünü, suskunluğunu yine de çözemedim."

Gülümsedi müfettiş; "Bazı şeyler tecrübeyle öğrenilir genç meslektaşım, biraz sabır." dedi.

Çocuklar okulda müfettişlerin olduğunu biliyorlardı. Sınıfa yanımda bir yabancıyla gelişime şaşırmadılar. Ama yine de gözlerinde her zamankinden farklı bir çekingenlik, gizleyemedikleri bir heyecan vardı.

"Çocuklar, bu ders bir misafirimiz var."

Misafirimizi tanıttım öğrencilerime. Onu kendi isteği üzerine sınıfın arkalarında bir sıraya oturttuktan sonra, bir önceki saat kaldığım yerden dersime devam ettim. Zilin çalmasına on dakika kala sözü müfettiş aldı ve öğrencilerimle sohbet etmeye, sohbet ederken de işlediğimiz konuyla ilgili sorular sormaya başladı. Elini Emre'nin omzuna koyduğunda kalbimin atışları hızlandı.

"Sen söyle bakalım, bu metinde en çok ilgini çeken ne oldu?"Bir koruma içgüdüsüydü belki benimkisi, gözlerimdeki telaş, öne atılışım:

"Emre bugün biraz rahatsız sayın hocam, dersi dikkatli dinleyememiş olabilir. İsterseniz başka bir öğrenciye..."

Bütün gün birlikte olduğum, babacan tavırlarıyla beni yüreklendiren kişi, şimdi gözlerinde aniden şimşekler çakan ve sesi gök gürlemesini andıran bu adam mıydı?

"Lütfen siz müdahale etmeyin öğretmen hanım!"

Bu sert tavır karşısında önce afalladım, sonra yüzüm kıpkırmızı oldu. Öğrencilerimin yanında azarlanmak, öyle sarstı ki beni, gözlerime bir dolu yaş hücum etti.

İşte o an, ben ve bütün sınıf bir mucizeye tanık olduk. Üç aydır onca çabama rağmen ağzından tek bir sözcük alamadığım Emre, benim öksüz çocuğum, bütün cesaretini sesine yükleyerek, öğretmenini korumak için nicedir küs olduğu hayatla barışmaya karar verdi:

"Lütfen öğretmenime kızmayın, o beni çok seviyor!"

Bulanık bakışlarım müfettişi buldu. Onun yüzünde derse girmeden önceki babacan, anlayışlı ifade yine. Ve muzipçe bir göz kırpış.

Tecrübe ve sabır, evet; başarmıştık. Emre konuşmuştu! Bütün sınıfta hayret ve sevinç çığlıkları! Kalbimin hızını alamayan ritmi de aynı şeyi söylüyordu:

"Emre konuştu! Emre konuştu!.."

İşte o günden beri, bir şairin mısralarında hâlâ nefes almaya devam eden şu söz, öğretmenliğimin düsturu oldu:

"Ya ümitsizsiniz ya da ümit sizsiniz."

MAKAMDAKİ (MÜREKKEPSİZ) KALEM

NİLÜFER TURHAN

Meğer kalemdeki tüm mürekkep; ego veya anlayışsızlık veya hoşgörüsüzlük veya kabalık olmuş, görevli kadının içine dolmuş.

Kalem sevgimi (zaafımı ve seçiciliğimi) beni tanıyanlar bilir. Mavi olsun, yumuşak uçlu olsun, çantamda, masamda bir sürü olsun. İmza için olanlar, elbet bir gün tükenenler, hediye etmek için alınıp kenara koyulanlar… Toplantı esnasında gözüme yine masadaki kalemler ilişti; hani tek başına ayakta duranlardan… Yıllar öncesine gittim yine. Nasıl bir çentik atıldıysa zihnime, anımsayıverdim.

Gün uzun, Ankara çok büyüktü. Hele de alıştığım Sakarya'dan sonra…

Yıl 1994. Üniversite, yurt kayıtları… Günümüzdeki kadar elektronik değil; çoğu işlem bizzat, yanına giderek, yazıp imzalayarak kalemle… Bilgisayar tuşlarından nispeten uzağız, yazdıklarımızın izi kalıyor elimizde.

Mehmet Akif Ersoy Kız Öğrenci Yurdu koridorları, çeşit çeşit hikâyeleri yerleştiriyor odalara. Bir hikâye, tütün tarlasından bahsediyor mesela, diğeri şehrin gecekondu misafirperverliğinden bahsederken bir diğerinin kahramanına babası ek kart vermiş; hesaptaki bakiye azalınca (!) ilave ediliyormuş sorgusuz… (Vay bee!)

Tüm gün formaliteler için semt semt, kurum kurum dolaşmışız. Acemilik, yorgunluk, açlık bir de; üzerimize çökmüş başkentin lacivert akşamı. Yurda da yerleşebilirsek zafer bizimdir. Soru soruyorlar, evrak istiyorlar, şurayı doldur diyorlar… Denilen yeri doldurayım derken şuramda (neresi olduğu belli) izi kalan bir an yaşadım: Masadaki yurt görevlisi kadının söylediğini yazmak için gayriihtiyarî o malum kaleme uzandım. Bilmiyordum içinin boş olduğunu, yazamadım. Meğer kalemdeki tüm mürekkep; ego veya anlayışsızlık veya hoşgörüsüzlük veya kabalık olmuş, görevli kadının içine dolmuş.

Bugünkü kalem tutkum, o günkü dengesiz tavırdan mürekkebi kurumayasıca bir hediyedir. Aldım, kabul ettim. Teşekkür ederim.

Yazmak istedim…

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül… ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın…
Kim bilir, belki yarın… belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder –varsa- taşım;
Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy